

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 ประจำปีการศึกษา 2554 จำนวน 339 โรงเรียน 415 ห้องเรียน มีนักเรียนจำนวน 9,793 คน พบว่า เด็กบางกลุ่มยังไม่ได้เข้ารับการเตรียมความพร้อมที่จะเข้าเรียนในชั้นที่สูงขึ้น แต่เด็กที่ได้รับเตรียมความพร้อมหรือมีโอกาสในการเข้ารับการศึกษาค้นคว้ายังไม่เป็นมาตรฐานทุกด้าน ผู้วิจัยเห็นความสำคัญ และเป็นผู้มีส่วนรับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของสถานศึกษา เรื่องการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาระดับประถมศึกษา ร้อยเอ็ด เขต 2 มีประสิทธิภาพและมีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยนำเสนอเป็นลำดับดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและหลัก การบริหารการศึกษายุคใหม่

- 1.1 ความหมายของการบริหารการศึกษา
- 1.2 หลักการบริหารการศึกษา
- 1.3 กระบวนการบริหารการศึกษา

2. หลักการและแนวคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

- 2.1 หลักการ เหตุผล จุดมุ่งหมาย การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
- 2.2 แนวคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
- 2.3 ความหมายของการศึกษาปฐมวัย
- 2.4 ความสำคัญของการศึกษาปฐมวัย
- 2.5 ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย
- 2.6 กรอบแนวคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

3. หลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัย (พุทธศักราช 2546 สำหรับเด็กอายุ 3-6 ปี)

- 3.1 ปรัชญาการศึกษาระดับปฐมวัย
- 3.2 หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
- 3.3 จุดหมาย การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
- 3.4 คุณลักษณะตามวัย

- 3.5 โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัย
- 3.6 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย
- 3.7 การจัดประสบการณ์
  - 3.7.1 หลักการจัดประสบการณ์
  - 3.7.2 แนวทางการจัดประสบการณ์
  - 3.7.3 การจัดกิจกรรมประจำวัน
- 3.8 การเขียนแผนการจัดประสบการณ์
- 3.9 การประเมินพัฒนาการ
- 3.10 การจัดสภาพแวดล้อม
4. บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตร
  - 4.1 บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย
  - 4.2 บทบาทครู ผู้สอนระดับปฐมวัย
  - 4.3 บทบาทของประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 4.4 บทบาทผู้ปกครองของเด็ก
5. หลักการจัดการศึกษাপฐมวัย
  - 5.1 การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม
  - 5.2 การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก
  - 5.3 การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก
  - 5.4 การบูรณาการการเรียนรู้
  - 5.5 การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก
  - 5.6 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก
6. การจัดการศึกษাপฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 6.1 ความเป็นมาของการศึกษাপฐมวัย
  - 6.2 นโยบายและภารกิจการจัดการศึกษাপฐมวัย
7. การจัดการศึกษাপฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
  - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
  - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดและการหลักการบริหารการศึกษายุคใหม่

ในปัจจุบันการศึกษามีความสำคัญต่อชีวิตของคนทุกคน พลเมืองในประเทศไทยทุกคนต้องได้การศึกษาเพื่อเป็นเครื่องมือในการดำรงชีวิต เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การจัดการศึกษาจะต้องมีการบริหารเพื่อให้การจัดการศึกษาประสบผลสำเร็จ การศึกษายุคใหม่เป็นการจัดการที่ทำให้พลเมืองในประเทศมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาเท่าเทียมกัน เกิดความเสมอภาคทางการศึกษา

1. ความหมายของการบริหารการศึกษา

การบริหารการศึกษา (Education Administration) การบริหารการศึกษแยกออกเป็น 2 คำ คือ การบริหารคำหนึ่งและการศึกษาคำหนึ่ง ความหมายของ “การบริหาร” มีผู้ให้ความหมายของการบริหาร ไว้คล้าย ๆ กัน และแตกต่างกัน กัน ขอยกตัวอย่าง ดังนี้

การบริหาร คือ ศิลปะของการทำงานให้สำเร็จ โดยใช้ผู้อื่น

การบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคล ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ที่ร่วมกันปฏิบัติกรให้บรรลุเป้าหมายร่วมกัน

การบริหาร คือ การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันทำงาน เพื่อจุดประสงค์เดียวกัน

การบริหาร คือ กิจกรรมที่บุคคลตั้งแต่ 2 คน (Administrative resource) มาประกอบการตามกระบวนการบริหาร (Process of administration) ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหาร คือ ศิลปะในการทำให้สิ่งต่าง ๆ ได้รับการกระทำจนเป็นผลสำเร็จ หมายความว่า ผู้บริหารไม่ใช่ผู้ปฏิบัติ แต่ใช้ศิลปะทำให้ผู้อื่นปฏิบัติงานจนเป็นผลสำเร็จตรงตามจุดมุ่งหมายขององค์กร หรือตรงตามจุดหมายที่ผู้บริหารตัดสินใจเลือกแล้ว

จากความหมายของการบริหาร พอสรุปได้ว่า การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อบรรลุจุดประสงค์ที่วางไว้

สรุปได้ว่า ความหมายของการบริหาร คือ การทำงานของคณะบุคคลกลุ่มหนึ่ง เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายเดียวกัน และให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ การทำงานจะประสบผลสำเร็จ โดยใช้ผู้อื่น ไม่ใช่ผู้บริหารลงมือปฏิบัติงานเองและนำมาใช้กับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย คือ เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีคุณภาพ และประสิทธิภาพยิ่งขึ้นเพราะว่า การทำงานร่วมกันตั้งแต่คนสองคนขึ้นไปย่อมมีพลังความคิดมาร่วมประสาน

การทำงานร่วมกันแสดงความคิดเห็นแล้วนำความคิดเห็นนั้นมากลั่นกรองร่วมกันเพื่อให้ได้ความคิด หรือแนวคิดที่ถูกต้อง และเป็นประโยชน์ต่อการบริหารการศึกษาปฐมวัย (จำเนียร พลหาญ. 2553 : 3)

การศึกษา มีผู้ให้ความหมายไว้คล้ายกัน ดังนี้

การศึกษา คือ การรอกงาม หรือการจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมแก่ผู้เรียน เพื่อผู้เรียนจะได้รอกงามตามจุดประสงค์

การศึกษา คือ ความเจริญรอกงาม ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา

การศึกษา คือ การสร้างเสริมประสบการณ์แก่ชีวิต

การศึกษา คือ เครื่องมือที่ทำให้เกิดความเจริญรอกงามทุกทางในตัวบุคคล จากความหมายของการศึกษา พอสรุปได้ว่า การศึกษา คือ การพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถและเป็นคนดี เมื่อนำความหมายของการบริหารมารวมกับ ความหมายของการศึกษา ก็จะได้ความหมายการบริหารการศึกษาว่า การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ ทั้งความรู้ ความคิด ความสามารถ และเป็นคนดี ซึ่งมีส่วนคล้ายกับความหมายของการบริหารการศึกษาที่มีผู้ให้ไว้ ดังนี้

การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชน ประชาชน หรือสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน เช่น ความสามารถ พฤติกรรม ทักษะคติ หรือคุณธรรม ทั้งในด้านสังคม การเมือง เศรษฐกิจ เพื่อให้บุคคลดังกล่าวเป็นสมาชิกที่ดีและมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นระเบียบแบบแผน และไม่เป็นระเบียบแบบแผน (<http://www.thaiedresearch.org/>)

การบริหารการศึกษา คือ กิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายคนร่วมมือกัน ดำเนินการ เพื่อพัฒนาสมาชิกของสังคมในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่บุคลิกภาพ ความรู้ความสามารถ พฤติกรรมและคุณธรรม เพื่อให้มีค่านิยมตรงกับความต้องการของสังคมโดยกระบวนการต่าง ๆ ที่อาศัยการควบคุมสิ่งแวดล้อมที่มีต่อบุคคล เพื่อให้บุคคลพัฒนาตรงตามเป้าหมายของสังคมที่ตนดำรงชีวิตอยู่ มีผู้ให้ความหมายของการบริหารการศึกษาไว้อีก ดังนี้

พุทธทาส ภิกขุ (2516 : 7) การศึกษา คือ การทำลายเสียซึ่งสัญชาตญาณอย่างสัตว์ แล้วมีการประพฤติกรรมะทำอย่างมนุษย์ที่มีใจสูง โดยสมบูรณ์เพื่อมนุษย์จะได้มีโอกาสได้ในสิ่งที่ดีที่สุด

ภิญโญ สาธร (2529 : 5) การศึกษา คือ การพัฒนาความสามารถ เจตคติ พฤติกรรมและค่านิยม หรือคุณธรรม เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดี และมีประสิทธิภาพของสังคม โดยกระบวนการต่าง ๆ ทั้งที่เป็นและไม่เป็นระเบียบแบบแผนทั้งในและนอกระบบโรงเรียน

บรรจง ชูสกุลชาติ (2527 : 203) ได้ให้ความหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาบุคคล และสังคมไทยให้เป็นคนไทยโดยสมบูรณ์

Morris (1961 : 4-5) กล่าวว่า การศึกษา หมายถึง การพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง ของมนุษย์ในทุก ๆ ด้าน การพัฒนาดังกล่าวเป็นศิลปะ การศึกษาเป็นศิลปะในการร่วมมือกับธรรมชาติ (Cooperative art) และศิลปะในการปรับปรุงธรรมชาติ (Operative art) ทำให้มนุษย์รู้จักตนเองอย่างแท้จริง

Spindler (1969 : 168) มีความเห็นว่า การศึกษา หมายถึง กระบวนการอย่างหนึ่ง ในถ่ายทอดวัฒนธรรม (Cultural transmission) ที่จะให้บุคคลแต่ละคนเป็นตัวของตัวเองทั้งที่อยู่ในรูปร่าง ภายนอก ทักษะและบุคลิกภาพ ซึ่งหมายรวมทั้งความรู้สึกรู้จักคิด ทศนคติ เขาวิญญา ร่างกาย จิตใจ อารมณ์และการสังคม

การบริหาร คือ กระบวนการพัฒนามนุษย์ในทุก ๆ ด้าน เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ดังนั้น คำจำกัดความของคำว่า การบริหาร และการศึกษาที่กล่าวข้างต้นมีความหมายของการบริหารการศึกษา คือ การที่บุคคลหลายคนร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาคนในสังคม โดยใช้ทรัพยากรบริหารอย่างมีประสิทธิภาพทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อให้คนในสังคมเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมและสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (จำเนียร พลหาญ. 2553 : 3)

สรุป เป็นแนวคิดของผู้วิจัยการบริหารการศึกษาคือ การทำงานของคณะบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป เพื่อนำทรัพยากรไปจัดการศึกษาโดยใช้ทรัพยากรอย่างประหยัดและทำให้เกิดคุณค่า เพื่อให้คนในสังคมสามารถใช้ทรัพยากรร่วมกันได้ เป็นสมาชิกที่ดีอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขตลอดไป

การบริหารการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการทำงานร่วมกันของบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาในระดับนี้ เพื่อให้การจัดการศึกษาเกิดประโยชน์กับเด็กให้มากที่สุด ในจำนวนทรัพยากรทางการศึกษาที่มีอยู่อย่างจำกัด เพื่อเตรียมความพร้อมและทำให้เติบโตและเป็นผู้ใหญ่ที่ดีสามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขตลอดไป

2. หลักการบริหารการศึกษา

ทุกวันนี้การที่จะทำงานอะไรให้ประสบความสำเร็จก็ต้องมีหลักการเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อให้งานนั้นทำสำเร็จมาแล้วมีคุณภาพและประสิทธิภาพ การบริหารการศึกษาก็เหมือนกันต้องมีหลักการหรือแนวทางเป็นข้อยึดในการปฏิบัติ การบริหารการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย ผู้บริหารต้องมีหลักการบริหารนักวิชาการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาได้วางหลักการบริหารไว้ ดังนี้

ปราชญา กกล้าหาญ และสมศักดิ์ คงเที่ยง (2544 : 12 -15) กำหนดหลักการบริหารไว้ 9 ประการ หรืออาวุธเก้าประการของนักบริหารมี ดังนี้

1. ความเข้าใจในการนำนโยบายไปปฏิบัติ
2. การใช้อำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติงาน
3. ความสามารถในการคาดคะเนและจัดทำแผนงาน
4. ความสามารถในการจัดโครงสร้างระบบงาน
5. ความสามารถในการจัดบุคลากรในหน่วยงาน
6. ความสามารถในการอำนวยความสะดวกการบริหาร
7. การเป็นผู้นำการร่วมมือประสานงาน
8. ความสามารถในการจัดการทรัพยากรค่าใช้จ่ายในการบริหารการเป็น

ผู้นำการร่วมมือประสานงาน

9. ความสามารถในการจัดการทรัพยากรค่าใช้จ่ายในการบริหาร

การประชาสัมพันธ์และความสามารถในการจัดทำรายงานการปฏิบัติงาน

สำนักงานปฏิรูปการศึกษา (2545 : 14-16) ปัจจุบันการบริหารองค์กรภาครัฐและภาคเอกชนนิยมใช้หลักการบริหารที่ดี (Good Covance) หรือนักการบริหารบางคนเรียกว่า หลักธรรมาภิบาล หลักธรรมข้าง ซึ่งเป็นหลักการบริหารที่ดี กำหนดไว้ในสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารจัดการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 ระเบียบดังกล่าวพยายามสะท้อน ภาพการบริหารจัดการที่ดีในองค์กร เริ่มจากการเรียกร้องของธนาคารดีว่าเป็นการปกครองโลกในประเทศในประเทศ ผู้กู้เงินกำหนดรูปแบบการบริหารจัดการที่ดี ให้เป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยประกันว่าผู้บริหาร ได้ดำเนินการบริหาร ด้านความรับผิดชอบ และนำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จขององค์กรได้อย่างแท้จริง เป้าหมายดังกล่าว รวมไปถึงความรับผิดชอบต่อ การเปิดเผยโปร่งใส การมีส่วนร่วมหลักธรรมาภิบาลตามระเบียบสำนัก

นายกรัฐมนตรีดังกล่าว ได้ระบุถึงหลักการไว้ 6 ประการ สามารถใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน และภาคประชาชน ดังนี้

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยและเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมยินยอมพร้อมใจกันปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมาย ไม่ใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของตัวบุคคล

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดความถูกต้องดีงาม โดยร่วมกันรณรงค์ให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ยึดหลักการนี้ในการปฏิบัติหน้าที่เป็นตัวอย่างที่ดีแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชน พัฒนาตนเองไปพร้อมกัน เพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยันอดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยการปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการ ให้มีความโปร่งใสมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและเสนอความคิดเห็นในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาความสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแจ้งความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ

5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่างกัน และกล้าที่จะยอมรับผลการกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและการใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยรณรงค์ให้คนไทยมีความประหยัด ใช้จ่ายอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันในเวทีโลกได้ และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากหลักการบริหารดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า การบริหารการศึกษาจำเป็นต้องนำหลักดังกล่าวมาใช้เป็นหลักการบริหารอย่างเป็นระบบ การบริหารการศึกษาในลักษณะนี้ ทำให้การบริหารการศึกษา มีหลักการที่ดี ผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความสามารถ มีประสบการณ์ และทักษะในการบริหารการศึกษาให้การบริหารการศึกษาบรรลุเป้าหมาย เป็น

การประยุกต์เอาความรู้ของหลักการบริหารมาใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์และสิ่งแวดล้อมทางการศึกษา

สรุป การนำหลักการบริหารการศึกษามาใช้ในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย จะต้องบูรณาการตามการบริหารการศึกษามาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัตินักวิชาการบางคน เรียกว่าหลักธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นหลักการบริหารที่ดี ผู้บริหารจะต้องเข้าใจในสภาพของ การศึกษาระดับปฐมวัย จึงจะทำให้การบริหารศึกษาระดับนี้บรรลุเป้าและประสบความสำเร็จ

3. กระบวนการบริหารการศึกษา

การทำงานจะสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดีจะต้องมีกระบวนการในการทำงานการบริหารการศึกษาก็เหมือนกันจะต้องมีกระบวนการบริหาร เป็นแนวทางเทคนิค หรือวิธีการที่ผู้บริหารใช้ปฏิบัติภารกิจให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายมีผู้เสนอ กระบวนการบริหารไว้ ดังนี้

สมาคมผู้บริหารแห่งสหรัฐอเมริกา (The American Association of School Administrators) เสนอกระบวนการหรือขั้นตอนในการบริหาร โรงเรียน ดังนี้ (ธวัชชัย เปรมปรีดี. 2543 : 88)

1. การวางแผน
2. การแสวงหา
3. การกระตุ้น
4. การเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ
5. การประเมินผล

Luther Gulick and Lyndall Urwick ได้สรุปกระบวนการบริหารประกอบไปด้วย ขั้นตอนที่สำคัญ 7 ประการ เรียกว่า "POSDCORB" คือ (สิริรัตน์ ภาโนมัย. 2553 : 14)

1. การวางแผนดำเนินการ (p = planning)
2. การจัดโครงสร้าง (O = organizing)
3. การจัดบุคลากร (S = staffing)
4. การวินิจฉัยสั่งการ (D = Directing)
5. การประสานงาน (Co = coordinating)
6. การรายงาน การประชาสัมพันธ์ (R = Reprating)
7. การจัดงบประมาณ (B-Budgeting)

กรมวิชาการ (2539 : 30-32) ได้เสนอกระบวนการบริหาร 7 ขั้นตอน ดังนี้

1. การวางแผน
2. การจัดองค์กร
3. การจัดสรรคน
4. การนำ การปฏิบัติ
5. การควบคุมงาน
6. การรายงานผล
7. การจัดสรรงบประมาณ

กระบวนการบริหารที่นักการศึกษาเสนอดังกล่าว โดยองค์รวมเหมือนกัน เช่น การวางแผน การจัดองค์กร การประสานงานและการควบคุม เพียงนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญเป็นลำดับก่อนหลัง และเน้นให้เห็นความชัดเจน แต่ทั้งนี้ยังมีความสอดคล้องต่อกัน องค์กรต่าง ๆ สามารถเลือกใช้ตามความเหมาะสมของตนเอง หากปฏิบัติตามกระบวนการอย่างครบถ้วนและทบทวนการปฏิบัติเสมอก็เชื่อมั่นว่า ภารกิจงานจะต้องบรรลุเป้าหมายอย่างแน่นอน ซึ่งโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานสามัญ จังหวัดนครราชสีมา (สชจ.นม.) ได้คำนึงถึงความสำคัญและจำเป็นจึงได้ยึดกระบวนการบริหารที่เสนอโดยกรมวิชาการ เพื่อให้การบริหารงานมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

กระบวนการบริหาร คือ กลุ่มกิจกรรม ประกอบด้วย การวางแผน การจัดองค์กร การตั้งการ หรือการชี้แนะ และการควบคุม ซึ่งมีความสัมพันธ์ โดยตรงกับทรัพยากรขององค์กร เพื่อนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และจุดหมายสำคัญในการบรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้วิจัยได้ สรุปเป็นแนวคิดของผู้วิจัย การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยได้นำกระบวนการบริหารมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์กับการจัดการศึกษามีขั้นตอน ดังนี้ วางแผน ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้ ประเมินงานที่ปฏิบัติตามแผนงาน สรุปผลการปฏิบัติงานในแต่ละปีการศึกษา

หลักการและแนวคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

1.หลักการ เหตุผล จุดมุ่งหมาย การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กล่าวว่าไว้ว่าการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษา เด็กได้รับการ

พัฒนาทั้งทางด้าน ร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัย และตามความสามารถของแต่ละบุคคลจึงกำหนดจุดหมาย ซึ่งถือเป็นมาตรฐาน คุณลักษณะอันพึงประสงค์ ดังนี้ (สกส ป้องคำสิงห์. 2553 : 10)

1. ร่างกายเจริญเติบโต และมีสุขนิสัยที่ดี
  2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน
  3. มีสุขจิตที่ดี และมีความสุข
  4. มีคุณธรรม จริยธรรม และสติปัญญา และจิตใจที่ดีงาม
  5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักษาการออกกำลังกาย
  6. การช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
  7. รักษาธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทยอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
  8. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
  9. มีความสามารถในการคิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
  10. มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์
  11. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้
- การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู ให้การศึกษาโดยคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทุกคน ทั้งปกติและมีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สติปัญญาและสังคม รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือเด็กที่มีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตัวเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กทุกด้าน อย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายบูรณาการผ่านการเล่น และกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคน ได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพ และนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดี คนเก่งของสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความ

ร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบัน ศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันครอบครัวอื่น (กระทรวงศึกษาธิการ. 2547 : 8) การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการที่แตกต่างและหลากหลาย ไปจากการศึกษาระดับอื่น ด้วยรูปแบบและจุดมุ่งหมายที่จัดแตกต่างกันไปตามสภาพความต้องการนโยบาย หรือหลักปรัชญา การศึกษาของแต่ละหน่วยงานที่จัด แต่ก็มีจุดประสงค์เดียวกัน คือ เน้นการพัฒนาเด็กทุก ๆ ด้าน ซึ่งการให้การศึกษาอบรมเลี้ยงดูเด็กระดับปฐมวัยอย่างถูกต้องและเหมาะสมย่อมมีความสำคัญ ต่อประเทศชาติอย่างยิ่ง เพราะเด็กในวัยนี้ได้รับการส่งเสริมพัฒนาการที่ถูกต้องอย่างเหมาะสม จะส่งผลดีและเป็นรากฐานต่อพัฒนาการและการศึกษาระดับอื่นด้วย

สรุปหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย จัดแบบเป็นการอบรมเลี้ยงดู ให้เด็กได้รับการพัฒนา ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลายบูรณาการผ่านการเล่น กิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรง ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดี ให้เด็กมีการพัฒนาด้วยตนเอง ตามศักยภาพ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

2. แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย

เริ่มต้นมาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 จนมาถึงปัจจุบัน ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว ได้มีบุคคลที่มีความคิดและวางรากฐานการศึกษาในระดับนี้ โดยคำนึงถึงความสำคัญ และการเจริญเติบโตของเด็ก ซึ่งต้องอาศัยธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่ถูกต้อง และเหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญ นักการศึกษาที่เสนอแนวคิด และมีบทบาทเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้ (สำนักพัฒนาการฝึกหัดครู สำนักงานสถาบันราชภัฏ. ม.ป.ป. : 8-18)

1. จอน อาโมส โคโมนีอุส (Joolm Amos Comecenius) เป็นนักการศึกษาเกิดที่เมือง โมราเวีย (Moravia) ในประเทศเชคโกสโลวาเกีย มีแนวคิดที่ว่า เด็กทุกคนควรมีสิทธิ ได้รับการศึกษาในโรงเรียน ทุกคนมีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน ได้รับการศึกษาที่เหมือน ๆ กัน เน้นความสำคัญของการให้การศึกษาตั้งแต่ยังเล็กอยู่ เชื่อว่าเป็นวัยที่ง่ายต่อการปั้นเด็ก ๆ ควรได้เรียน โดยการกระทำ และเรียน โดยการเล่น การศึกษาเป็นกระบวนการที่เริ่มตั้งแต่แรกเกิดและดำเนินต่อไปจนตลอดชีวิต

2. จอง จาก รูสโซ (Jean Jacquue Routsseau) เกิดในสวิสเซอร์แลนด์ แต่ใช้ชีวิตส่วนใหญ่ในประเทศฝรั่งเศส แนวคิดในการจัดการศึกษาของรูสโซ คือ จะต้องให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็ก และต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เขาเชื่อว่าการให้

การศึกษาควรเริ่มตั้งแต่แรกเกิด และดำเนินไปจนถึงอายุ 25 ปี การให้การศึกษา ควรใช้วิธีตามหลักของธรรมชาติ คือ ควรบำรุงตัวเด็กให้มีสุขภาพแข็งแรง โดยเน้นพัฒนาการทางร่างกายของเด็กตามลำดับขั้น เพื่อที่เด็กจะได้มีกำลังความสามารถ ที่จะศึกษาหาความรู้ได้ด้วยตนเอง เขามีความคิดว่า ครูจะต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็กแต่ละวัย และการสอนก็ต้องสอนให้สอดคล้องกับธรรมชาติของเด็กแต่ละวัย

3. โจฮานน์ ไฮน์ริช เปสตาลอสซี (Johann Hcinrich Pestalozzi) นำความคิดของนักการศึกษารุ่นเก่า ไปปฏิบัติจริงในห้องเรียน เปสตาลอสซีได้กล่าวไว้ คือ ในการสอนเด็ก ครูควรคำนึงถึงธรรมชาติและความพร้อมของเด็กเป็นหลัก และความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย เพราะเด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ในด้านความสนใจและความต้องการ อัตราการเรียนรู้ วิธีสอนของเปสตาลอสซี เป็นวิธีสอนตามธรรมชาติ คือ สอนจากรูปธรรมไปหานามธรรม สอนจากสิ่งที่ย้ำไปหาสิ่งที่ยาก ความยากง่ายนั้น จะต้องเหมาะสมกับความเจริญเติบโตของเด็ก ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ การศึกษาของเด็กต้องมาจากประสบการณ์ตรง คือ ต้องให้เด็กหาความรู้ด้วยตนเอง วิธีจัดการศึกษาของเปสตาลอสซี นับว่าเป็นการจัดการศึกษาที่สอดคล้องกับหลักจิตวิทยา เพราะได้คำนึงถึงหลักพัฒนาการของเด็กเป็นเกณฑ์ ในการจัดการเรียนการสอน

4. เฟรเดริค วิลเฮล์ม เฟร็อบเอล (Ferderich Wilhelm Froebel) เป็นชาวเยอรมัน ได้นำเอาแนวคิดในการจัดการศึกษา มาจาก โดเมนีอุส รุสโซ และเปสตาลอสซีปฐมวัย จัดตั้งโรงเรียนอนุบาลขึ้นเป็นแห่งแรก ที่เมือง แบลคเกนเบอร์ค (Blackenburg) ในปี ค.ศ. 1842 แนวคิดและงานของ เฟร็อบเอล ในเรื่องการจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการวางรากฐานที่สำคัญต่อการศึกษาที่เราใช้อยู่ในปัจจุบัน คือ การเรียนการสอนที่ยึดเด็กเป็นศูนย์กลาง เฟร็อบเอล ได้รับยกย่องว่าเป็นบิดาแห่งการศึกษาปฐมวัย

5. มาเรีย มอนเตสซอรี (Maria Montessori) เป็นนักการศึกษาที่มีแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาปฐมวัย และได้รับยกย่องจนถึงปัจจุบัน แนวความคิดของมอนเตสซอรี ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับหลักการของเฟร็อบเอล เช่น การจัดสิ่งแวดล้อมในบริเวณ โรงเรียนอนุบาลด้วยธรรมชาติ มีสนามเด็กเล่น เพื่อให้เด็กได้ฝึกวิ่งเป็นการออกกำลังกาย และฝึกให้เด็กจัดทำสวนครัว ในส่วนของมอนเตสซอรี ส่งเสริมให้เด็กมีกิจกรรมอันเป็นสุขนิยัตินี้ดี ทั้งการรับประทานอาหาร การขับถ่าย และกรพักผ่อน แต่แนวความคิดของมอนเตสซอรีขัดแย้งกับเฟร็อบเอล คือ เรื่องการจัดห้องเรียนแบบตายตัว เพราะว่า มอนเตสซอรีเน้นการให้เสรีภาพแก่เด็ก เพื่อแสวงหาความรู้ โดยปล่อยให้เด็กมีประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมด้วยตนเอง และด้วยความ

สมัครใจ โดยถือความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นแนวทางในการปฏิบัติกิจกรรม
แนวคิดของมอนเตสซอริ ได้รับการยอมรับในอิตาลีและขยายไปทั่วโลก

6. จอน ดิวอี้ (John Dewey) เป็นชาวอเมริกา ได้ชื่อว่าเป็นผู้นำการ
เคลื่อนไหวทางการศึกษาแบบก้าวหน้า ได้รับการตอบรับอย่างกว้างขวางจากกลุ่มนักปรัชญา
และนักทฤษฎีทางการศึกษา เพราะว่าเราได้สรุปและเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาแบบ
ก้าวหน้าว่า โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคม ซึ่งจะแสดงถึงชีวิตที่เหมาะสมและสมบูรณ์ให้กับ
เด็กเหมือนบ้าน ดังนั้น การจัดการศึกษา หมายถึง กระบวนการของการมีชีวิตอยู่ในแต่ละวัน
ไม่ได้หมายถึงการเตรียมในอนาคตเท่านั้น

7. จอง เพียเจท์ (Jean Piaget) เป็นนักจิตวิทยาชาวสวิส มีความสนใจในเรื่อง
เด็กมาก เขาศึกษาจากการเรียนรู้ของเด็กในเรื่องเวลา พื้นที่ จำนวน และจริยธรรม สังเกตการณ์
เล่นลูกหินและเกมต่าง ๆ จากการสังเกตการณ์เล่นของเด็กนี้เอง เพียเจท์ได้คิดทฤษฎีพัฒนาการ
ทางสติปัญญา เขากล่าวว่าเด็ก ๆ ไม่เพียงแต่จะมีเหตุผลที่แตกต่างจากผู้ใหญ่เท่านั้น เด็กที่เริ่มหัด
เดินจะมีความคิดเหมือนมนุษย์โบราณ เด็กเชื่อว่าพระจันทร์วิ่งตามคน ความฝันจะเข้ามาทาง
หน้าต่างตอนกลางคืน ทุกสิ่งอย่างที่เคลื่อนไหวได้ เช่น กลิ้งในทะเล ธงที่โบกไปมา ล้วนมี
ชีวิต ในเรื่องจริยธรรม เด็กจะดูจากความเสียหายที่เกิดขึ้น โดยไม่คำนึงถึงผู้กระทำผิด เช่น เด็ก
ที่ทำแก้วแตก 3 ใบ ในขณะที่ช่วยพ่อแม่เก็บโต๊ะอาหาร จะมีความผิดมากกว่าเด็กที่ชน ทำแก้ว
แตกใบเดียว เพียเจท์เน้นความสำคัญของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง
ความสำคัญของการเล่นที่นำไปสู่การเรียนรู้ และได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ ในการจัดการศึกษา
ปฐมวัย

กรมวิชาการ (2540 : 5) กล่าวถึงแนวคิดในการจัดการจัดการหลักสูตรก่อน
ประถมศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. พัฒนาการแต่ละด้าน มีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้ และสามารถนำมาใช้ ใน
การพัฒนาเด็ก เช่น ทฤษฎีพัฒนาการทางด้านร่างกายที่อธิบาย การเจริญเติบโตและพัฒนาการ
ของเด็กว่า มีลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะมีพัฒนาการถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะ ของ
ความสามารถขั้นนั้นก่อน หรือทฤษฎีทางสติปัญญาที่อธิบายว่าเด็กเกิดมาพร้อมวุฒิภาวะ ซึ่งจะ
พัฒนาขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ ค่านิยมทางสังคม และสิ่งแวดล้อม หรือทฤษฎีพัฒนาการทาง
บุคลิกภาพที่อธิบายไว้ว่า เด็กจะพัฒนาได้ดี ถ้าในแต่ละช่วงอายุเด็กได้รับการตอบสนอง ในสิ่ง
ที่ตนพอใจ ได้รับความรัก ให้ความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด มีโอกาสช่วยเหลือตนเอง
ทำงานที่เหมาะสมกับวัย และมีอิสระที่จะเรียนรู้ในสิ่งที่ตนอยากรู้รอบ ๆ ตนเอง

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ผู้สอนได้เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดู และจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการให้ชัดเจน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดขึ้นจากกระบวนการที่เด็ก มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยเด็กจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นมาด้วยตนเอง และการเรียนรู้ที่เป็นไปได้ ถ้าเด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระอบอุ่นและปลอดภัย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จำเป็นและสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้นั้น เป็นพื้นฐานพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น ทุกคนเรารู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริงด้วยตนเอง โดยสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระ เอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพล และมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา จากการเล่นเด็กมีโอกาสนเคลื่อนไหว ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์ และการแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นทางที่เด็ก จะสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่น สร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่น กับธรรมชาติรอบตัว ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยจึงถือว่า การเล่นอย่างมีจุดหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่าวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็ก มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และการพัฒนาของเด็กแต่ละคน ผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาเกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มที่มาจากพื้นฐานเหมือนกันหรือต่างจากตนได้อย่างราบรื่นมีความสุข

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 ค : 3-5) กล่าวว่า แนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งใช้เป็นหลักในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546 ไว้ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาการเด็ก พัฒนาการของมนุษย์เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิ ต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต ซึ่งครอบคลุมการเปลี่ยนแปลง ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นลำดับขั้นคอนไปพร้อมกันทุกด้าน เด็กแต่ละคนจะเติบโตและมีลักษณะพัฒนาการที่แตกต่างกันไปตามวัย โดยมีพัฒนาการเด็กปฐมวัยบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลง ที่เกิดขึ้นในตัวเด็กอย่างต่อเนื่องในแต่ละวัย เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิจนถึง อายุ 6 ปี

พัฒนาการแต่ละด้านทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็ก เช่น ทฤษฎีทางร่างกาย ที่อธิบายการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กว่ามีลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะมีพัฒนาการถึงขั้นใด จะต้องเกิดวุฒิภาวะและความสามารถขั้นนั้นก่อน หรือทฤษฎีทางสติปัญญา อธิบายว่าเด็กเกิดความพร้อมวุฒิภาวะ ซึ่งจะพัฒนาขึ้นตามอายุและประสบการณ์ คำนิยามทางสังคม และสิ่งแวดล้อม หรือทฤษฎีพัฒนามนุษย์ที่อธิบายว่าเด็กจะพัฒนาได้ดีในแต่ละช่วงอายุของเด็ก เด็กได้รับการตอบสนองในสิ่งที่ตนพอใจได้รับความรัก ความอบอุ่นอย่างเพียงพอจากผู้ใกล้ชิด

ดังนั้น แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก จึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้ผู้สอนได้เข้าใจเด็ก สามารถอบรมเลี้ยงดู และจัดประสบการณ์ให้เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล ในอันที่จะส่งเสริมให้เด็กพัฒนาบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการให้ชัดเจน

2. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เกิดขึ้นจากกระบวนการที่เด็ก มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยเด็กจะต้องเป็นผู้กระทำให้เกิดขึ้นมาด้วยตนเอง และการเรียนรู้ที่เป็นไปได้ ถ้าเด็กได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว มีโอกาสคิดริเริ่มความต้องการและความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระอบอุ่นและปลอดภัย ดังนั้น การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จำเป็นและสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก และเนื่องจากการเรียนรู้ นั้น เป็นพื้นฐานพัฒนาการในระดับที่สูงขึ้น ทั้งคนเรารู้มาตั้งแต่เกิดตามธรรมชาติก่อนที่จะเข้าสถานศึกษา การจัดทำหลักสูตรจึงยึดแนวคิดที่จะให้เด็กได้เรียนรู้ จากประสบการณ์จริงด้วยตนเอง โดยสภาพแวดล้อมที่เป็นอิสระ เอื้อต่อการเรียนรู้ และจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

3. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญในชีวิตของเด็กทุกคน เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสทำการทดลอง สร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นจะมีอิทธิพล และมีผลต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา จากการเล่นเด็กก็มีโอกาสเคลื่อนไหว ส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ ผ่อนคลายอารมณ์ และการแสดงออกถึงตนเอง เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น การเล่นจึงเป็นทางที่เด็ก จะสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ สิ่งแวดล้อม เรียนรู้ความเป็นอยู่ของผู้อื่นสร้างความสัมพันธ์อยู่ร่วมกับผู้อื่น กับธรรมชาติรอบตัว ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย จึงถือว่า การเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม บริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันไป หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ถือว่าผู้สอนจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับว่า วัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมตัวเด็ก มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพ และการพัฒนาของเด็กแต่ละคน ผู้สอนควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคม และวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาเกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มที่มาจากพื้นฐานเหมือนกันหรือต่างจากตน ได้อย่างราบรื่นมีความสุข

จากการศึกษาแนวคิดของนักการศึกษาที่กล่าวมา สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยก่อนนี้เรียกว่า อนุบาล และต่อมา เรียกว่า เด็กเล็ก ในปัจจุบันเรียกว่า ปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 6 ปี จัดการศึกษาอบรมใจใส่เลี้ยงดูบนพื้นฐานของความรัก ความเอาใจใส่ให้เด็กสามารถอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างมีความสุข ภายใต้บริบทของสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูผู้สอนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจ พัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก การจัดประสบการณ์ต้องเน้นให้เด็กเป็นผู้กระทำมีความสุขในการเล่นตลอดทั้งการปรับกิจกรรมต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมในด้านสังคมและวัฒนธรรมในชุมชนของเด็ก

3. ความหมายของการศึกษาระดับปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัย หรือการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา นั้น ได้มีผู้ให้ความหมายในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ (2540 : 10) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เป็นการศึกษาในลักษณะการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาความพร้อมของ

เด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา เพื่อรับการศึกษาในระดับต่อไป โดยมุ่งจัดให้เด็กอายุ 3 - 5 ปี ซึ่งเป็นวัยสำคัญในการวางรากฐานชีวิต

จินตนา หมู่ผึ้ง (2540 : 18) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย ว่าเป็นการจัดการศึกษาให้เด็กมีอายุแรกเกิดถึง 5 ปี ซึ่งเป็นวัยของการวางรากฐานทางการศึกษาให้แก่เด็กในระยะเริ่มต้น

ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 120 ตอนที่ 36 ก. (2546 : 1) กล่าวว่า การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา หมายถึง การจัดการศึกษาให้แก่เด็กที่มีอายุ 3- 6 ปี เพื่อเป็นการวางรากฐานชีวิตและเตรียมความพร้อมทั้งร่างกาย และจิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพและการอยู่ร่วมกันในสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2547 : 5) ได้ให้ความหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ว่า เป็นการจัดการศึกษา ให้เด็กแรกเกิดจนถึง 6 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพและบริบทของสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็ก พัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง และ สังคม

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาปฐมวัยในปัจจุบันได้รับอิทธิพล แนวคิดของนักการศึกษาในอดีตหลายท่านซึ่งนักการศึกษาเหล่านี้ได้เสนอแนวคิด และวิธีการจัดการศึกษาปฐมวัยที่หลากหลาย แต่มีจุดร่วมของแนวคิดที่เหมือนกัน คือ การมุ่งจัดประสบการณ์ เพื่อพัฒนาเด็กในทุก ๆ ด้าน โดยตอบสนองธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยวิธีการจัดกิจกรรมที่คิดว่า เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย และแนวคิดของนักการศึกษาเหล่านี้ยังมีการนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการศึกษาปฐมวัย ในปัจจุบันอย่างแพร่หลาย

4. ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัย ได้มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ดังนี้

ประเวศ วะสี การดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 (อวยชัย เลิศยะโส. 2550 : 16) ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย คือ การอบรมเลี้ยงดูให้มีคุณภาพ ถือเป็นหัวใจในการสร้างคุณภาพของเด็ก คือ การวางรากฐานคุณภาพของผู้ใหญ่ และสังคมการเสริมสร้าง

คุณภาพเด็ก คือ การสร้างรากฐานของสังคม ประเทศใดที่ต้องการวางรากฐานที่มั่นคงของสังคม จะต้องเสริมสร้างคุณภาพของเด็ก

อวยชัย เลิศชะโลม (2550 : 16) ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัย คือ ขั้นตอนการพัฒนาการของเด็กที่พัฒนามาถึงระดับหนึ่ง ที่จะทำให้เด็กมีความสามารถที่จะเรียนรู้พฤติกรรมใหม่ ๆ ได้อย่างง่ายโดยที่วุฒิภาวะทางกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีการพัฒนามาถึงจุดหนึ่ง ซึ่งเป็นรากฐานให้เขาก้าวไปสู่การเรียนรู้ใหม่

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 1) กล่าวว่า สภาพเศรษฐกิจ และสังคม ที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรุนแรง ได้สร้างความกดดันให้เกิดความจำเป็นอย่างยิ่งในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของไทยให้สามารถผลิตผู้ที่มีความเป็นมนุษย์ ที่สมบูรณ์ และรู้ทันการเปลี่ยนแปลง สามารถปรับตัวให้อยู่ในสังคม ที่เปลี่ยนแปลงอย่างมีคุณภาพ จากผลงานวิจัยทางการแพทย์ พบว่า เด็กปฐมวัยไทย จำนวนมากถึง 1 ใน 6 มีพัฒนาการที่ล่าช้า ไม่สมวัย โดยมีอัตราส่วนที่เพิ่มขึ้นตามอายุ แสดงว่าเด็กเหล่านี้ขาด โอกาสเรียนรู้และขาดการอบรมเลี้ยงดูที่เหมาะสม รวมทั้งจำนวนเด็กที่มีความต้องการทางการศึกษาพิเศษมีเพิ่มขึ้น ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงปัญหา มีการเฝ้าระวัง และดำเนินการให้ความช่วยเหลือ เด็กที่มีอายุที่ต่ำกว่า 6 ปี ทุกกลุ่มตั้งแรกเกิด ตลอดจนมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพ การจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพัฒนาการและศักยภาพ

จากความสำคัญที่กล่าวมาพอ สรุปได้ว่า ความสำคัญของการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้น เป็นการเตรียมความพร้อมที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่จะทำให้เด็กมีชีวิตในอนาคตอย่างมีคุณภาพ เป็นการสร้างรากฐานที่มั่นคงของสังคม เด็กจะมีความเจริญและเติบโตสมบูรณ์ และเป็นผู้ใหญ่ที่ดีจะต้องมีการวางรากฐานชีวิตที่ดี และพัฒนาไปทุก ๆ ด้าน

5. ปรัชญาการศึกษาระดับปฐมวัย

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผนวกกับแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย 4 ประการ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม ทำให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย กำหนดปรัชญาการศึกษา ทำให้สถานศึกษาทราบแนวคิด หลักการพัฒนาเด็กปฐมวัย อายุแรกเกิดถึง 6 ปี ทั้งนี้ ผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาปฐมวัยของตน และนำไปสู่การปฏิบัติ ให้เด็กปฐมวัยมีมาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดในจุดหมายของหลักสูตรคั้งนั้นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จึงได้กำหนดปรัชญาการศึกษาปฐมวัยไว้ ดังนี้

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพภายใต้บริบทของสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิต ให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

สรุป พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ผนวกแนวคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไว้ 4 แนวคิด ทำให้สถานศึกษาทราบแนวคิดและหลักในการพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ เด็กตั้งแต่แรกเกิดครูจะต้องทำการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัยไปสู่การปฏิบัติ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กแรกถึง 6 ปี เด็กต้องได้รับการเลี้ยงดูและส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพของเด็ก เพื่อเตรียมความพร้อมให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต

6. กรอบแนวคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

กรอบแนวคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของกระทรวงศึกษาธิการมาเป็นกรอบแนวคิด 6 ด้าน คือ

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาที่เกิดจากความร่วมมือของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครอง โดยพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับต้องมีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ และเด็กด้อยโอกาส เด็กพิเศษ ได้รับการพัฒนา รวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน ไม่ใช่เพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก หมายถึง สภาพแวดล้อมต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสนองความต้องการ ความสนใจของเด็ก ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ครูจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาดปลอดภัย อากาศสดชื่น เด็กได้ผ่อนคลายไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อนเพียงพอ เรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับคนอื่นในสังคม ดังนั้น สภาพแวดล้อมทั้งภายนอกและภายในห้องเรียนจึงเป็นเสมือน หนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคน จะเรียนรู้และสะท้อนให้เห็นว่า บุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก หมายถึง ผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดสภาพแวดล้อม ประสบการณ์ และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กที่ผู้สอนและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่มทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้แนะ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำเรียนรู้ และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุง ใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก ส่งเสริมสนับสนุนให้ค้นหาความรู้ด้วยตนเองแทนที่คุณครูจะเป็นผู้บอก เพราะว่าการที่เด็กค้นหาความรู้ด้วยตนเองจะเด็กจำสิ่งนั้น ได้ดีและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

4. การบูรณาการการเรียนรู้ หมายถึง การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่าหนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ ดังนั้น เป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวัน ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลาย กิจกรรมหลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญแล้วนำทักษะ และกิจกรรมเหล่านั้นมาหล่อหลอมรวมเข้าด้วยกันเป็นการบูรณาการ อย่างเหมาะสมและพัฒนาการเพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรแก่นกลางที่กำหนดไว้

5. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก หมายถึง การประเมินเด็ก วิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่า ได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการ จากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน ครูผู้สอนต้องเก็บรวบรวมผลงานของเด็กตั้งแต่เปิดเรียนตลอดจนถึงสิ้นเทอมแล้วนำผลงานนั้นออกมาคัดเลือกรนำเอาผลงานที่ดีที่สุดมาสัก 10 ชิ้น ในผลงานของเด็กก็จะเห็นการแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากผลงานและครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเองหรือผลงานสามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

6. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวเด็ก หมายถึง การไปเยี่ยมครอบครัวหรือผู้ปกครองของเด็กแต่ละคนเป็นการสร้างความคุ้นและความสัมพันธ์กันระหว่างครูผู้สอนกับผู้ปกครอง ถ้าครูผู้สอนต้องการข้อมูลของเด็กขณะที่อยู่บ้านกับอยู่ในห้องเรียนว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมาก ผู้สอน พ่อแม่และผู้ปกครอง จะต้องมีการเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและเรียนรู้ของเด็กต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้ บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้น ผู้สอนจึงมีใจจะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการจัดที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

สรุปได้ว่า กรอบแนวคิดการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย แนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย 6 ด้าน จะต้องจัดให้ครอบคลุมทั้งหมดทุกด้าน เช่น ด้านการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมหลักสูตรจะต้องมีการพัฒนาปรับปรุงให้มีคุณภาพ ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนสะอาดและมีความปลอดภัยสำหรับเด็ก ด้านการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก จะต้องจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้ครบทุกด้าน ด้านการบูรณาการการเรียนรู้ จะต้องจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับเด็กโดยสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไป เพื่อให้เด็กนำไปบูรณาการไว้ในชีวิตประจำวัน ด้านการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก จะต้องมีการประเมินพัฒนาการของเด็กให้ครบทุกด้าน และประเมินให้ครบทุกกิจกรรม เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินต้องมีหลายอย่าง เมื่อประเมินผลต้องรายชื่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ คือผู้บริหาร และผู้ปกครองเด็ก ด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้กับครอบครัวเด็ก ครูจะต้องติดต่อกับผู้ปกครองเด็ก เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูลของเด็ก จะได้นำแก้ไขพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่เหมาะสม

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย (พุทธศักราช 2546 สำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี) มีสาระสำคัญ ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 ค : 5-27)

1. ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ผนวกกับแนวคิดการจัดการศึกษาปฐมวัย 4 ประการ แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นของเด็ก แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคม ทำให้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

กำหนดปรัชญาการศึกษา ทำให้สถานศึกษาทราบแนวคิด หลักการพัฒนาเด็กปฐมวัย อายุ 3 - 5 ปี ทั้งนี้ ผู้รับผิดชอบจะต้องดำเนินการพัฒนาหลักสูตร สถานศึกษาปฐมวัยของตน และนำไปสู่การปฏิบัติ ให้เด็กปฐมวัยมีมาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดในจุดหมายของหลักสูตร ดังนั้น หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จึงได้กำหนดปรัชญาการศึกษาปฐมวัยไว้ ดังนี้

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน ตามศักยภาพภายใต้บริบทของสังคม วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิต ให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

สรุป พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ผนวกแนวทางการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไว้ 4 แนวคิด ทำให้สถานศึกษาทราบแนวคิดและหลักในการพัฒนาเด็กปฐมวัย คือ เด็กตั้งแต่แรกเกิดครูจะต้องทำการพัฒนาหลักสูตรปฐมวัยไปสู่การปฏิบัติ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาให้เด็กแรกถึง 6 ปี เด็กต้องได้รับการ อบรมเลี้ยงดู และส่งเสริมการเรียนรู้ตามศักยภาพของเด็ก เพื่อเตรียมความพร้อมให้เป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต

2. หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

เป็นหลักสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งครูผู้สอนจำเป็นต้องศึกษาหลักการของหลักสูตรให้เข้าใจในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุ 3 - 5 ปี จึงต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษา โดยคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทั้งปกติ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้ หรือเด็กที่มีร่างกายพิการ หรือทุพพลภาพ หรือบุคคลที่ไม่สามารถพึ่งตนเองได้หรือไม่ผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กพัฒนาการทุกด้าน อย่างสมดุล โดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่น และกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรง ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย ความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคคลกรที่มีความรู้ ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุด ตามศักยภาพ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีและคนเก่งของสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม

ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม โดยความร่วมมือจากบุคคล ครอบครัว และชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันทางศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

หลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 มีดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุม เด็กปฐมวัยทุกประเภท
2. ยึดการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย
3. พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์เรียนรู้ ให้สามารถ ดำรงชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา ในการพัฒนาเด็ก

สรุป เป็นการจัดประสบการณ์ให้เด็กตั้งแต่อายุ 3-5 ปี ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงความสนใจและความแตกต่างระหว่างบุคคล การจัดกิจกรรมต้องหลากหลายบูรณาการผ่านการเล่นเป็นกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้าเหมาะสมกับวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคล จะต้องจัดหาผู้เลี้ยงหรือครูผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเพื่อให้เด็กแต่ละคนมีโอกาสในการพัฒนาตนเอง ตามศักยภาพ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีความสุข เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีและเป็นพลเมืองดีของประเทศชาติต่อไป

3. จุดหมายของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ - จิตใจ ด้านสังคม ด้านสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล กำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัย
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่วและประสานสัมพันธ์กัน

3. มีสุขภาพดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม และมีจริยธรรม
5. ชื่นชม และแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออก

กำลังกาย

6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
7. รักธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมและความเป็นไทย
8. อยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตน เป็นสมาชิกที่ดีของ

สังคม ในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
10. มีความสามารถในการคิด และแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
11. มีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์
12. มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

สรุป จุดหมายของการจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกายให้เด็กมีร่างกายแข็งแรงเจริญเติบโต มีอารมณ์ร่าเริงแจ่มใส แสดงออกทางศิลปะได้ สามารถเล่นและทำงานร่วมกันกับเพื่อน ได้อย่างมีความสุข มีความคิดและแก้ปัญหาได้เหมาะสม มีทักษะในการแสวงหาความรู้ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข

4. คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัย เป็นความสามารถตามวัย หรือพัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่อเด็กมีอายุตามวัยนั้น ๆ ผู้สอนจึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจ คุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ ให้เด็กแต่ละวัย ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ขณะเดียวกันต้องสังเกตแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูล ไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มความสามารถ ศักยภาพ พัฒนาการในแต่ละช่วงอายุ เร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และพัฒนาการจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้า อย่างชัดเจน ต้องพาเด็กไปพบหมอ เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันที่ว่าคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3-5 ปี มี ดังนี้

ตารางที่ 1 คุณลักษณะตามวัยที่สำคัญของเด็กอายุ 3 - 5 ปี

เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
<p>พัฒนาการด้านร่างกาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ถูกลบด้วยมือและลำตัว - เดินขึ้นบันไดสลับเท้าได้ - เขียนรูปร่างและหยุดโดยไม่ล้ม - รับวงกลมตามแบบได้ <p>ใช้กรรไกรมือเดียวได้</p> <ul style="list-style-type: none"> - วาดและระบายสีอิสระได้ - แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก - ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจและได้คำชม - กลัวการพลัดจากผู้เลี้ยงดูใกล้ชิดน้อยลง 	<p>พัฒนาการด้านร่างกาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระโดดขาเดียวอยู่กับที่ได้ - รับถูกลบได้ด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้ - เขียนรูปสี่เหลี่ยมตามแบบได้ - ตัดกระดาษเป็นเส้นตรงได้ - กระบับการเฉยไม่ชอบอยู่เฉย - แสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับบางสถานการณ์ - เริ่มรู้จักชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น - ชอบท้าทายผู้ใหญ่ - ต้องการให้มีคนฟังคนสนใจ 	<p>พัฒนาการด้านร่างกาย</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระโดดขาเดียวไปข้างหน้าอย่างต่อเนื่องได้ - รับถูกลบที่กระดอนขึ้นจากพื้นได้ด้วยมือทั้งสอง - เดินขึ้นลงบันไดสลับเท้าได้อย่างคล่องแคล่ว - เขียนรูปสามเหลี่ยมตามแบบได้ - ตัดกระดาษตามแนวเส้นโค้งที่กำหนด - ใช้ก้ำกัมน้ำแข็งได้ดี เช่น ตัดกระดาษ ผูกเชือกกรองเท้า ๑ ยึดตัวคล่องแคล่ว
<p>พัฒนาการด้านสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง - ชอบเล่นแบบคู่ขนาน (เล่นของเล่นชนิดเดียวกันแต่ต่างคนต่างเล่น) - เล่นสมมติได้ - รู้จักรอคอย 	<p>พัฒนาการด้านสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - แต่งตัวได้ด้วยตนเอง ไปห้องส้วมได้เอง - เล่นร่วมกับผู้อื่นได้ รอคอยตามลำดับก่อน - หลัง - แบ่งของให้คนอื่น - เก็บชอบเล่นเข้าที่ได้ 	<p>พัฒนาการด้านอารมณ์และจิตใจ</p> <ul style="list-style-type: none"> - แสดงอารมณ์ได้สอดคล้องกับสถานการณ์อย่างเหมาะสม - ชื่นชมความสามารถและผลงานของตนเองและผู้อื่น - ยึดตนเองเป็นศูนย์กลางน้อยลง
		<p>พัฒนาการด้านสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้ด้วยตนเอง - เล่นหรือทำงาน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกับผู้อื่นได้

เด็กอายุ 3 ปี	เด็กอายุ 4 ปี	เด็กอายุ 5 ปี
		<p>พัฒนาการด้านสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - พบผู้ใหญ่ รู้จักไหว้ ทำความเคารพ - รู้จักขอบคุณ เมื่อรับของจากผู้ใหญ่ - รับผิดชอบงานที่ได้รับมอบหมาย
<p>พัฒนาการด้านสติปัญญา</p> <ul style="list-style-type: none"> - สำรวจสิ่งต่าง ๆ ที่เหมือนกันและต่างกันได้ - บอกชื่อของตนเองได้ - ขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา - สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ ได้ - สนใจนิทานและเรื่องราวต่าง ๆ - ร้องเพลง ท่องคำกลอน คำคล้องจองง่าย ๆ และแสดงท่าทางเลียนแบบได้ - รู้จักใช้คำถาม “อะไร” - สร้างผลงานตามความคิดของตนเองอย่างง่าย ๆ - อยากรู้อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว 	<p>พัฒนาการด้านสติปัญญา</p> <ul style="list-style-type: none"> - จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้ - บอกชื่อและนามสกุลของตนเองได้ - พยายามแก้ปัญหาด้วยตนเอง หลังจากได้รับคำชี้แนะ - สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องเป็นประโยคอย่างต่อเนื่อง - สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น - รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” 	<p>พัฒนาการด้านสติปัญญา</p> <ul style="list-style-type: none"> - บอกความแตกต่างของกลิ่น สี เสียง รส รูปร่าง จำแนกและจัดหมวดหมู่สิ่งของได้ - บอกชื่อ นามสกุล และอายุของตนเองได้ - พยายามหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง - สนทนาโต้ตอบ / เล่าเป็นเรื่องราวได้ - สร้างผลงานตามความคิดของตนเอง โดยมีรายละเอียดเพิ่มขึ้น <p>และแปลกใหม่</p> <ul style="list-style-type: none"> - รู้จักใช้คำถาม “ทำไม” “อย่างไร” - เริ่มเข้าใจสิ่งที่เป็นนามธรรม - นับสิ่งต่าง ๆ จำนวนมากกว่า 10 ได้

สรุป คุณลักษณะตามวัย คือ พัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่อเด็กมีอายุตามวัยนั้น ๆ ครูผู้สอนจะต้องเข้าใจพัฒนาการตามธรรมชาติ ของเด็กอายุ 3-5 ปี เพื่อจะนำไปจัด

ประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างเหมาะสม แต่จะต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปพัฒนาเด็ก ถ้าเห็นเด็กมีพัฒนาการผิดปกติ จะต้องพาไปพบหมอเพื่อหาทางแก้ไข

5. โครงสร้างของหลักสูตร

ในการจัดหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ได้กำหนดโครงสร้างของหลักสูตร ประกอบด้วยตารางที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

ตารางที่ 2 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546		
ช่วงอายุ	อายุต่ำกว่า 3 ปี	
	อายุ 3 - 5 ปี	
สาระการเรียนรู้	ประสบการณ์สำคัญ - ด้านร่างกาย - ด้านอารมณ์และจิตใจ - ด้านสังคม - ด้านสติปัญญา	สาระที่ควรเรียนรู้ - เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก - เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก - ธรรมชาติรอบตัวเด็ก - สิ่งต่างรอบตัวเด็ก
ระยะเวลาเรียน	ขึ้นอยู่กับอายุที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและรับการศึกษา	

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 ค : 16)

1. การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็ก ให้ยึดอายุเป็นหลัก อาจเรียกชื่อต่างกันไปตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เช่น กลุ่มเด็กที่มีอายุ 4 ปี อาจเรียกชื่ออนุบาลปีที่ 1 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 5 ปี อาจเรียกชื่ออนุบาลปีที่ 2 หรือเด็กเล็ก

2. ระยะเวลาเรียน ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ ให้กับเด็ก 1 - 2 ปี การศึกษา โดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้าสถานศึกษา หรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

3. สาระการเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลาง ในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ซึ่งจำเป็นต้องพัฒนาการเด็ก ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ทั้งนี้ สาระ

การเรียนรู้ ประกอบด้วย องค์ความรู้ สำหรับเด็ก อายุ 3-5 ปี เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัวเด็ก และสิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็กที่มีโอกาสใกล้ชิด หรือปฏิสัมพันธ์ ในชีวิตประจำวัน และเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เน้นเนื้อหา การท่องจำ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะ หรือกระบวนการ จำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญ และจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึที่ดี ต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และมีคุณธรรม จริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย เป็นต้น

ครูผู้สอน อาจนำสาระการเรียนรู้ ในลักษณะหน่วยการสอน แบบบูรณาการ หรือเลือกใช้วิธีการที่สอดคล้องกับปรัชญา และหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

สาระการเรียนรู้กำหนดออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ประสพการณ์สำคัญ

ประสพการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้โดยให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ กับวัตถุ สิ่งของบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัว รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปพร้อมกันด้วย ประสพการณ์สำคัญมี ดังนี้

1.1 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย ได้แก่

1.1.1 การทรงตัว และการประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อใหญ่

- 1) การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ และการเคลื่อนไหวเคลื่อนที่
- 2) การเคลื่อนไหวพร้อมอุปกรณ์
- 3) การเล่นเครื่องเล่นสนาม

1.1.2 การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อเล็ก

- 1) การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส
- 2) การเขียนภาพ และการเล่นกับสี
- 3) การปั้น และประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ
- 4) การต่อของ การบรรจุ การเท การแยกชิ้นส่วน

1.1.3 การรักษาสุขภาพ

การปฏิบัติตนตามสุขอนามัย

1.1.4 การรักษาความปลอดภัย ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยของ

ตนเอง และผู้อื่นในกิจวัตรประจำวัน

1.2 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ - จิตใจ

1.2.1 คนตรี

- 1) การแสดงปฏิกิริยาโต้ตอบเสียงคนตรี
- 2) การเล่นดนตรีง่าย ๆ
- 3) การร้องเพลง

1.2.2 สุนทรียภาพ

การชื่นชม และสร้างสรรค์สิ่งสวยงาม

1.2.3 การเล่น

- 1) การเล่นอิสระ
- 2) การเล่นเป็นรายบุคคล การเล่นเป็นกลุ่ม
- 3) การเล่นในห้องเรียน และการเล่นนอกห้องเรียน

1.2.4 คุณธรรมจริยธรรม ได้แก่ การปฏิบัติตามหลักศาสนาที่นับถือ

1.3 ประสพการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม ได้แก่การ

เรียนรู้ทางสังคม

1.3.1 การปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตนเอง

- 1) การเล่น และการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- 2) การวางแผน ตัดสินใจเลือก และลงมือปฏิบัติภารกิจมีโอกาส

ได้รับความรู้ สติ ความสนใจ และความต้องการของตนเอง และผู้อื่น

- 3) การแก้ปัญหาในการเล่น
- 4) การปฏิบัติตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่อาศัยอยู่และความเป็น

ไทย

1.4 ประสพการณ์ที่สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา ได้แก่

1.4.1 การการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และเคารพความเห็นของ

ผู้อื่นคิด

- 1) จัดสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ฟัง สัมผัส ชิมรส และดมกลิ่น
- 2) การเลือกแบบการกระทำ และเสียงต่าง ๆ
- 3) การเชื่อมโยงภาพ ภาพถ่าย และรูปแบบต่าง ๆ กับสิ่งของ

หรือสถานที่

4) การรับรู้ และแสดงความรู้สึกลึกผ่านสื่อ วัสดุ ของเล่น และ

ผลงาน

5) การแสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผ่านสื่อ วัสดุ ต่าง ๆ

1.4.2 การใช้ภาษา

1) การแสดงความรู้สึกลึกด้วยคำพูด

2) การพูดกับผู้อื่นเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์ของตนเองหรือ

เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับตนเอง

3) การอธิบายเกี่ยวกับสิ่งของเหตุการณ์ และความสัมพันธ์ของ

สิ่งต่าง ๆ

4) การฟังเรื่องราวนิทาน คำคล้องจอง คำกลอน

5) การเขียนหลายรูปแบบผ่านประสบการณ์ ที่สื่อความหมาย
ต่อเด็ก เขียนภาพ เขียนขีดเขียน เขียนคล้ายตัวหนังสือ เขียนเหมือนสัญลักษณ์ เขียนชื่อตัวเอง

6) การอ่านในหลายรูปแบบ ผ่านประสบการณ์สื่อความหมายต่อ
เด็ก อ่านภาพหรือสัญลักษณ์จากหนังสือนิทาน / เรื่องที่สนใจ

1.4.3 การสังเกต การจำแนก และการเปรียบเทียบ

1) การสำรวจและอธิบายความเหมือนความต่างของสิ่งต่าง ๆ

2) การจัดกลุ่ม การจำแนก และการจัดกลุ่ม

3) การเปรียบเทียบ เช่น ยาว/ สั้น ขรุขระ/เรียบ

4) การเรียงลำดับสิ่งต่าง ๆ

5) การตั้งสมมติฐาน

6) การทดลองสิ่งต่าง ๆ

7) การสืบค้นข้อมูล

8) การอธิบายสิ่งต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย

1.4.4 จำนวน

1) การเปรียบเทียบจำนวน มากกว่า น้อยกว่า เท่ากัน

2) การนับสิ่งต่าง ๆ

3) การจับคู่หนึ่งต่อหนึ่ง

4) การเพิ่มขึ้นหรือลดลงของจำนวนหรือปริมาณ

1.4.5 มิติสัมพันธ์ (พื้นที่/ ระยะ)

- 1) การต่อเข้าด้วยกัน การแยกออก การบรรจุ และการเทออก
- 2) การสังเกตสิ่งต่าง ๆ และสถานที่จากมุมมองที่ต่างกัน
- 3) การอธิบายในเรื่องตำแหน่งของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กัน
- 4) การอธิบายในเรื่องทิศทางการเคลื่อนที่ของคนและสิ่งต่าง ๆ
- 5) การสื่อความหมายของมิติสัมพันธ์ ด้วยภาพวาด ภาพถ่าย

และรูปภาพ

1.4.6 เวลา

- 1) การเริ่มต้นและการหยุดการกระทำ โดยสัญญาณ
- 2) การเปรียบเทียบเวลา เช่น ตอนเช้า ตอนเย็น เมื่อวานนี้
- 3) การเรียงลำดับเหตุการณ์ต่าง ๆ
- 4) การสังเกตความเปลี่ยนแปลงของฤดู

พຽ່ງนี้

สรุป ประสพการณ์สำคัญ คือ การทำให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ โดยให้เด็กเกิดปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเด็ก รวมทั้งการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมไปด้วย

2. สารที่ควรเรียนรู้

สารที่ควรเรียนรู้ เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นเรื่องในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา ครูสามารถกำหนดรายละเอียด ขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก โดยให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านประสพการณ์สำคัญ ที่ระบุไว้ข้างต้น ทั้งนี้ อาจยืดหยุ่นเนื้อหาได้ โดยคำนึงถึงประสพการณ์และสิ่งแวดล้อม ในชีวิตจริงของเด็ก สารที่เด็กอายุ 3 - 5 ปี ควรเรียนรู้ มีดังนี้

2.1 เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรรู้จักชื่อ นามสกุล รูปร่าง หน้าตา รู้จักอวัยวะต่าง ๆ วิธีรักษาความสะอาด ปลอดภัย การรับประทานอาหารที่ถูกสุขลักษณะ เรียนรู้ที่จะเล่นและทำสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเองคนเดียว หรือกับผู้อื่น ตลอดจนเรียนรู้ที่จะแสดงความคิดเห็น ความรู้สึก และแสดงมารยาทที่ดี

2.2 เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคล และสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรมีโอกาสรู้จัก และรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับเรื่องราวกับครอบครัว สถานศึกษา ชุมชน รวมทั้งบุคคลต่าง ๆ ที่เด็กต้องเกี่ยวข้อง หรือมีโอกาสใกล้ชิด และมีปฏิสัมพันธ์ ในชีวิตประจำวัน

2.3 ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรจะได้เรียนรู้สิ่งที่มีชีวิต สิ่งไม่มีชีวิต รวมทั้งความเปลี่ยนแปลงของโลกที่แวดล้อมเด็กตามธรรมชาติ เช่น ฤดูกาล กลางวัน กลางคืน

2.4 สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรจะได้รู้สี ขนาด รูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก ผิวสัมผัสของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว สิ่งของเครื่องใช้ ยานพาหนะ การสื่อสารต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในชีวิตประจำวัน

สรุป สารที่ควรเรียนรู้ คือ เรื่องราวที่อยู่รอบตัวเด็กที่นำมาจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก โดยคำนึงถึงประสบการณ์และสิ่งแวดล้อม มีอยู่ 4 หัวข้อหลัก คือ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคล และสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว สิ่งต่าง ๆ รอบตัวเด็ก

6. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานที่จัดการศึกษา เป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ จึงต้องมีหลักสูตรเป็นของตนเอง คือ หลักสูตรสถานศึกษาจึงประกอบด้วยประสบการณ์ แต่ละแห่งวางแผน

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยเป็นหลักสูตรที่เกิดจากการที่สถานศึกษานำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหา จุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติมากำหนดเป็นสาระและจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เด็กบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลาง เพิ่มเติมสาระตามความถนัด ความสนใจของเด็กปฐมวัย โดยความร่วมมือของสถานศึกษาและชุมชน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์) เพื่อนำไปออกแบบหลักสูตรสถานศึกษาให้มีคุณภาพเพื่อพัฒนาเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 ข : 31-49)

ขั้นตอนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยมีขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบันและปัญหา ความต้องการของชุมชนและท้องถิ่น

2. ร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย โดยมีข้อเสนอแนะเป็นแนวทาง จัดทำตามหัวข้อ ดังนี้

2.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย หรือจุดหมาย (มาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์)

2.1.1 วิสัยทัศน์ สถานศึกษาจำเป็นต้องกำหนดวิสัยทัศน์ ซึ่งเป็นการคิดไปข้างหน้า เป็นอนาคตที่พึงประสงค์ เป็นภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานความจริง มีเอกลักษณ์เป็นของสถานศึกษาของตน ทำให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกิดศรัทธา/ความคิดในการพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้ การกำหนดวิสัยทัศน์กับนโยบาย ควรเป็นการกำหนดร่วมกัน ระหว่างบุคลากรในสถานศึกษา พ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งคณะกรรมการสถานศึกษา แสดงวิสัยทัศน์ที่ปรารถนาให้สถานศึกษาเด็กปฐมวัยพัฒนาเด็กวิสัยทัศน์ที่ดีต้องมีความชัดเจน สอดคล้องกับนโยบายของสถานศึกษา และมีระยะเวลาที่แน่นอน

2.1.2 ภารกิจ หรือพันธะกิจ สถานศึกษาปฐมวัย จำเป็นต้องกำหนดงานหลักที่สำคัญ หรือวิธีดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์ ในระยะเวลาที่แน่นอน

2.1.3 เป้าหมายเป็นการกำหนดความคาดหวังด้านคุณภาพที่เกิดกับผู้เรียนและการดำเนินงานด้านอื่น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับจุดหมาย หรือมาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (หลักสูตรแกนกลาง) และวิสัยทัศน์ สถานศึกษากำหนด การกำหนดเป้าหมายสามารถกำหนดได้ทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

2.1.4 จุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ เป็นการกำหนดความคาดหวังที่จะเกิดขึ้นกับเด็กหลังจากจบหลักสูตรแล้ว จุดหมายเป็นองค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรเป็น 2 อย่าง คือ

1) การกำหนดจุดหมาย หรือมาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จะกำหนดโดยนำจุดหมายของหลักสูตรแกนกลาง มากำหนดเป็นจุดหมายของหลักสูตรสถานศึกษา โดยตรง และสถานศึกษาอาจกำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพิ่มขึ้นอีกด้วย

2) มาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในหลักสูตรสถานศึกษาจำเป็นต้องนำมาวิเคราะห์ และกำหนดตัวบ่งชี้สภาพที่พึงประสงค์ในแต่ละชั้นปีให้ชัดเจน

2.2 โครงสร้างหลักสูตร

2.2.1 สารการเรียนรู้รายปี

1) สาระการเรียนรู้รายปีสถานศึกษาสามารถทำได้ โดยยึด จุดหมายหรือมาตรฐานคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย(หลักสูตร แกนกลาง)เป็นหลักในการกำหนดสาระการเรียนรู้รายปี

2) สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย สาระที่ควรเรียนรู้และ ประสบการณ์สำคัญ ผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องวางแผนล่วงหน้าว่าเด็กแต่ละช่วงวัย ควรจะเรียนรู้อะไร และด้วยประสบการณ์สำคัญใดบ้าง เพื่อให้บรรลุมาตรฐานคุณลักษณะอัน พึงประสงค์ ตามที่สถานศึกษากำหนด โดยอาศัยความรู้ความเข้าใจในคุณลักษณะตามวัย/ พัฒนาการของเด็กปฐมวัย หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย และประสบการณ์ของผู้สอน มา กำหนดสาระที่ควรเรียนรู้ รายปีแยกตามช่วงอายุ 3-5 ปี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับระดับอายุที่สถานศึกษา จัดอยู่และกำหนดประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะควร ได้เรียนรู้สาระต่าง ๆ ผ่านประสบการณ์ สำคัญนั้น ๆ ทั้งนี้ ผู้จัดทำหลักสูตรควรตรวจสอบสาระที่ควรเรียนรู้อีกครั้ง ว่าครอบคลุมหัว เรื่องที่ระบุไว้ในหลักสูตรแล้วหรือไม่ และทำเช่นเดียวกับประสบการณ์สำคัญ

3) เมื่อได้โครงหลักสูตรเป็นรายปีแล้วก่อนนำไปจัด ประสบการณ์ในห้องเรียน ควรนำสาระการเรียนรู้รายปี วิเคราะห์ไว้พร้อมกันมาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ หรือตัวบ่งชี้ในแต่ละพัฒนาการมาจัดเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์ ตลอดปี ในกรณีที่สถานศึกษาใช้รูปแบบการจัดประสบการณ์แบบหน่วย เพื่อสะดวกในการจัด ประสบการณ์แต่ละสัปดาห์ เมื่อมีหน่วยการจัดประสบการณ์ตลอดปีแล้ว เป็นหน้าที่ของครูใน แต่ละชั้นเรียนจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ของตน ซึ่งจะนำไปสู่รายละเอียดของการสอนใน แต่ละชั้น

2.2.2 กำหนดเวลาเรียน

1) เวลาเรียนสำหรับเด็กปฐมวัยขึ้นอยู่กับสถานศึกษา แต่ละ แห่ง ส่วนใหญ่จัด 2 ภาคเรียน : 1 ปีการศึกษา หรือ 200 วัน : 1 ปีการศึกษา ในแต่ละวันจะใช้ เวลา ประมาณ 5-6 ชั่วโมง

2) เมื่อสถานศึกษาปฐมวัยกำหนดโครงสร้างหลักสูตรแต่ละ ช่วงอายุอันประกอบด้วยมาตรฐาน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้และสภาพที่พึงประสงค์ สาระการเรียนรู้รายปี และเวลาเรียนแล้ว เพื่อให้เด็กบรรลุจุดหมาย หรือมาตรฐานคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ ตามที่หลักสูตรกำหนด ครูควรคำนึงถึงพัฒนาการตามวัยของเด็กเป็นสิ่งสำคัญ เพราะประสบการณ์ที่เด็กได้รับบางอย่างอาจใช้เวลามาตรฐานบางข้ออาจ ไม่ปรากฏชัดเจน ในช่วงอายุ 3-5 ปี นอกจากนี้สาระที่ควรเรียนรู้ทั้ง 4 เรื่องในแต่ละ ควรยึดหลักการเรียนรู้เรื่องที่

อยู่ใกล้ตัวเด็กก่อน ควรประกอบด้วยสาระที่ควรเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลาง และสาระที่ควรเรียนรู้ อันเกิดจากความสนใจของเด็กปฐมวัย ครูไม่ควรวางแผนไว้ล่วงหน้า ดังนั้น สถานศึกษาปฐมวัยจึงสามารถยืดหยุ่นสาระที่ควรเรียนรู้นอกเหนือที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางได้ และควรให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสบการณ์สำคัญตามที่หลักสูตรกำหนด โดยจัดในรูปกิจกรรมต่าง ๆ ในแต่ละวัน

การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย มีรูปแบบและวิธีการที่หลากหลาย ครูต้องพิจารณาถึงแนวการจัดประสบการณ์ที่หลักสูตรแกนกลางกำหนด โดยคำนึงถึงพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งความสนใจ ความสามารถ และสภาพแวดล้อมของเด็กปฐมวัยเป็นหลักในการกำหนดหน่วยการจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์

หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยควรกำหนดการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยแต่ละช่วงอายุให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ ระดับพัฒนาการ และลักษณะการเรียนรู้ของเด็ก ทั้งนี้เด็กปฐมวัยจะเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า มีโอกาสลงมือกระทำ เคลื่อนไหว สังเกต สำรวจ ทดลอง เล่นสืบค้น แก้ปัญหา ด้วยตนเอง ครูต้องกำหนดการจัดประสบการณ์ให้เห็นเป็นรูปธรรมในหลักสูตรสถานศึกษาของตน

การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

เป็นหน้าที่ของผู้จัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย กำหนดสภาพทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ ครูสามารถเขียนแผนการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและนอกห้องเรียนของสถานศึกษาปฐมวัย พร้อมทั้งเขียนคำอธิบายประกอบ ซึ่งแผนผังสภาพแวดล้อมสามารถจัดทำได้หลายรูปแบบ โดยคำนึงถึงการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ทางด้านจิตภาพ ถือว่ามีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพ หลักสูตรสถานศึกษาควรเขียนให้เห็นเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูจะได้ยึดเป็นหลักปฏิบัติในสถานศึกษาของตน

สื่อและแหล่งเรียนรู้

การจัดการศึกษาปฐมวัยต้องอาศัยสื่อ และแหล่งเรียนรู้เพื่อให้เด็กปฐมวัยได้พัฒนาตามจุดหมายของหลักสูตร ครูในระดับปฐมวัย ควรเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายที่อยู่ในห้องถิ่น ชุมชนและแหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่เหมาะสมกับวัยพัฒนาการของเด็ก รวมทั้งบริบทของสังคม และวัฒนธรรมมาใช้เกิดประโยชน์

การประเมินพัฒนาการสถานศึกษาปฐมวัยมีหน้าที่จัดทำแนวปฏิบัติในการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยให้ทุกฝ่ายถือปฏิบัติร่วมกัน โดยให้สอดคล้องกับการประเมินพัฒนาการที่ระบุไว้ในหลักสูตรแกนกลาง ซึ่งให้หลักการ ดังนี้

1. การประเมินพัฒนาการเด็กครบทุกด้าน และนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกัน กับการปฏิบัติกิจกรรม

ประจำวัน

4. ประเมินอย่างเป็นระบบมีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือ และจด

บันทึกไว้เป็นหลักฐาน

5. ประเมินตามสภาพจริง ด้วยวิธีการหลากหลาย เหมาะกับ เด็กรวมทั้ง

ใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้านไม่ใช้การทดสอบ

วิธีการประเมินที่เหมาะสมที่สุด และเหมาะสมกับเด็กปฐมวัย คือ การสังเกตและการบันทึกข้อมูลเก็บไว้ในรูปแบบต่าง ๆ แบบบันทึก แบบสังเกต แบบมาตรวัด ประมวลค่า เป็นต้น ควรเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบ อาจทำในรูปแบบแฟ้มผลงาน ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการกำหนดร่วมกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการทำหลักสูตรสถานศึกษา

6. การบริหารจัดการหลักสูตร

กำหนดวิธีการนำหลักสูตรไปใช้ ตลอดจนการส่งเสริม สนับสนุนเพื่อให้การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษามีบรรลุผล เด็กมีคุณภาพมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนด

สรุป การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง การนำสภาพต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาจุดเด่น เอกลักษณะของชุมชน สังคม ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ นำมาบูรณาการ เป็นสาระการเรียนรู้ และออกหน่วยการเรียนรู้ให้เด็กบนพื้นฐานของหลักสูตรแกนกลางแกนกลาง เพิ่มเติมสาระตามความถนัด ความสนใจของเด็กปฐมวัย โดยความร่วมมือของสถานศึกษาและชุมชน

7. การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี จะไม่จัดเป็นรายวิชาแต่จัดในรูปกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้ จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยมี

หลักการ และแนวทางการจัดประสบการณ์ ดังนี้ (สำนักวิชาการมาตรฐานการศึกษา. 2547 ค : 50-66)

1. หลักการจัดประสบการณ์

- 1.1 จัดประสบการณ์การเล่น และการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาเด็ก โดยองค์รวมอย่างต่อเนื่อง
- 1.2 เน้นเด็กเป็นสำคัญ สนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลและบริบทของสังคมที่เด็กอาศัยอยู่
- 1.3 จัดให้เด็กได้รับการพัฒนา โดยให้ความสำคัญทั้งกระบวนการและผลผลิต
- 1.4 จัดการประเมินพัฒนาการให้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์

1.5 ให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก

2. แนวทางการจัดประสบการณ์

- 2.1 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คิดเหมาะสมกับอายุ วุฒิภาวะ และระดับพัฒนาการเพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
- 2.2 จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือเด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้เคลื่อนไหว ดำรง เล่น สังเกต สืบค้น ทดลอง และคิดแก้ปัญหา ด้วยตนเอง
- 2.3 การจัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้
- 2.4 จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผน ตัดสินใจ ลงมือกระทำ และนำเสนอความคิด ครูเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก
- 2.5 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์ร่วมกับเด็กอื่น กับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่นมีความสุข และเรียนรู้การกระทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่าง ๆ กัน
- 2.6 จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ และแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลาย และมีอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก
- 2.7 จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวันตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัด

ประสบการณ์เรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

2.8 การจัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริง โดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

2.9 ให้ผู้ปกครอง และชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผน การสนับสนุนการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

2.10 จัดทำสารนิทัศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูล ที่เกี่ยวกับพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กเป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรอง และใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

3. การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี สามารถนำมาจัดเป็นกิจกรรมประจำวันได้หลายรูปแบบ เป็นการช่วยให้ครูและเด็กทราบว่าแต่ละวันจะทำกิจกรรมอะไร เมื่อใด และอย่างไร การจัดกิจกรรมประจำวันมีหลักการจัด และขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน ดังนี้

3.1 การจัดกิจกรรมประจำวัน

3.1.1 กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยของเด็กในแต่ละวัน

3.1.2 กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิด ทั้งในกลุ่มเล็ก และกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาที่ต่อเนื่อง นานเกินกว่า 20 นาที

3.1.3 จัดกิจกรรมเสรี เช่น การเล่นตามมุม การเล่นกลางแจ้งใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที

3.1.4 การจัดกิจกรรมมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องเรียน และกิจกรรมนอกห้องเรียน กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และกิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่ม และครูเป็นผู้ริเริ่ม กิจกรรมที่ใช้กำลังและไม่ใช้กำลัง จัดให้ครบทุกประเภท ทั้งนี้ กิจกรรมที่ออกกำลัง ควรจัดสลับกับกิจกรรมที่ไม่ออกกำลังมากนัก เพื่อให้เด็กไม่ได้เหนื่อยเกินไป

3.2 ขอบข่ายของกิจกรรมประจำวัน

การเลือกกิจกรรมประจำวันที่นำมาจัดในแต่ละวันต้องให้ครอบคลุมในสิ่งต่อไปนี้

3.2.1 การพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อใหญ่ การเคลื่อนไหว และความคล่องแคล่วในการใช้วัยต่างๆ จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็ก โดยให้เด็กเล่นอิสระกลางแจ้ง เล่นเครื่องเล่นสนาม เคลื่อนไหวร่างกายตามจังหวะดนตรี

3.2.2 การพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความแข็งแรงของกล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา จึงควรจัดกิจกรรมโดยให้เล่นเครื่องเล่นสัมผัส เล่นเกมต่อภาพ ฝึกช่วยเหลือตนเองในเรื่องการแต่งกาย หยิบจับชิ้นส่วน ใช้อุปกรณ์ศิลปะ เช่น สีเทียน กรรไกร พู่กัน ดินเหนียว

3.2.3 การพัฒนาอารมณ์ - จิตใจ และการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความเชื่อมั่น กล้าแสดงออก มีวินัยในตนเอง รับผิดชอบ ซื่อสัตย์ ประหยัดเมตตา กรุณา เอื้อเฟื้อแบ่งปัน มีมารยาทและปฏิบัติตามวัฒนธรรมไทย และศาสนาที่นับถือ จึงควรกิจกรรมต่าง ๆ ผ่านการเล่น ให้เด็กได้มีการตัดสินใจ ได้รับการตอบสนองความต้องการ ได้ฝึกปฏิบัติโดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตลอดเวลาที่โอกาสอำนวย

3.2.4 การพัฒนาสังคมนิสัยเพื่อให้เด็กมีลักษณะนิสัยที่ดี แสดงออกอย่างเหมาะสมและอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ อย่างมีความสุข ช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวัน มีนิสัยรักการทำงาน รู้จักระมัดระวังความปลอดภัยของตนเองและผู้อื่น ควรจัดให้เด็ก ปฏิบัติ กิจวัตรประจำวันอย่างสม่ำเสมอ เช่น การรับประทานอาหาร พักผ่อนนอนหลับ ขับถ่ายและทำความสะอาดร่างกาย เล่นและทำงานร่วมกับผู้อื่น ปฏิบัติตามกฎกติกา ข้อตกลงของส่วนรวม เก็บของเข้าที่เมื่อเล่นหรือทำงานเสร็จ

3.2.5 การพัฒนาการคิด เพื่อให้เด็กได้พัฒนาความคิดรวบยอด สังเกต จำแนก เปรียบเทียบ จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับเหตุการณ์ แก้ปัญหา จึงควรจัดกิจกรรมให้เด็กได้สนทนา อภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ฝึกการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและในการทำกิจกรรมทั้งกลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ รายบุคคล

3.2.6 การพัฒนาภาษา เพื่อให้เด็กมีโอกาสนำภาษาสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้สึก ความคิด ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เด็กมีประสบการณ์จึงควรจัดกิจกรรมทางภาษาให้มีความหลากหลาย ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังให้เด็กรักการอ่าน และบุคลากรที่แวดล้อมต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการใช้ภาษา ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงหลักการจัดกิจกรรมทางภาษาที่เหมาะสมกับเด็กเป็นสำคัญ

3.2.7 การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้เด็กพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ได้ถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึก และเห็นความสวยงามของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว โดยใช้กิจกรรมศิลปะและดนตรี เพื่อเป็นสื่อ ใช้การเคลื่อนไหว และจังหวะตามจินตนาการให้ประดิษฐ์สิ่งต่าง ๆ เล่นน้ำ เล่นทราย เล่นก่อสร้างสิ่งต่าง ๆ เช่น แท่งไม้ รูปทรงต่าง ๆ

3.3 รูปแบบการจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดกิจกรรมประจำวันสามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมในการนำไปใช้ของแต่ละหน่วยงาน ที่สำคัญครูต้องคำนึงถึงการจัดกิจกรรมให้ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน สัดส่วนในการพัฒนาเด็กแต่ละวัน เป็นดังนี้

ตารางที่ 3 สัดส่วนเวลาในการพัฒนาเด็กแต่ละวัน

รายการพัฒนาการ	อายุ 3 ปี ชั่วโมง / วัน (ประมาณ)	อายุ 4 ปี ชั่วโมง / วัน (ประมาณ)	อายุ 5 ปี ชั่วโมง / วัน (ประมาณ)
1. การพัฒนาทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน (รวมทั้งการช่วยเหลือตนเองในการแต่งการ การรับประทานอาหารสุขอนามัย การนอน พักผ่อน)	3	2 1/2	2 1/4
2. การเล่นเสรี	1	1	1
3. การคิดและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	1	1	1
4. กิจกรรมด้านสังคม (การทำงานร่วมกับผู้อื่น)	1/2	3/4	1
5. กิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่	3/4	3/4	3/4
6. กิจกรรมที่มีการวางแผนโดยครู	3/4	1	1
เวลาโดยประมาณ	7	7	7

หมายเหตุ ในการจัดกิจกรรมประจำวัน

1. สัดส่วนของเวลาในแต่ละวันที่เสนอไว้สามารถยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับครู และสภาพการณ์ โดยยึดหลักการจัดกิจกรรมประจำวันประกอบ

2. ตัวอย่างข้อรายการพัฒนาที่นำเสนอให้ความสำคัญกับทักษะพื้นฐานในชีวิตประจำวัน ทั้งนี้ เนื่องจากการศึกษาปฐมวัยเป็นการศึกษาขั้นแรกที่จะช่วยให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน ซึ่งเด็กช่วงอายุ 3 ปี ต้องใช้เวลาในการทำกิจวัตรประจำวัน และเมื่อเด็กอายุมากขึ้นเวลาที่ให้จะน้อยลง เพราะเด็กเกิดทักษะในการช่วยเหลือตนเอง แต่กิจกรรมด้านสังคม เด็กที่อายุน้อยยังยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง ดังนั้น การใช้เวลาในช่วงอายุ 3 ปี จึงให้เวลาน้อย และเพิ่มขึ้นเมื่อเด็กอายุมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะเด็กต้องการเวลาในการเล่น ทำกิจกรรมร่วมกับคนอื่น เป็นการฝึกให้เด็กอยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข

3. การเล่นเกมเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย ช่วยให้เด็กรู้จักเลือกตัดสินใจ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ในแต่ละวัน เด็กทุกวัยควรมีโอกาสเล่นเกม 1 ชั่วโมง/วัน กิจกรรมที่ต้องวางแผนโดยครู จะช่วยให้เกิดทักษะ หรือความคิดรวบยอดในเรื่องใดเรื่องหนึ่งตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เช่นครูต้องการให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับผลไม้ ครูต้องวางแผนกิจกรรมล่วงหน้า เวลาที่ใช้ในแต่ละวันกำหนดไว้ 20 นาที ในเด็กอายุ 3 ปี มิได้หมายถึงครูสอนต่อเนื่อง 45 นาทีใน 1 กิจกรรม เพื่อให้เด็กเกิดความคิดรวบยอด ครูต้องพิจารณาว่าเด็กมีช่วงความสนใจสั้น จะต้องจัดแบ่งเวลาให้เหมาะสม

ตารางกิจกรรมประจำวันต่อไปนี้เป็นแนวทางจัดกิจกรรมต่าง ๆ ครูสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา

ตารางที่ 4 การจัดกิจกรรมประจำวัน

แบบที่ 1	แบบที่ 2
08.00-08.30 รับเด็ก	08.30-09.00 รับเด็ก เคารพธงชาติ สวดมนต์
08.30-08.45 เคารพธงชาติ สวดมนต์	09.00-09.30 กิจกรรมดนตรีและจังหวะ
08.45-09.00 ตรวจสอบสุขภาพ ไปห้องน้ำ	09.30-10.30 กิจกรรมเสรี
09.00-09.20 กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ	10.30-10.40 พัก (รับประทานอาหารว่างเช้า)
09.20-10.20 กิจกรรมสร้างสรรค์และการเล่นตามมุม	10.40-11.20 กิจกรรมกลางแจ้ง
10.20-10.30 พัก (ของว่างเช้า)	11.20-11.30 พัก (ล้างมือ ล้างเท้า)
	11.30-11.50 กิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์

แบบที่ 1	แบบที่ 2
10.30-10.45 กิจกรรมในวงกลม	11.50-13.00 พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)
10.45-11.30 กิจกรรมกลางแจ้ง	13.00-15.00 นอนพักผ่อน
11.30-12.00 พัก (รับประทานอาหารกลางวัน)	15.00-15.10 เก็บที่นอน ล้างหน้า
12.00-14.00 นอนพักผ่อน	15.10-15.30 พัก (รับประทานอาหารว่างบ้าง)
14.00-14.20 เก็บที่นอน ล้างหน้า	15.30-15.50 เล่านิทาน
14.20-14.30 พัก (ของว่างบ้าง)	15.50-16.00 เตรียมตัวกลับบ้าน
14.30-14.50 เกมการศึกษา	
14.50-15.00 เตรียมตัวกลับบ้าน	

ที่มา : สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 ค : 56)

หมายเหตุ กิจกรรมที่จัดให้เด็กในแต่ละวันอาจใช้ชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน

1. กิจกรรมเสรี/การเล่นตามมุม

กิจกรรมเสรี/การเล่นตามมุม เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเล่นอิสระ ตามมุมเล่นหรือ มุมประสบการณ์หรือศูนย์การเรียนรู้ ที่จัดไว้ในห้องเรียน เช่น มุมบล็อก มุมหนังสือ มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติศึกษา มุมบ้าน มุมร้านค้า เป็นต้น มุมต่าง ๆ เหล่านี้เด็กมีโอกาสเลือกเล่นได้อย่างเสรีตามความสนใจและความต้องการของเด็ก ทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม อนึ่ง กิจกรรมเสรีนอกจากให้เด็กเล่นตามมุมแล้ว อาจให้เด็กเลือกทำกิจกรรมที่ผู้สอนจัดเสริมขึ้น เช่น เกมการศึกษา เครื่องเล่นสัมผัส กิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทต่าง ๆ

การจัดกิจกรรมเสรี/การเล่นตามมุม อาจจัดได้หลายลักษณะ เช่น

1. จัดกิจกรรมเสรี โดยเปิดโอกาสให้เด็กเลือกทำกิจกรรมสร้างสรรค์ และเล่นตามมุมในช่วงเวลาเดียวกันอย่างอิสระ
2. จัดกิจกรรมเสรี โดยเน้นให้เด็กเลือกทำกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างน้อย 1-2 อย่างหรือ
3. จัดกิจกรรมเสรี โดยการจัดมุมศิลปะ หรือศูนย์ศิลปะให้เป็นส่วนหนึ่งของมุมเล่น หรือศูนย์การเรียนรู้
4. หากมุมใดมีจำนวนเด็กในมุมมากเกินไป ผู้สอนควรให้เด็กมีโอกาสคิดแก้ปัญหา หรือผู้สอนชักชวนให้แก้ปัญหาในการเลือกเล่นมุมใหม่

5. การเลือกเล่นมุม การเล่นมุมเดียวเป็นระยะเวลานาน อาจทำให้เด็กขาดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านอื่น ผู้สอนควรชักชวนให้เด็กเลือกมุมอื่น ๆ ด้วย

6. สื่อ เครื่องเล่นในแต่ละมุม ควรมีการสับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมเป็นระยะเพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย เช่น เก็บหนังสือนิทานบางเล่มที่เด็กหมดความสนใจ และนำหนังสือนิทานใหม่มาไว้แทน

2. กิจกรรมสร้างสรรค์

กิจกรรมสร้างสรรค์ เป็นกิจกรรมที่ช่วยเด็กให้แสดงทางอารมณ์ ความรู้สึก ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ โดยใช้ศิลปะ เช่น การเขียนภาพ การปั้น การฉีก - ปะ การตัด - ปะ การพิมพ์ภาพ การร้อย การประดิษฐ์ หรือวิธีการอื่นที่เด็กได้คิดสร้างสรรค์ และเหมาะสมกับพัฒนาการ เช่น การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ การสร้างรูปจากกระดาษปึกหมุด

การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ ควรจัดให้เด็กทำทุกวัน โดยอาจจัดวันละ 3 - 4 กิจกรรมให้เด็กเลือกทำอย่างน้อย 1-2 กิจกรรม ตามความสนใจ

ข้อเสนอแนะ

1. การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ ควรพยายามหาวัสดุท้องถิ่นมาใช้ก่อนเป็นอันดับแรก

2. ก่อนให้เด็กทำกิจกรรม ต้องอธิบายวิธีใช้วัสดุที่ถูกต้องให้เด็กทราบพร้อมทั้งสาธิตให้ดูจนเข้าใจ เช่น การใช้พู่กันหรือกาว จะต้องปาดพู่กัน หรือกาวนั้นกับขอบภาชนะที่ใส่ เพื่อไม่ให้กาวหรือสีไหลเลอะเทอะ

3. ให้เด็กทำกิจกรรมสร้างสรรค์ประเภทใดประเภทหนึ่งร่วมกันในกลุ่มย่อย เพื่อฝึกให้เด็กรู้จักวางแผน และการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น

4. แสดงความสนใจในงานของเด็กทุกคน ไม่ควรมองผลงานเด็กด้วยความขบขันและควรนำผลงานของเด็กทุกคนหมุนเวียนจัดแสดงป้ายนิเทศ

5. หากพบว่าเด็กคนใดสนใจทำกิจกรรมอย่างเดียวยาวตลอดเวลา ควรกระตุ้นเร้าและจูงใจให้เด็กเปลี่ยนทำกิจกรรมอื่นบ้าง เพราะกิจกรรมสร้างสรรค์แต่ละประเภทพัฒนาเด็กแต่ละด้านแตกต่างกัน และเมื่อเด็กทำตามที่แนะนำได้ ควรได้แรงเสริมทุกครั้ง

6. เก็บผลงานชิ้นที่แสดงความก้าวหน้าของเด็กเป็นรายบุคคลเพื่อเป็นข้อมูลสังเกตพัฒนาการของเด็ก

3. กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ

การเคลื่อนไหวและจังหวะ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวส่วนต่าง ๆ ของร่างกายอย่างอิสระตามจังหวะ โดยใช้เสียงเพลง คำคล้องจอง ซึ่งจังหวะและดนตรีที่ใช้ประกอบ ได้แก่ เสียงตบมือ เสียงเพลง เสียงเคาะไม้ เคาะเหล็ก รำมะนา กลอง มาประกอบการเคลื่อนไหว เพื่อส่งเสริมให้เกิดจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ เด็กวันนี้ ร่างกายกำลังอยู่ในระหว่างการพัฒนา การใช้ส่วนต่าง ๆ ของร่างกายยังไม่ผสมผสาน หรือประสานสัมพันธ์กันอย่างสมบูรณ์ การเคลื่อนไหวของเด็กมีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. ช้า ได้แก่ การคืบ คลาน
2. เร็ว ได้แก่ การวิ่ง
3. นุ่มนวล ได้แก่ การไหว้ การบิน
4. ชิ่งชิ่ง ได้แก่ การกระหึบเท้าต่าง ๆ ตีกลองดัง ๆ
5. ร่าเริงมีความสุข ได้แก่ การตบมือ หัวเราะ
6. เศร้าโศกเสียใจ ได้แก่ สีหน้า

ทางทิศทางการเคลื่อนไหว

1. เคลื่อนไหวไปข้างหน้าและข้างหลัง
2. เคลื่อนไหวไปข้างซ้ายและข้างขวา
3. เคลื่อนตัวขึ้นและลง
4. เคลื่อนไหวรอบทิศ

รูปแบบการเคลื่อนไหว

1. การเคลื่อนไหวพื้นฐาน ได้แก่ การเคลื่อนไหวตามธรรมชาติของเด็ก มี 2

ประเภท

- 1.1 การเคลื่อนไหวอยู่กับที่ ได้แก่ ตบมือ ผงกศีรษะ ขยิบตา ชันเข้า
เคาะเท้า เคลื่อนไหวมือและแขน มือและนิ้วมือ เท้าและปลายเท้า
- 1.2 การเคลื่อนไหวเคลื่อนที่ ได้แก่ คลาน คืบ เดิน วิ่ง กระโดด ความม้า

ก้าวกระโดด

2. การเลียนแบบ มี 4 ประเภท
  - 2.1 เลียนแบบท่าทางสัตว์
  - 2.2 เลียนแบบท่าทางตาม
    - 2.2.1 เลียนแบบเครื่องดนตรีกลไก และเครื่องเล่น

2.3 เลียนแบบปรากฏการณ์ธรรมชาติ

3. การเคลื่อนไหวตามบทเพลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทางทางประกอบเพลง เช่น เพลงไก่ เพลงข้ามถนน
4. การทำท่าทางกายบริหารประกอบเพลง ได้แก่ การทำท่าทางกายบริหารตามจังหวะ และทำนองเพลง หรือคำคล้องจอง
5. การเคลื่อนไหวเชิงสร้างสรรค์ ได้แก่ การเคลื่อนไหวที่ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ท่าทางขึ้นเอง อาจชี้นำด้วยการป้อนคำถามเคลื่อนไหวโดยใช้อุปกรณ์ประกอบ เช่น ห่วงหอย แดบผ้า ริบบิ้น ถุงทราย
6. การเล่นหรือการแสดงท่าทางตามคำบรรยาย เรื่องราว ได้แก่ การเคลื่อนไหว หรือแสดงท่าทางตามจินตนาการจากเรื่องราว หรือคำบรรยายที่ผู้สอนเล่า
7. การปฏิบัติตามคำสั่งและข้อตกลง ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทางตามสัญญา หรือคำสั่งตามที่ได้ตกลงไว้ก่อนเริ่มกิจกรรม
8. การฝึกท่าทางเป็นผู้นำ ผู้ตาม ได้แก่ การเคลื่อนไหวหรือท่าทางจากความคิดสร้างสรรค์ของเด็กเอง แล้วให้เพื่อนปฏิบัติตามกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ควรเริ่มกิจกรรมจากการเคลื่อนไหวที่เป็นอิสระ และมีวิธีการที่ไม่ยุ่งยากมากนัก เช่น ให้เด็กได้กระจายอยู่ภายในห้อง หรือบริเวณที่ฝึก และให้เคลื่อนไหวไปตามธรรมชาติของเด็ก
2. ควรให้เด็กได้แสดงออกด้วยตนเองอย่างอิสระ และเป็นไปตามความนึกคิดของเด็กเอง ผู้สอนไม่ควรชี้แนะ
3. ควรเปิดโอกาสให้เด็กคิดหาวิธีเคลื่อนไหวทั้งที่ต้องเคลื่อนที่และไม่ต้องเคลื่อนที่เป็นรายบุคคล เป็นคู่ เป็นกลุ่ม ตามลำดับและกลุ่มไม่ควรเกิน 5 - 6 คน
4. ควรใช้สิ่งของที่อยู่กับใกล้ตัวเด็ก เศษวัสดุต่าง ๆ เช่น กระดาษหนังสือพิมพ์ เศษผ้า ท่อนไม้ เข้ามาช่วยในการเคลื่อนไหวและให้จังหวะ
5. ควรกำหนดจังหวะสัญญาณนัดหมายในการเคลื่อนไหวต่าง ๆ เช่น การเปลี่ยนท่าทาง หรือหยุดให้เด็กทราบเมื่อทำกิจกรรมทุกครั้ง
6. ควรสร้างบรรยากาศอย่างอิสระ ช่วยให้ผู้รู้สึกรับรู้ผ่อนคลาย และรู้สึกสบาย สนุกสนาน
7. ควรจัดให้มีเกมการละเล่นบ้าง เพื่อช่วยให้เด็กสนใจมากขึ้น

8. กรณีเด็กไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรม ผู้สอนไม่ควรใช้วิธีบังคับ ควรให้เวลา และโน้มน้าวให้เด็กสนใจเข้าร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

9. หลังจากเด็กได้ออกกำลังเคลื่อนไหวร่างกายแล้วต้องให้เด็กพักผ่อน โดยนอนเล่นบนพื้นห้อง นั่งพัก หรือเล่นสมมติเป็นตุ๊กตา อาจเปิดเพลงจังหวะช้า ๆ เบา ๆ ที่สร้างความรู้สึกให้เด็กอยากพักผ่อน

4. กิจกรรมเสริมประสบการณ์/กิจกรรมในวงกลม

กิจกรรมเสริมประสบการณ์/กิจกรรมในวงกลม เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาทักษะการเรียนรู้ ฝึกการทำงานและอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่จัดมุ่งฝึกให้เด็กได้มีโอกาสดึง พูด สังเกต คิดแก้ปัญหาใช้เหตุผลและฝึกปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับเรื่องที่เรียน โดยจัดกิจกรรมด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น สนทนา อภิปราย สาธิต ทดลอง เล่านิทาน เล่นบทบาทสมมติ ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง ศึกษา นอกสถานที่ เชิญวิทยากรมาให้ความรู้

การจัดกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ สามารถจัดได้หลากหลายวิธี เช่น

1. การสนทนา อภิปราย เป็นการส่งเสริมพัฒนาการทางการภาษาในการพูด การฟัง รู้จักแสดงความคิดเห็นและยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น ซึ่งสื่อที่ใช้อาจเป็นของจริง ของจำลอง รูปภาพ สถานการณ์จำลอง ฯลฯ

2. การเล่านิทาน เป็นการเล่าเรื่องต่าง ๆ ส่วนมากจะเป็นเรื่องที่เน้นการปลูกฝังให้เกิดคุณธรรม จริยธรรม วิธีนี้จะช่วยให้เด็กเข้าใจได้ดีขึ้น ในการเล่านิทานสื่อที่ใช้ อาจเป็นรูปภาพ หนังสือนิทาน หุ่น การแสดงท่าทางประกอบการเล่าเรื่อง

3. การสาธิต เป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องการให้เด็กได้สังเกตและเรียนรู้ตามขั้นตอนของกิจกรรมนั้น ๆ ในบางครั้งผู้สอนอาจให้เด็กอาสาสมัครเป็นผู้สาธิตร่วมกับผู้สอน เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติจริง เช่น การเพาะเมล็ด การเป่าลูกโป่ง การเล่นเกมการศึกษา

4. การทดลอง/ปฏิบัติการ เป็นกิจกรรมที่จัดให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง เพราะได้ทดลองปฏิบัติด้วยตนเอง ได้สังเกตการเปลี่ยนแปลง ฝึกการสังเกต การคิดแก้ปัญหา และส่งเสริมให้เด็กมีความอยากรู้อยากเห็น และค้นพบด้วยตนเอง เช่น การประกอบอาหารการทดลองวิทยาศาสตร์ง่าย ๆ การเลี้ยงหนอนผีเสื้อ การปลูกพืช

5. การศึกษานอกสถานที่ เป็นการจัดกิจกรรมที่ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงอีกรูปแบบหนึ่งด้วยการพาเด็กไปทัศนศึกษาที่ต่าง ๆ รอบสถานศึกษาหรือนอกสถานศึกษาเพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสบการณ์แก่เด็ก

6. การเล่นบทบาทสมมติ เป็นการให้เด็กเล่นสมมติตนเองเป็นตัวละครต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่องในนิทานหรือเรื่องราวต่าง ๆ อาจใช้สื่อประกอบการเล่นสมมติเพื่อสร้างความสนใจและก่อให้เกิดความสนุกสนาน เช่น หุ่นสวมศีรษะ ที่คาดศีรษะรูปคน และสัตว์รูปแบบต่าง ๆ เครื่องแต่งกาย และอุปกรณ์ของจริงชนิดต่าง ๆ

7. การร้องเพลง เล่นเกม ท่องคำคล้องจอง เป็นการจัดให้เด็กได้แสดงออกเพื่อความสนุกสนาน เพลิดเพลิน และเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและจังหวะ เกมที่นำมาเล่น ไม่ควรเน้นการแข่งขัน

ข้อเสนอแนะ

1. ควรยึดหลักการจัดกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง และมีโอกาสค้นพบด้วยตนเองให้มากที่สุด
2. ผู้สอนควรยอมรับความคิดเห็นที่หลากหลายของเด็ก และให้โอกาสเด็กได้ฝึกคิด
3. อาจเชิญวิทยากรมาให้ความรู้แทนผู้สอน เช่น พ่อแม่ ตำรวจ หมอ จะช่วยให้เด็กสนใจและสนุกสนานยิ่งขึ้น
4. ในขณะที่เด็กทำกิจกรรม หรือหลังทำกิจกรรมเสร็จแล้ว ผู้สอนควรให้ใช้คำทักทายเปิดที่ชวนให้เด็กคิด ไม่ควรใช้คำถามที่มีคำตอบ “ใช่” “ไม่ใช่” หรือมีคำตอบให้เด็กเลือกและผู้สอนควรใจเย็นให้เวลาเด็กคิดคำตอบ
5. ช่วงระยะเวลาที่จัดกิจกรรมสามารถหยุ่นได้ตามความเหมาะสม ทั้งนี้ให้คำนึงถึงความสนใจของเด็กและความสามารถของกิจกรรมนั้น ๆ เช่น กิจกรรมทัศนศึกษานอกสถานที่ การประกอบอาหาร การปลูกพืช อาจใช้เวลานานกว่าที่กำหนดไว้

5. กิจกรรมกลางแจ้ง

กิจกรรมกลางแจ้งเป็นกิจกรรมที่จัดให้มีโอกาสออกไปนอกห้องเรียนเพื่อออกกำลังกาย เคลื่อนไหวร่างกายและแสดงออกอย่างอิสระ โดยยึดความสนใจและความสามารถของเด็กแต่ละคนเป็นหลัก กิจกรรมกลางแจ้งที่ผู้สอนควรจัดให้เด็กได้เล่น เช่น

1. การเล่นเครื่องเล่นสนาม

เครื่องเล่นสนาม หมายถึง เครื่องเล่นที่เด็กอาจปีนป่าย หมุน โยก ซึ่งทำออกมาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น

1.1 เครื่องเล่นสำหรับปีนป่าย หรือตาข่ายสำหรับปีนเล่น

1.2 เครื่องเล่นสำหรับโยกหรือไกว เช่น ม้าไม้ ชิงช้า ม้านั่งโยก กระดาน
หก

1.3 เครื่องเล่นสำหรับหมุน เช่น ม้าหมุน พวงมาลัยรถสำหรับหมุนเล่น

1.4 ราวโหนขนาดเล็กสำหรับเด็ก

1.5 ต้นไม้สำหรับเดินทรงตัว หรือไม้กระดานแผ่นเดียว

1.6 เครื่องเล่นประเภทล้อเลื่อน เช่น รถสามล้อ รถลากจูง

2. การเล่นทราย

ทรายเป็นสิ่งของเด็ก ๆ ชอบเล่น รวมทั้งทรายแห้ง ทรายเปียก นำมาก่อเป็นรูปต่าง ๆ ได้และสามารถนำวัสดุอื่นมาประกอบการเล่นตกแต่งได้ เช่น กิ่งไม้ ดอกไม้ เปลือกหอย ฟิมพ์ขนม ที่ตักทรายได้ปกปิดทรายจะอยู่กลางแจ้ง โดยอาจจัดให้อยู่ใต้ร่มเงาของต้นไม้ หรือสร้างหลังคา ทำขอบกั้น เพื่อมิให้ทรายกระจัดกระจาย บางโอกาสอาจพรมน้ำให้ชื้น เพื่อเด็กจะได้ก่อเล่น นอกจากนี้ ควรมีวิธีการปิดกั้นมิให้สัตว์เลื้อยลงไปทำความสกปรกในบ่อทรายได้

3. การเล่นน้ำ

เด็กทั่วไปชอบเล่นน้ำ การเล่นน้ำนอกจากสร้างความพอใจและความคลาไคลให้เด็กแล้วยังทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้อีกด้วย เช่น เรียนรู้ทักษะการสังเกต จำแนกเปรียบเทียบปริมาตร

อุปกรณ์ที่ใส่น้ำอาจเป็นที่สร้างขึ้น โดยเฉพาะหรืออ่างน้ำวางบนขาตั้งที่มั่นคง ความสูงพอที่เด็กจะขึ้นได้พอดี และควรมีผ้าพลาสติกกันเลื้อยน้ำเปียกให้เด็กใช้คลุมระหว่างเล่น

3.1 การเล่นสมมติในบ้านตุ๊กตาหรือบ้านจำลอง

เป็นบ้านจำลองสำหรับให้เด็กเล่น จำลองแบบจากบ้านจริง ๆ อาจทำด้วยเศษวัสดุประเภทผ้าใบ กระสอบป่าน ของจริงที่ไม่ใช่แล้ว เช่น หม้อ เต้า ขาม อ่าง เตา ริด เครื่องครัว ตุ๊กตาสมมติเป็นบุคคลในครอบครัว เสื้อผ้าผู้ใหญ่ที่ไม่ใช่แล้วสำหรับผลิตเปลี่ยนมีการตกแต่งบริเวณใกล้เคียงให้เหมือนบ้านจริง ๆ บางครั้งอาจจัดเป็นร้านขายของ สถานที่ ทำการต่าง ๆ เพื่อให้เด็กเล่นสมมติตามจินตนาการของเด็กเอง

3.2 การเล่นในมุมช่างไม้

เด็กต้องการการออกกำลังในการเคาะ ตอก กิจกรรมเล่นในมุมช่างไม้จะช่วยในการพัฒนากล้ามเนื้อให้แข็งแรง ช่วยฝึกการใช้มือและการประสานสัมพันธ์

ระหว่างมือกับตา นอกจากนี้ยังฝึกให้รักงาน และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์อีกด้วย

3.3 การเล่นกับอุปกรณ์กีฬา

เป็นอุปกรณ์กีฬาทำให้เด็กเล่นอย่างอิสระใช้ประกอบเกมการเล่นที่ให้อิสระแก่เด็กให้มากที่สุด ไม่ควรเน้นการแข่งขันเพื่อมุ่งหวังแพ้ - ชนะ อุปกรณ์กีฬาที่นิยมนำมาให้เด็กเล่น เช่น ลูกบอล ห่วงยาง ฉลุทราย

3.4 การเล่นเกมการละเล่น

กิจกรรมการเล่นการละเล่นที่จัดให้เด็กเล่น เช่น เกมการละเล่นของไทย เกมการละเล่นของท้องถิ่น เช่น มอญซ่อนผ้า รีรีข้าวสาร แมงู โพงพาง การละเล่นเหล่านี้ต้องใช้เวลาที่กว้าง การเล่นอาจเล่นเป็นกลุ่มเล็ก/กลุ่มใหญ่ก็ได้ ก่อนเล่นผู้สอนอธิบายกติกาและสาธิตให้เด็กเข้าใจ ไม่ควรนำเกมการละเล่นที่มีกติกายุ่งยากและเน้นการแข่งขันแพ้ชนะมาจัดกิจกรรมให้เด็กวัยนี้ เพราะเด็กจะเกิดความเครียดและสร้างความรู้สึกไม่ดีต่อตนเอง

ข้อเสนอแนะ

1. หมั่นตรวจตราเครื่องเล่นสนาม และอุปกรณ์ประกอบให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย และใช้การได้คืออยู่เสมอ
2. ให้โอกาสเด็กเลือกเล่นกลางแจ้งอย่างอิสระทุกวัน อย่างน้อยวันละ 30 นาที
3. ขณะเด็กเล่นกลางแจ้ง ผู้สอนต้องคอยดูแลอย่างใกล้ชิดเพื่อระมัดระวังความปลอดภัยในการเล่น หากพบว่าเด็กแสดงอาการเหนื่อย อ่อนล้าควรให้เด็กหยุดพัก
4. ไม่ควรนำกิจกรรมพลศึกษาสำหรับเด็กระดับประถมศึกษามาใช้สอนกับเด็กระดับปฐมวัยเพราะยังไม่เหมาะสมกับวัย
5. หลังจากเลิกกิจกรรมพลศึกษาสำหรับเด็กระดับประถมศึกษามาใช้สอนกับเด็กระดับปฐมวัยเพราะยังไม่เหมาะสมกับวัย

6. เกมการศึกษา

เกมการศึกษาเป็นเกมการเล่นที่ช่วยพัฒนาสติปัญญา มีกฎเกณฑ์กติกาง่าย ๆ เด็กสามารถเล่นคนเดียว หรือเล่นเป็นกลุ่มได้ ช่วยให้เด็กรู้จักสังเกต คิดหาเหตุผล และเกิดเกมการศึกษาที่เหมาะสมกับสำหรับเด็กวัย 3 - 5 ปี เช่น เสนอเกมจับคู่ แยกประเภท จัดหมวดหมู่ เรียงลำดับ โดมิโน ลีดโด ภาพตัดต่อ ต่อตามแบบ

ข้อเสนอแนะ

การสอนเกมการศึกษาในระยะแรก ควรเริ่มสอนโดยใช้ของจริง เช่น การจับคู่ กระจบองเป็งที่เหมือนกัน หรือการเรียงลำดับกระจบองเป็งตามลำดับ สูง - ต่ำ การเล่นเกมการศึกษาในแต่ละวัน อาจจัดให้เล่นทั้งเกมการศึกษาชุดใหม่ และเกมการศึกษาชุดเก่า

1. ผู้สอนอาจให้เด็กหมุนเวียนเข้ามาเล่นเกมการศึกษากับผู้สอนทีละกลุ่ม หรือเล่นทั้งชั้นตามความเหมาะสม
2. ผู้สอนอาจเด็กที่เล่นได้แล้วมาช่วยแนะนำกติกาการเล่นในบางโอกาสได้
3. การเล่นเกมการศึกษา นอกจากใช้เวลาในช่วงกิจกรรมเกมการศึกษาตามตารางกิจกรรมประจำวันแล้วอาจให้เด็กเลือกเล่นอิสระในช่วงเวลากิจกรรมเสรีได้
4. การเก็บเกมการศึกษาที่เล่นแล้ว อาจเก็บใส่กล่องเล็ก ๆ หรือใส่ถุงพลาสติก หรือใช้ยางรัดแยกแต่ละเกม แล้วจัดใส่กล่องใหญ่รวมไว้เป็นชุด

การเขียนแผนการจัดประสบการณ์

การสอนระดับปฐมวัยนั้นไม่สอนเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปแบบกิจกรรมบูรณาการให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเล่น ดังนั้น การจัดประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาครบทุกด้านบรรลุจุดหมายตามหลักสูตรนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ และรู้หลักการเขียนแผนการจัดประสบการณ์ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 ง : 67-73)

1. จุดประสงค์ของการเขียนแผนการจัดประสบการณ์
  - 1.1 เพื่อให้ผู้สอนวางแผนล่วงหน้าในการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็กได้อย่างเหมาะสม และสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

1.2 เพื่อให้ผู้สอนนำแผนการจัดประสบการณ์ไปใช้ในการจัดกิจกรรมประจำวันให้บรรลุผลตามจุดหมายที่กำหนดไว้

2. การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตร ผู้สอนควรดำเนินตามขั้นตอน ต่อไปนี้

- 2.1 ศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 และเอกสารอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างละเอียด จนเกิดความเข้าใจว่าจะพัฒนาเด็กอย่างไร เพื่อให้บรรลุตามจุดหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้ ควรศึกษา

เอกสารเกี่ยวข้องเพิ่มเติมเพื่อให้มีความเข้าใจยิ่งขึ้น เช่น คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยข้อมูล พัฒนาการเด็ก พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นต้น

2.2 วิเคราะห์หลักสูตรสถานศึกษา ความสัมพันธ์ของมาตรฐาน คุณลักษณะ ที่พึงประสงค์ (จุดหมาย) ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของเด็ก 3 - 5 ปี ผู้สอนต้อง วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ของ เด็ก 3 - 5 ปี เพื่อนำพิจารณาสาระการเรียนรู้

2.3 วิเคราะห์สาระการเรียนรู้ ผู้สอนต้องศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาใน ส่วนที่เป็นสาระการเรียนรู้ซึ่งกำหนดไว้ 2 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นประสบการณ์สำคัญ และส่วนที่ เป็นสาระที่ควรเรียนรู้ โดยผู้สอนจะต้องวิเคราะห์ และเลือกนำมากำหนดหน่วยการจัด

2.4 กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์เป็นขั้นตอนที่ผู้สอนต้อง กำหนดรูปแบบการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยซึ่งมีหลากหลาย รวมทั้งศึกษาแนวคิด จากนวัตกรรมที่ผู้สอนต้องการ ใช้สอดแทรกลงในการจัดประสบการณ์ สำหรับรูปแบบที่นิยม ใช้จัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย คือ หน่วยการจัดประสบการณ์ ผู้สอนสามารถกำหนด หน่วยการจัดประสบการณ์เป็นรายสัปดาห์ บางสัปดาห์อาจใช้หน่วยการจัดประสบการณ์ตาม ความสนใจของเด็ก โดยพิจารณาข้อมูลหลักสูตรสถานศึกษา ตัวเด็ก สภาพแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ประกอบ ทั้งนี้ สามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม

สำหรับการจัดประสบการณ์แบบหน่วย ผู้สอนต้องกำหนดหัวเรื่องโดย ใช้เป็นแกนกลางในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก การกำหนดหัวเรื่องสามารถทำได้ 3 วิธี คือ

วิธีที่ 1 เด็กเป็นผู้กำหนด วิธีนี้ผู้สอนจะเปิด โอกาสให้เด็กเป็นผู้ กำหนดหัวเรื่องได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ขณะที่เดินผ่านแปลงดอกไม้ เด็กๆ แสดงความ สนใจผีเสื้อที่กำลังเกาะดอกไม้อยู่และต้องการที่จะเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ดังนั้น ผู้สอนจึงนำเรื่อง ผีเสื้อมาเป็นหัวเรื่องในการจัดทำหน่วยการจัดประสบการณ์

วิธีที่ 2 ผู้สอนและเด็กร่วมกันกำหนด วิธีนี้เป็นวิธีที่กำหนดร่วมกัน ระหว่างผู้สอนกับเด็ก โดยผู้สอนกระตุ้นให้เด็กแสดงความคิดเห็น แล้วนำเรื่องที่สนใจมา กำหนดเป็นหน่วยการจัดประสบการณ์ เช่น ผู้สอนอ่านนิทานเกี่ยวกับ “ช้าง” ให้เด็กฟัง และมี การสนทนา อภิปรายเกี่ยวกับเรื่องช้าง ในที่สุดผู้สอนกับเด็กจึงตัดสินใจร่วมกันกำหนดเรื่อง “ช้าง” เป็นหน่วยการจัดประสบการณ์

วิธีที่ 3 ผู้สอนเป็นผู้กำหนด วิธีนี้ผู้สอนจะเป็นผู้วางแผนกำหนด หน่วยการจัดประสบการณ์ และสาระการเรียนรู้ในแต่ละหน่วยไว้ล่วงหน้า โดยพิจารณาจาก

โครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ที่จัดทำไว้ หน่วยการจัดประสบการณ์นี้สามารถปรับและยืดหยุ่นได้ตามความสนใจของเด็ก เช่น ผู้สอนกำหนดหัวเรื่อง “bung” ไว้ล่วงหน้าแล้ว แต่ปรากฏว่าเด็กอยาการู้เรื่อง “ผีเสื้อ” ผู้สอนสามารถยืดหยุ่นเปลี่ยนเรื่องนั้นมาเป็น “ผีเสื้อ” ได้และนำเรื่อง “bung” ไปจัดประสบการณ์ในโอกาสต่อไป

การกำหนดหัวเรื่องหน่วยการจัดประสบการณ์ ควรเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการของเด็ก ตรงตามความต้องการและความสนใจของเด็ก สอดคล้องกับสภาพและการดำเนินชีวิตประจำวันของเด็ก ผนวกคุณธรรมและจริยธรรมเข้าไปได้อย่างผสมกลมกลืน

2.5 เขียนแผนการจัดประสบการณ์ ผู้สอนควรพิจารณาเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่ผู้สอนนำไปใช้ได้จริงและเกิดประโยชน์ต่อเด็กปฐมวัยที่ผู้สอนรับผิดชอบ ทั้งนี้จะต้องสอดคล้องกับหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

2.5.1 นำหน่วยการจัดประสบการณ์มากำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้ เมื่อได้หน่วยการจัดประสบการณ์แล้ว ผู้สอนกำหนดรายละเอียดสาระการเรียนรู้ให้เข้ากับหัวเรื่องหน่วยการจัดประสบการณ์ สาระการเรียนรู้ ประกอบด้วย ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งสาระที่ควรเรียนรู้ในหลักสูตรนั้นเป็นสาระที่ไม่ได้กำหนดรายละเอียดของเนื้อหาให้ ทั้งนี้ เพื่อประสงค์ให้สามารถยืดหยุ่นได้โดยง่ายสะดวกต่อการปรับให้เหมาะสมกับความสนใจและสิ่งแวดล้อมในชีวิตจริงของเด็ก

2.5.2 สังเกต หรือระดมความคิดจากเด็ก ผู้สอนอาจสนทนากับเด็ก เพื่อจะได้ทราบว่าเด็กมีประสบการณ์เดิมในหัวเรื่องนั้นมากน้อยเพียงใด เด็กอยากทราบอะไรเพิ่มเติม และผู้สอนควรตรวจสอบหลักสูตรเพื่อเติมสิ่งที่เด็กควรเรียนรู้ในหน่วย หรือหัวเรื่องนั้น ๆ

2.5.3 เขียนแผนการจัดประสบการณ์ เมื่อได้ขอบข่ายสาระที่เด็กต้องการรู้และสาระที่ผู้สอนคิดว่าเด็กควรรู้เพิ่มแล้ว ผู้สอนต้องเขียนแผนการจัดประสบการณ์ โดยคำนึงถึงมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตัวบ่งชี้ สภาพที่พึงประสงค์ ในเด็กแต่ละกลุ่มอายุที่ผู้สอนรับผิดชอบ ประสบการณ์สำคัญที่คาดว่าจะเกิด สื่อ กิจกรรมและการประเมิน

การประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการเด็กอายุ 3 - 6 ปี เป็นการประเมินพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก โดยถือเป็นกระบวนการต่อเนื่อง และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมปกติ ที่จัดให้เด็กในแต่ละวัน ทั้งนี้ ให้มุ่งนำข้อมูลการประเมินมาพิจารณาปรับปรุง การวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กแต่ละคนได้รับการพัฒนาตาม

จุดหมายของหลักสูตร การประเมินพัฒนาการควรวัดหลัก ดังนี้ (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 ง : 84-96)

1. ประเมินพัฒนาการของเด็กครบทุกด้าน และนำผลมาพัฒนาเด็ก
2. ประเมินเป็นรายบุคคลอย่างสม่ำเสมอต่อเนื่องตลอดทั้งปี
3. สภาพการประเมินควรมีลักษณะเช่นเดียวกับการปฏิบัติกิจกรรม

ประจำวัน

4. ประเมินอย่างเป็นระบบ มีการวางแผน เลือกใช้เครื่องมือ และจด

บันทึกไว้เป็นหลักฐาน

5. ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีหลากหลายเหมาะสมกับเด็ก รวมทั้งใช้แหล่งข้อมูลหลาย ๆ ด้าน ไม่ควรใช้การทดสอบ

สำหรับวิธีการประเมินที่เหมาะสม และควรใช้กับเด็กอายุ 3 - 5 ปี ได้แก่ การสังเกต การบันทึกพฤติกรรม การสนทนา การสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลจากผลงานเด็กที่เก็บอย่างมีระบบ

1. ขั้นตอนการประเมินพัฒนาการ

1.1 ศึกษาและทำความเข้าใจพัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จึงจะทำให้ดำเนินการประเมินพัฒนาการ ได้อย่างถูกต้อง และตรงกับความเป็นจริง

1.2 การวางแผนเลือกใช้วิธีการ และเครื่องมือที่เหมาะสมสำหรับใช้บันทึก และประเมินพัฒนาการ เช่น แบบบันทึกพฤติกรรมเหมาะที่จะใช้บันทึกพฤติกรรมของเด็ก การบันทึกรายวันเหมาะกับการบันทึกกิจกรรม หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นขึ้นเรียนทุกวัน การบันทึกเลือกของเด็กเหมาะสมสำหรับใช้บันทึกลักษณะเฉพาะหรือปฏิกริยาที่เด็กมีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัว เป็นต้น ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่จะเลือกใช้เครื่องมือประเมินพัฒนาการให้เหมาะสม เพื่อจะได้ผลของพัฒนาการที่ถูกต้องตามต้องการ

1.3 ดำเนินการประเมิน และบันทึกพัฒนาการ หลังจากที่ได้วางแผน และเลือกเครื่องมือที่จะใช้ประเมิน และบันทึกพัฒนาการแล้ว ก่อนจะลงมือประเมินและบันทึก จะต้องอ่านคู่มือ หรือคำอธิบายวิธีการใช้เครื่องมือ นั้น ๆ อย่างละเอียด แล้วจึงดำเนินการตามขั้นตอนที่ปรากฏในคู่มือ และบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรต่อไป

1.4 การประเมิน และสรุป การประเมิน และสรุปนั้นต้องดูจากผลการประเมินหลาย ๆ ครั้งมิใช่เพียงครั้งเดียว หรือนำเอาผลจากการประเมินเพียงครั้งเดียวมาสรุป

การประเมินเพียงครั้งเดียวมาสรุป อาจทำให้ผิดพลาดได้ ผลการประเมินดูได้จากผลที่ปรากฏในเครื่องมือประเมิน และบันทึกพัฒนาการ เช่น การประเมินใช้กล้ามเนื้อใหญ่ของเด็กอายุ 3 ปี ปรากฏว่า ยังเดินขึ้นบันไดสลับเท้าไม่ได้ก็ต้องพัฒนาการกล้ามเนื้อใหญ่ยังไม่แข็งแรงเหมาะสมกับวัยต้องจัดกิจกรรมพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ส่วนขาต่อไป

1.5 รายงานผล เมื่อได้ผลจากการประเมิน และสรุปพัฒนาการของเด็ก แล้วผู้สอนจะต้องตัดสินใจว่าจะรายงานข้อมูลไปยังผู้ใด เพื่อจุดประสงค์อะไร และจะต้องใช้รูปแบบใดสำหรับรายงาน เช่น ต้องรายงานผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปกครอง เพื่อให้ทราบว่ากิจกรรมหรือประสบการณ์ที่สถานศึกษาจัดให้เด็กนั้น ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนอย่างไรเป็นไปตามจุดประสงค์หรือไม่ เพื่อจะได้วางแผนช่วยเหลือเด็กได้ตรงตามความต้องการต่อไปโดยสถานศึกษาจะมีสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนใช้สมุดรายงานนั้นเป็นเครื่องมือหรือแบบรายงานผู้ปกครองได้ และถ้าผู้สอนมีข้อเสนอแนะหรือจะขอความร่วมมือจากผู้ปกครองเกี่ยวกับการส่งเสริมการเด็กก็อาจจะเขียนเพิ่มเติมลงไป ในสมุดรายงาน และต้องคำนึงไว้เสมอไม่ว่าจะใช้แบบรายงานใด ข้อมูลควรจะมี ความหมายเกิดประโยชน์แก่เด็กเป็นสำคัญการบันทึกข้อความลงในสมุดรายงานประจำตัวเด็ก ผู้สอนควรใช้ภาษาในทางสร้างสรรค์มากกว่าในทางลบ

1.6 การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการประเมิน ผู้สอนต้องตระหนักว่าการทำงานร่วมกับผู้ปกครองเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเป็นเรื่องสำคัญมาก ผู้สอนควรยกย่องผู้ปกครองที่พยายามมีส่วนร่วมในการพัฒนาการเด็ก ผู้สอนจะต้องต้อนรับผู้ปกครองที่มาสถานศึกษาขอพบ สำหรับความร่วมมือ เขียนจดหมายถึงผู้ปกครองเพื่อรายงานเรื่องเด็กพูดคุยด้วยตนเอง หรือ โทรศัพท์ สิ่งเหล่านี้จะทำให้ผู้ปกครองรู้สึกถึงความสำคัญของตนเอง และต้องการที่จะมีส่วนร่วมกับผู้สอนในการพัฒนาเด็กของตน

การติดต่อสัมพันธ์อันดีกับผู้ปกครองควรจะเป็นการติดต่อสื่อสาร 2 ทาง คือ จากสถานศึกษาไปสู่บ้าน และจากบ้านมายังสถานศึกษาการจัดประสบการณ์ กระตุ้นให้ผู้ปกครองแสดงความคิดเห็นที่มีประโยชน์ต่อการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็ก เพราะผู้ปกครองจะให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับตัวเด็ก ซึ่งผู้สอนสามารถนำไปเป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อพัฒนาเด็กทุกคนได้เป็นอย่างดี สำหรับการติดต่อกับผู้ปกครองอาจทำได้หลายวิธี เช่น การติดต่อด้วยวาจา ได้แก่ การสนทนาด้วยตนเอง ทางโทรศัพท์ การเยี่ยมบ้าน การประชุมผู้ปกครอง การติดต่อด้วยวิธีอื่น เช่น ป้ายติดประกาศ วารสาร ข่าวสาร ผู้รับฟังความคิดเห็น เป็นต้น นอกจากนี้อาจให้ผู้ปกครองอาสาสมัครมาช่วยงานผู้สอนในสถานศึกษา เช่น เล่านิทาน ร้อง

เพลง และอ่านหนังสือให้เด็กฟัง ช่วยสังเกตเด็ก บันทึกพัฒนาการและอื่น ๆ อีกมากมายที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่เด็ก ซึ่งสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการทำงานกับผู้สอนเป็นอย่างยิ่ง

2. วิธีการและเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการเด็ก

ในการสรุปผลการประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัยแต่ละครั้ง ควรใช้วิธีการประเมินอย่างหลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุด วิธีการที่เหมาะสมและนิยมใช้ในการประเมินเด็กปฐมวัย มีด้วยกันหลายวิธี ดังต่อไปนี้

2.1 การสังเกตและการบันทึก การสังเกต มีอยู่ 2 แบบ คือ การสังเกตอย่างมีระบบ ได้แก่ การสังเกตอย่างมีจุดมุ่งหมายที่แน่นอนตามแผนที่วางไว้ และอีกแบบหนึ่งคือ การสังเกตแบบไม่เป็นทางการ เป็นการสังเกตในขณะที่เด็กทำกิจกรรมประจำวันและเกิดพฤติกรรมไม่คาดคิดว่าจะเกิดขึ้น และผู้สอนจดบันทึกไว้ การสังเกตเป็นวิธีการที่ผู้สอนใช้

2.2 การสนทนา สามารถใช้การสนทนาทั้งเป็นกลุ่ม หรือรายบุคคลเพื่อประเมินความสามารถการแสดงความคิดเห็นพัฒนาการด้านการใช้ภาษาของเด็กและบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกผลการสนทนาลงในแบบบันทึกพฤติกรรม หรือบันทึกรายวัน

2.3 การสัมภาษณ์ ด้วยวิธีพูดคุยกับเด็กเป็นรายบุคคล และควรจัดในสภาวะแวดล้อมที่เหมาะสมเพื่อ ไม่ให้เกิดความเครียดและวิตกกังวล ผู้สอนควรใช้คำถามที่เหมาะสมเปิดโอกาสให้เด็กได้คิด และตอบอย่างอิสระ จะทำให้ผู้สอนสามารถประเมินความสามารถทางสติปัญญาของเด็ก และค้นพบศักยภาพในตัวเด็กได้ โดยบันทึกข้อมูลลงในแบบสัมภาษณ์

2.4 การรวบรวมผลงานที่แสดงออกถึงความก้าวหน้าแต่ละด้านของเด็กเป็นรายบุคคล โดยจัดเก็บรวบรวมไว้ในแฟ้มผลงาน ซึ่งเป็นวิธีการรวบรวมและจัดระบบข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับตัวเด็กโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ รวบรวมเอาไว้อย่างมีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจนแสดงการเปลี่ยนแปลงของพัฒนาการแต่ละด้าน นอกจากนี้ยังรวมเครื่องมืออื่น ๆ เช่น แบบสอบถามผู้ปกครอง แบบสังเกตพฤติกรรม แบบบันทึกสุขภาพอนามัย ฯลฯ เอาไว้ในแฟ้มผลงาน เพื่อให้ผู้สอนจะได้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กอย่างชัดเจนและถูกต้อง การเก็บผลงานของเด็กจะไม่ถือว่าการประเมินผล ถ้างานแต่ละชิ้นถูกรวบรวมไว้โดยไม่ได้รับการประเมินจากผู้สอนและไม่มีการนำผลมาปรับปรุงการสอนของผู้สอน ดังนั้น จึงเป็นแต่การเก็บสะสมผลงานเท่านั้น แฟ้มผลงานนี้จะ เป็นเครื่องมือการประเมินต่อเมื่องานที่สะสมแต่ละชิ้นถูกใช้ในการบ่งบอก

ความก้าวหน้า ความต้องการของเด็กและเป็นการเก็บสะสมอย่างต่อเนื่องที่สร้างสรรค์โดยผู้สอนและเด็ก

ผู้สอนสามารถใช้แฟ้มผลงานอย่างมีคุณค่าสื่อสารกับผู้ปกครอง เพราะการเก็บผลงานเด็กอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอในแฟ้มผลงานเป็นข้อมูลให้ผู้ปกครองสามารถเปรียบเทียบความก้าวหน้าที่ถูกของตนมีเพิ่มขึ้นจากผลงานชิ้นแรกกับชิ้นต่อ ๆ มา ข้อมูลในแฟ้มผลงานประกอบด้วย ตัวอย่างผลงานการขีดเขียน การอ่าน และข้อมูลบางประการของเด็กที่ผู้สอนเป็นผู้บันทึก เช่น จำนวนเล่มของหนังสือที่เด็กอ่าน ความถี่ของการเลือกอ่านที่มุมหนังสือในช่วงเวลาเลือกเสรี การเปลี่ยนแปลงอารมณ์ ทักษะคิด เป็นต้น ข้อมูลเหล่านี้จะสะท้อนภาพของความงอกงามในเด็กแต่ละคน ได้ชัดเจนกว่า การประเมินโดยใช้การให้เกรดผู้สอนจะต้องชี้แจงให้ผู้ปกครองทราบถึงที่มาของการเลือกชิ้นงานแต่ละชิ้นงานที่สะสมในแฟ้มผลงาน เช่น เป็นชิ้นงานที่ดีที่สุดในช่วงระยะเวลาที่เลือกชิ้นงานนั้น เป็นชิ้นงานที่แสดงความต่อเนื่องของงาน โครงการ ผู้สอนควรเชิญผู้ปกครองมามีส่วนร่วมในการคัดสรรชิ้นงานที่บรรจุในแฟ้มผลงานของเด็ก

ข้อควรพิจารณาในการเลือกเก็บข้อมูลไว้ในแฟ้มผลงาน มีดังนี้

1. ข้อมูลที่แสดงถึงระดับพัฒนาการความสำเร็จเกี่ยวกับกิจกรรมที่เด็กกระทำซึ่งได้มาจากเครื่องมือการประเมิน

2. ข้อมูลที่รวบรวมจากผลงานต่าง ๆ ของเด็ก อาจให้เด็กช่วยเลือกเก็บด้วยตัวเอง หรือ ผู้สอนกับเด็กร่วมกันเลือก

3. ข้อมูลของเด็กที่ได้จากผู้ปกครอง

2.5 การประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก ตัวชี้ของการเจริญเติบโตในเด็กที่ใช้ทั่ว ๆ ไป ได้แก่ น้ำหนัก ส่วนสูง เส้นรอบศีรษะ ฟัน และการเจริญเติบโตของกระดูก แนวทางการประเมินการเจริญเติบโต การประเมินเจริญเติบโต โดยการชั่งน้ำหนัก และวัดส่วนสูงเด็กแล้วนำไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ปกติ ในกราฟแสดงน้ำหนักตามเกณฑ์อายุของกระทรวง สาธารณสุข ซึ่งใช้สำหรับติดตามการเจริญเติบโตโดยรวม วิธีการใช้กราฟ มีดังนี้

เมื่อชั่งน้ำหนักเด็กแล้ว นำน้ำหนักมาจุดเครื่องหมายกากบาทลงบนกราฟและอ่านการเจริญเติบโตของเด็ก โดยดูเครื่องหมายกากบาทว่าอยู่ในแถบสีใด อ่านข้อความที่อยู่บนแถบสีนั้น ซึ่งแบ่งภาวะโภชนาการเป็น 3 กลุ่ม คือ น้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติ น้ำหนักมากเกินไปเกินเกณฑ์ น้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปกครองและผู้สอน คือ ควร

ดูแลน้ำหนักเด็ก อย่าให้เบี่ยงเบนออกจากเส้นปะ มิเช่นนั้นเด็กก็มีโอกาสน้ำหนักมากเกินเกณฑ์ หรือน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ได้

ข้อควรคำนึงในการประเมินการเจริญเติบโตของเด็ก

1. เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกันในด้านการเจริญเติบโต บางคนรูปร่างอ้วน บางคนผอม บางคนร่างใหญ่ บางคนร่างเล็ก
2. ภาวะโภชนาการเป็นตัวสำคัญที่เกี่ยวข้องกับขนาดของรูปร่างแต่ไม่ใช่สาเหตุเดียว
3. กรรมพันธุ์ เด็กอาจมีรูปร่างเหมือนพ่อ หรือแม่คนใดคนหนึ่ง ถ้าพ่อหรือแม่เตี้ย ลูกอาจเตี้ย และพวกนี้อาจมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์เฉลี่ย และมักจะเป็นเด็กที่ทานอาหารได้น้อย
4. ช่วงครึ่งหลังของขวบปีแรก น้ำหนักเด็กจะขึ้นช้า เนื่องจาก ห่วงเล่นมากขึ้น และความอยากอาหารลดลง

การจัดสภาพแวดล้อม

การจัดสภาพแวดล้อมในสถานศึกษาปฐมวัย มีความสำคัญต่อเด็กเนื่องจากธรรมชาติของเด็กในวัยนี้สนใจที่จะเรียนรู้ ค้นคว้า ทดลอง และต้องการสัมผัสกับสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัว ดังนั้น การจัดเตรียมสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสมตามความต้องการของเด็ก จึงมีความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม และการเรียนรู้ของเด็ก เด็กสามารถเรียนรู้จากการเล่นที่เป็นประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า จึงจำเป็นต้องจัดสิ่งแวดล้อมในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพ และความต้องการของหลักสูตร เพื่อส่งผลให้บรรลุจุดหมายในการพัฒนาเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 ง : 97-103)

การจัดสภาพแวดล้อมจะต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความสะอาด ความปลอดภัย
2. ความมีอิสระอย่างมีขอบเขตในการเล่น
3. ความสะดวกในการทำกิจกรรม
4. ความพร้อมของอาคารสถานที่ เช่น ห้องเรียน ห้องน้ำห้องส้วม สนามเด็กเล่น
5. ความเพียงพอ เหมาะสมในเรื่องขนาด น้ำหนัก จำนวน สีของสื่อ และเครื่องเล่น
6. บรรยากาศในการเรียนรู้ การจัดที่เล่น และมุมประสบการณ์ต่าง ๆ

1. สภาพแวดล้อมในห้องเรียน

หลักสำคัญในการจัดตั้งคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายของการพัฒนา ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของเด็กเอง ให้เกิดความรู้ที่อบอุ่น มั่นใจและมีความสุข ซึ่งอาจจัดแบ่งพื้นที่ที่เหมาะสมกับการประกอบกิจกรรมตามหลักสูตร ดังนี้

- 1.1 พื้นที่อำนวยความสะดวกสำหรับเด็กและผู้สอน
- 1.2 ที่แสดงผลงานของเด็ก อาจจัดเป็นแผ่นป้าย หรือที่แขวนผลงาน
- 1.3 ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก อาจจัดทำเป็นกล่องหรือจัดใส่แฟ้ม

รายบุคคล

- 1.4 ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวเด็ก อาจทำเป็นช่องตามจำนวนเด็ก
- 1.5 ที่เก็บเครื่องใช้ของผู้สอน เช่น อุปกรณ์การสอน ของส่วนตัวผู้สอน
- 1.6 ป้ายนิเทศตามหน่วยการสอนหรือสิ่งที่เด็กสนใจ

2. พื้นที่ปฏิบัติกิจกรรม และการเคลื่อนไหว ต้องกำหนดให้ชัดเจน ควรมีพื้นที่ที่เด็กสามารถจะทำงาน ได้ด้วยตนเอง และทำกิจกรรมด้วยกันในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มใหญ่ เด็กสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างอิสระกิจกรรมหนึ่ง ไปยังกิจกรรมหนึ่ง โดยไม่รบกวนผู้อื่น

3. พื้นที่จัดมุมเล่น หรือมุมประสบการณ์ สามารถจัดได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับสภาพของห้องเรียน จัดแยกส่วนที่ใช้เสียงดังและเงียบออกจากกัน เช่น มุมบล็อกลูก อยู่ห่างจากมุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติอยู่ติดกับมุมบล็อกลูก มุมวิทยาศาสตร์อยู่ในกลุ่มมุมศิลปะ ฯลฯ ที่สำคัญจะต้องมีของเล่น วัสดุอุปกรณ์ในมุมอย่างเพียงพอต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเล่นใน มุมเล่นอย่างเสรี มักถูกกำหนดไว้ในตารางกิจกรรมประจำวัน เพื่อให้โอกาสเด็กได้เล่นอย่างเสรีประมาณวันละ 60 นาที การจัดมุมเล่นต่าง ๆ ผู้สอนควรคำนึงถึง สิ่งต่อไปนี้

3.1 ในห้องเรียนควรมีมุมเล่นอย่างน้อย 3 - 5 มุม ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับพื้นที่ของห้อง

3.2 ควรมีการผลัดเปลี่ยนชื่อของเล่นตามมุมบ้าง ตามความสนใจของเด็ก

3.3 ควรจัดให้มีประสบการณ์ที่เด็กได้เรียนรู้ไปแล้วปรากฏอยู่ในมุมเล่น เช่น เด็กเรียนรู้เรื่องผีเสื้อ ผู้สอนอาจจัดให้มีการเลี้ยงหนอน หรือมีผีเสื้อสด้าฟ ใส่อ่างไว้ให้เด็กดูในมุมธรรมชาติศึกษาหรือมุมวิทยาศาสตร์ ฯลฯ

3.4 ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดมุมเล่น ทั้งนี้ เพื่อจูงใจให้เด็กรู้สึกเป็นเจ้าของ อยากเรียนรู้ อยากเข้าเล่น

3.5 ควรเสริมสร้างวินัยให้กับเด็ก โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่าเมื่อเล่นเสร็จแล้วจะต้องจัดเก็บอุปกรณ์ทุกอย่างเข้าที่ให้เรียบร้อย

4. มุมเล่นหรือมุมประสบการณ์ที่ควรจัดให้ มีดังนี้

มุมบล็อก เป็นมุมที่จัดเก็บบล็อกไม้คันทันที่มีขนาดและรูปทรงต่าง ๆ กัน เด็กสามารถนำมาเล่นต่อประกอบกันเป็นสิ่งต่าง ๆ ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง มุมบล็อก เป็นมุมที่ควรจัดให้อยู่ห่างจากมุมที่ต้องการความสงบ เช่น มุมหนังสือ ทั้งนี้ เพราะเสี่ยงจากการเล่นก่อกำไม้อาจทำลายสมาธิเด็กที่อยู่ในมุมหนังสือได้ นอกจากนี้ยังควรอยู่ห่างจากทางเดินผ่าน หรือทางเข้าออกของห้องเพื่อไม่ให้เกิดขวางทางเดินหรือเกิดอันตรายจากการเดินสะดุดไม้บล็อก การจัดเก็บ ไม้บล็อกเหล่านี้ ควรจัดวางไว้ในระดับที่เด็กสามารถหยิบมาเล่น หรือการนำเก็บด้วยตนเองได้อย่างสะดวก ปลอดภัย

มุมหนังสือ ห้องเรียนควรมีที่เงียบสงบ สำหรับให้เด็กได้ดูรูปภาพ อ่านหนังสือนิทาน ฟังนิทาน ผู้สอนควรได้จัดมุมหนังสือให้เด็กได้คุ้นเคยกับตัวหนังสือ และได้ทำกิจกรรมสงบ ๆ ตามลำพังหรือเป็นกลุ่มเล็ก ๆ มุมหนังสือ เป็นมุมที่ต้องการความสงบควรจัดห่างจากมุมที่มีเสียง เช่น มุมบล็อก มุมบทบาทสมมติ ฯลฯ และควรจัดบรรยากาศจูงใจให้เด็กได้เข้าไปใช้เพื่อเด็กจะได้คุ้นเคยกับตัวหนังสือ และปลูกฝังนิสัยรักการอ่านให้กับเด็ก

มุมบทบาทสมมติ เป็นมุมที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กมีโอกาสได้นำเอาประสบการณ์ที่ได้รับจากบ้าน หรือชุมชนมาเล่นแสดงบทบาทสมมติ เลียนแบบบุคคลต่าง ๆ ตามจินตนาการของตนเอง เช่น เป็นพ่อแม่ในมุมบ้าน เป็นหมอในมุมหมอ เป็นพ่อค้าแม่ค้าในมุมร้านค้า ฯลฯ การเล่นดังกล่าวเป็นการปลูกฝังความสำนึกถึงบทบาททางสังคมที่เด็กได้พบเห็นในชีวิตจริง มุมบทบาทสมมตินี้ ควรอยู่ใกล้มุมบล็อก และอาจจัดให้เป็นสถานที่ต่าง ๆ นอกเหนือจากการจัดเป็นบ้าน โดยสังเกตการเล่นและความสนใจของเด็กว่ามีการเปลี่ยนแปลงบทบาทการเล่นจากบทบาทเดิมไปสู่รูปแบบการเล่นอื่นหรือไม่ อุปกรณ์ที่นำมาจัดก็ควรเปลี่ยนไปตามความสนใจของเด็กเช่นกัน ดังนั้นมุมบทบาทสมมติจึงอาจจัดเป็นบ้าน ร้านอาหาร ร้านขายของ ร้านเสริมสวย โรงพยาบาล เป็นต้น ในขณะเดียวกันอุปกรณ์ที่นำมาจัดให้เด็กต้องไม่เป็นอันตรายและมีความเหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น

มุมวิทยาศาสตร์ หรือมุมธรรมชาติศึกษา เป็นมุมเล่นที่ผู้สอนจัดรวบรวมสิ่งของต่าง ๆ หรือสิ่งที่มีในธรรมชาติมา让孩子ได้สำรวจ สังเกต ทดลอง ค้นพบด้วย

ตนเอง ซึ่งเป็นการช่วยพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ให้กับเด็ก เป็นมุมที่ต้องการความสงบ คล้ายมุมหนังสือจึงจัดไว้ใกล้กันได้ และเพื่อเราให้เด็กสนใจในสิ่งที่นำมาแสดง ของที่จัดวางไว้จึงควรอยู่ในระดับที่เด็กหยิบ จับ ดูวัสดุอุปกรณ์เหล่านั้นได้โดยสะดวก และสิ่งที่นำมาตั้งแสดงนั้นไม่ควรจะตั้งแสดงของสิ่งเดียวกันตลอดปี แต่ควรจะปรับเปลี่ยนให้น่าสนใจ

มุมศิลปะ กิจกรรมศิลปะเป็นกิจกรรมที่สามารถพัฒนาเด็กได้หลายด้าน เช่น ทางด้านกล้ามเนื้อ ซึ่งจะช่วยให้นิ้วของเด็กพร้อมที่จะจับดินสอเขียนหนังสือ ได้เมื่อไปเรียนใน ชั้นประถมศึกษา นอกจากนี้ยังช่วยในการพัฒนาทางอารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เด็กมีโอกาสทำงานลำพังและทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักปรับตัวที่จะทำงานด้วยกันและส่งเสริมจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ ดังนั้น การจัดให้มีมุมศิลปะจึงเป็นทางหนึ่งที่จะช่วยให้เด็กได้พัฒนามากขึ้นและสนองความสนใจ ความต้องการของเด็กวัยนี้ได้เป็นอย่างดี มุมศิลปะเป็นมุมหนึ่งที่ต้องใช้สมาธิในการทำงาน จึงควรจัดให้อยู่ในบริเวณที่ต้องการความสงบ เช่นกัน อาจจัดเป็น โต๊ะสำหรับให้เด็กทำงานศิลปะ โดยมีผ้าพลาสติกหรือกระดาษปูกันเลอะเทอะก่อนทำงาน และจัดวางอุปกรณ์ทำงานศิลปะไว้บน โต๊ะ หรือจัดให้กระดานขาหยั่งสำหรับเด็กเขียนระบายสีน้ำ

สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน สภาพแวดล้อมนอกห้องเรียน คือ การจัดสภาพแวดล้อมภายในอาณาบริเวณรอบ ๆ สถานศึกษา รวมทั้งจัดสนามเด็ก พร้อมเครื่องเล่นสนาม จัดระวางรักษาความปลอดภัย ภายในบริเวณสถานศึกษาและบริเวณรอบนอกสถานศึกษา ดูแลรักษาความสะอาด ปลูกต้นไม้ ให้ความร่มรื่นรอบ ๆ บริเวณสถานศึกษา สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งที่ส่งผลต่อการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก

บริเวณสนามเด็กเล่น ต้องจัดให้สอดคล้องกับหลักสูตร ดังนี้

สนามเด็กเล่น ควรมีพื้นผิวหลายประเภท เช่น ดิน ทราย หญ้า พื้นที่ทำสำหรับเล่นของเล่นที่มีล้อ รวมทั้งที่ร่ม ที่โล่งแจ้ง พื้นดินสำหรับขุด ที่เล่นน้ำ บ่อทราย พร้อมอุปกรณ์ประกอบการเล่น เครื่องเล่นสนามสำหรับปีนป่าย ทรงตัว ฯลฯ ทั้งนี้ ต้องไม่ติดกับบริเวณที่มีอันตราย ต้องหมั่นตรวจตราเครื่องเล่นให้อยู่ในสภาพแข็งแรง ปลอดภัยอยู่เสมอ และหมั่นดูแลเรื่องความสะอาด

ที่นั่งเล่นพักผ่อน จัดที่นั่งไว้ได้ต้น ไม้มีร่มเงา อาจใช้กิจกรรมกลุ่มย่อย ๆ หรือกิจกรรมที่ต้องการความสงบ หรืออาจจัดเป็นลานนันทนาการให้ความรู้แก่เด็ก และผู้ปกครอง

บริเวณธรรมชาติ ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผักสวนครัว หากบริเวณสถานศึกษามีไม่มากนักอาจปลูกพืชในกระบะ หรือกระถาง

สรุป หลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นหลักสูตรแกนกลาง ที่แต่ละโรงเรียนนำมาปรับให้เข้ากับบริบทของโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ในการจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่โรงเรียนตั้งอยู่ หลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัยจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 10 หัวข้อ คือ ปรัชญาการศึกษาระดับปฐมวัย หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย จุดหมายการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย คุณลักษณะตามวัย โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาระดับปฐมวัย การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การจัดประสบการณ์ การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ การประเมินพัฒนาการ การจัดสภาพแวดล้อม ทั้งหมดที่กล่าวมานี้จะต้องถูกกำหนดไว้ในหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยของแต่ละโรงเรียน

บทบาทผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร

การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสู่การปฏิบัติให้เกิดประสิทธิภาพตามจุดหมายของหลักสูตร ผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตร ในระบบสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้สอน พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง และชุมชน มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพของเด็ก (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2547 ข : 11-115)

1. บทบาทผู้บริหารสถานศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาแก่เด็กปฐมวัยในระบบสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีบทบาท ดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และมีวิสัยทัศน์ด้านการจัดการศึกษาปฐมวัย
2. คัดเลือกบุคลากรที่ทำงานกับเด็ก เช่น ผู้สอน พี่เลี้ยง อย่างเหมาะสมโดยคำนึงถึงคุณสมบัติหลักของบุคลากร ดังนี้
  - 2.1 มีวุฒิทางการศึกษาด้านการอนุบาลศึกษา การศึกษาปฐมวัย หรือผ่านการอบรมเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย
  - 2.2 มีความรักเด็ก จิตใจดี มีอารมณ์ขันและใจเย็น ให้ความเป็นกันเองกับเด็กอย่างสม่ำเสมอ

- เด็กตามวัย
- 2.3 มีบุคลิกภาพของความเป็นผู้สอน เข้าใจ และยอมรับธรรมชาติของเด็ก
  - 2.4 พุดจาสุภาพเรียบร้อย ชัดเจนเป็นแบบอย่างได้
  - 2.5 มีความเป็นระเบียบ สะอาด และรู้จักประหยัด
  - 2.6 มีความอดทน ขยัน ซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ และการปฏิบัติต่อเด็ก
- และตัดสินปัญหาต่าง ๆ อย่างมีเหตุผลด้วยความเป็นธรรม
- 2.7 มีอารมณ์ร่วมกับเด็ก รู้จักฟัง พิจารณาเรื่องราวปัญหาต่าง ๆ ของเด็ก
  - 2.8 มีสุขภาพกายและสภาพจิตสมบูรณ์
3. ส่งเสริมการจัดบริการทางการศึกษาให้เด็กได้เข้าเรียนอย่างทั่วถึงและเสมอภาค และปฏิบัติการรับเด็กตามเกณฑ์ที่กำหนด
- 3.1 ให้ผู้สอนและผู้ปฏิบัติงานกับเด็กพัฒนาตนเองมีความรู้ก้าวหน้าอยู่เสมอ
  - 3.2 เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาโดยร่วมให้ความเห็นชอบกำหนดวิสัยทัศน์ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กทุกวัยอายุ
  - 3.3 สร้างความร่วมมือ และประสานกับบุคคลากรทุกฝ่ายในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.4 จัดให้มีข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับตัวเด็ก งานวิชาการหลักสูตรอย่างเป็นระบบ และมีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
  - 3.5 สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมตลอดจนสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้
  - 3.6 นิเทศ กำกับ ติดตาม ใช้หลักสูตร โดยจัดให้มีการนิเทศภายในอย่างมีระบบ
  - 3.7 กำกับติดตามให้มีการประเมินคุณภาพในสถานศึกษา และนำผลจากการประเมิน ไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพเด็ก
  - 3.8 กำกับ ติดตาม ให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ เพื่อนำผลจากการประเมินมาปรับปรุง และพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก บริษัทสังคม และให้ความทันสมัย

สรุป ผู้บริหารของโรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษา จะต้องคอยกำกับติดตามการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย คือ คอยดูว่าครูผู้สอนระดับชั้นปฐมวัยในโรงเรียนของท่านได้กรอบแนวคิดในการจัดการศึกษาปฐมวัย 6 มาเป็นกรอบ หรือแนวทางในการจัดการศึกษา เพื่อหล่อหลอมรวมเป็นแนวทางในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก เพื่อให้การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนของท่านมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น

2. บทบาทผู้สอนระดับปฐมวัย

การพัฒนาคุณภาพเด็กโดยถือว่า เด็กมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา ต้องส่งเสริมให้เด็กสามารถพัฒนาตนตามธรรมชาติ สอดคล้องกับพัฒนาการและเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น ผู้สอนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างบูรณาการมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจึงควรมีบทบาท / หน้าที่ ดังนี้

1. บทบาทในฐานะผู้เสริมสร้างการเรียนรู้

1.1 จัดประสบการณ์เรียนรู้สำหรับเด็กที่เด็กกำหนดขึ้นด้วยตัวเอง และผู้สอนกับเด็กร่วมกันกำหนด โดยเสริมสร้างพัฒนาการเด็กให้ครอบคลุมทุกด้าน

1.2 ส่งเสริมให้เด็กใช้ข้อมูลแวดล้อม ศักยภาพของตัวเด็ก และหลักทางวิชาการในการผลิต กระทำ หรือหาคำตอบในสิ่งที่เด็กเรียนรู้อย่างมีเหตุผล

1.3 กระตุ้นให้เด็กร่วมคิด แก้ปัญหา ค้นคว้าหาคำตอบด้วยตนเองด้วยวิธีการศึกษาที่นำไปสู่การเรียนรู้ และพัฒนาตนเอง

1.4 จัดสภาพแวดล้อม และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สร้างเสริมให้เด็กทำกิจกรรมได้เต็มตามศักยภาพ และความแตกต่างของเด็กแต่ละบุคคล

1.5 สอดแทรกการอบรมด้านจริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ในการจัดการเรียนรู้ และกิจกรรมต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ

1.6 ใช้กิจกรรมการเล่นเป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

1.7 ใช้ปฏิสัมพันธ์ที่กระหว่างผู้สอน และเด็กในการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างสม่ำเสมอ

1.8 จัดการประเมินผลการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับสภาพจริง และนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาคุณภาพเด็กเต็มตามศักยภาพ

2. บทบาทในฐานะผู้ดูแลเด็ก

- 2.1 ส่งเสริมและส่งเสริมพัฒนาการเด็กทุกด้านทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา
- 2.2 ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน
- 2.3 ฝึกให้เด็กมีความเชื่อมั่น มีความภูมิใจในตนเอง และกล้าแสดงออก
- 2.4 ฝึกการเรียนรู้หน้าที่ ความมีวินัย และการมีนิสัยที่ดี
- 2.5 จำแนกพฤติกรรมเด็ก และสร้างเสริมลักษณะนิสัยและแก้ปัญหา

เฉพาะบุคคล

2.6 ประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา บ้าน และชุมชน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ และมีมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

3. บทบาทในฐานะนักพัฒนาเทคโนโลยีการสอน

- 3.1 นำนวัตกรรม เทคโนโลยีทางการสอนมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพบริบทสังคม ชุมชนและท้องถิ่น
- 3.2 ใช้เทคโนโลยีและแหล่งเรียนรู้ในชุมชนในการเสริมสร้างการเรียนรู้ให้แก่เด็ก
- 3.3 จัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อนำไปปรับปรุง พัฒนาหลักสูตร/ กระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้

3.4 พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้มีคุณลักษณะของผู้ใฝ่รู้มีวิสัยทัศน์ และทันสมัยทันเหตุการณ์ในยุคของข้อมูลข่าวสาร

4. บทบาทในฐานะผู้บริหารหลักสูตร

- 4.1 ทำหน้าที่วางแผนกำหนดหลักสูตร หน่วยการเรียนรู้ การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ การประเมินผลการเรียนรู้
- 4.2 จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ ให้เด็กมีอิสระในการเรียนรู้ทั้งกายและใจ เปิดโอกาสให้เด็กเล่น/ทำงานและเรียนรู้ทั้งรายบุคคลและเป็นกลุ่ม
- 4.3 ประเมินผลการใช้หลักสูตร เพื่อนำผลการประเมินมาปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

สรุป ครูผู้สอนระดับปฐมวัย จะต้องความรู้ และเป็นผู้แสวงหาความรู้ในเรื่องหลักสูตรการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย มีความรู้ความสามารถในการเทคโนโลยี เพื่อที่จะนำในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ และแบบฝึกทักษะของเด็ก และสามารถนำแผนการจัดประสบการณ์ไปจัดประสบการณ์ให้กับเด็กได้อย่างมีคุณภาพ

3. บทบาทประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยผู้ที่มีส่วนร่วมที่สำคัญอีกคนหนึ่ง คือ ประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งเป็นตัวแทนของชุมชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาตามศักยภาพประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้ มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาสมาคม/ชมรมผู้ปกครอง

1. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของสถานศึกษา
2. เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง
3. ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา
4. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ
5. ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็นแหล่งวิทยากรของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่น
6. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานศึกษาทำหน้าที่เสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สรุป งานวิจัยเรื่องนี้ถึงแม้ว่าประธานคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนจะไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง แต่ท่านและคณะกรรมการสถานศึกษาก็ยังมีความสำคัญ เพราะจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา สนับสนุนกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนมีคุณภาพ และประสิทธิภาพยิ่งขึ้นตลอดไป

4. บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเด็กปฐมวัย

การศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการศึกษาที่จัดให้แก่เด็กที่ผู้สอน และพ่อแม่หรือผู้ปกครองติดต่อสื่อสารกันตลอดเวลา เพื่อความเข้าใจตรงกัน และพร้อมร่วมมือกันในการจัดการศึกษาให้กับเด็ก ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการกำหนดแผนพัฒนาสถานศึกษาและให้ความเห็นชอบ กำหนดแผนการเรียนรู้ของเด็กร่วมกับผู้สอนและเด็ก

2. ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานศึกษาและกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ
3. เป็นเครือข่ายการเรียนรู้ จัดบรรยากาศในบ้านให้เอื้อต่อการเรียนรู้
4. สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น
5. อบรมเลี้ยงดูเอาใจใส่ให้ความรัก ความอบอุ่นส่งเสริมการเรียนรู้ และพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก
6. ป้องกันและแก้ปัญหาพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ตลอดจนส่งเสริมคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์โดยประสานความร่วมมือกับผู้สอนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง
7. เป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีคุณธรรมนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้
8. มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็ก และในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สรุป พ่อแม่เด็กหรือผู้ปกครองต้องมีส่วนร่วมและสนับสนุนส่งเสริมให้การจัดการศึกษาของโรงเรียนให้มีประสพผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมายตามที่วางกำหนดไว้ จะอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน และส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของเด็ก เพื่อเป็นการให้ความร่วมมือกันระหว่างผู้ปกครองกับครูผู้สอน ในการช่วยกันส่งเสริมสนับสนุนทำให้เกิดความเข้าใจกันเป็นอันดี ทั้งสองฝ่ายจะได้รู้ข้อมูล และพฤติกรรมของเด็ก

5. บทบาทของชุมชน

การปฏิรูปการศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้ชุมชนมีบทบาทในการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยมีการประสานความร่วมมือเพื่อร่วมกันพัฒนาตามศักยภาพ ชุมชนจึงมีบทบาทในการจัดการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1. มีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษา ในบทบาทของคณะกรรมการสถานศึกษาสมาคมชมรมผู้ปกครอง
2. มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาสถานศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการของสถานศึกษา
3. เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้เรียนรู้ และมีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง

4. ให้การสนับสนุนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถานศึกษา

5. ส่งเสริมให้มีการระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา ตลอดจนวิทยากรภายนอก และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการของเด็กทุกด้าน รวมทั้งสืบสานจารีตประเพณี ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ

6. ประสานงานกับองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชน เพื่อให้สถานศึกษาเป็น แหล่งวิทยากรของชุมชน และมีส่วนในการพัฒนาชุมชน และท้องถิ่น

7. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และประเมินผลการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาทำหน้าที่เสนอแนะในการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา

สรุป ชุมชนจะต้องร่วมมือกับสถานศึกษาในการร่วมกันพัฒนาสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษา สามารถพัฒนาไปในทิศทางที่ถูก และบรรลุและเป้าหมายที่ทางโรงเรียน ต้องการ

หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 ค : 5-7) ได้ให้หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย 6 ข้อ ดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม

หลักสูตรจะต้องมีการปรับปรุง และเปลี่ยนแปลงให้เป็นหลักสูตรที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมและบริบทของ โรงเรียนแต่ละแห่ง การสร้างจะต้องให้หลายคนมีส่วนร่วม นับตั้งแต่ผู้บริหาร ครูผู้สอน ประธานการกรมสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน ร่วมกันเป็นคณะจัดทำ การพัฒนาหลักสูตรพิจารณาจากวัย และประสบการณ์ของเด็ก โดยเป็น หลักสูตรที่มุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับต้องมีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ ได้พัฒนา รวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรม และภาษาของเด็กพัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก

สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ภายในห้องเรียนจะต้องมีมุมประสบการณ์ต่าง ๆ อย่างน้อย 5 มุม คือ มุมบ้าน มุมหมอ มุมสร้างสรรค์ มุมร้านค้า และมุมวิทยาศาสตร์

และต้องอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการ ความสนใจของเด็กทั้งภายในและภายนอก ห้องเรียน ผู้สอนจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่สะอาด ปลอดภัย อากาศสดชื่น ผ่อนคลายไม่เครียด มีโอกาสออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อ วัสดุ อุปกรณ์มีของเล่นที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย ให้เด็กมีโอกาสได้เลือกเล่น เรียนรู้เกี่ยวกับตนเอง และ โลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกันกับคนอื่นในสังคม ดังนั้น สภาพแวดล้อมทั้งภายใน และนอกห้องเรียนจึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา กับเด็กปฐมวัย สภาพแวดล้อมภายนอกที่สำคัญจะมีสนามเด็ก ควรมีเครื่องเล่นสนามให้เด็กอย่างเพียงพอกับจำนวน และต้องใช้ได้มีความปลอดภัย ไม่ก่อให้เกิดอุบัติเหตุในขณะที่เล่น สวนหย่อมมีความสำคัญกับเด็กมาก เด็กจะได้พักผ่อน โดยการชมดอกไม้ ต้นไม้ ในสวนหย่อม ต้นไม้ ดอกไม้ที่นำมาปลูกจะต้องเป็นพันธุ์ที่มีราคาไม่แพง และดูแลรักษาง่าย

3. การจัดกิจกรรมสิ่งส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

ผู้สอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ผู้สอนต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้บอกความรู้ หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก ในการจัดสภาพแวดล้อม ประสพการณ์และกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็กที่ผู้สอนและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่มทั้ง 2 ฝ่าย โดยผู้สอนจะเป็นผู้สนับสนุน ชี้แนะ และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ผู้สอนจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อม และจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ ผู้สอนต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุง ไขว่เทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก ส่งเสริมสนับสนุนให้ค้นหาความรู้ด้วยตนเองแทนที่ครูจะเป็นผู้บอก เพราะว่าการที่เด็กค้นหาความรู้ด้วยตนเองจะเด็กจำสิ่งนั้น ได้ดีและสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน ได้

4. การบูรณาการเรียนรู้

การจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่าหนึ่งแนวคิด เด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะ และหลาย ประสพการณ์สำคัญ ดังนั้น เป็นหน้าที่ของผู้สอนจะต้องวางแผนการจัดประสพการณ์ในแต่ละวัน ให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรมหลากหลายทักษะ หลากหลายประสพการณ์สำคัญ

แล้วนำทักษะ และกิจกรรมเหล่านั้นมาหล่อหลอมรวมเข้าด้วยกันเป็นการบูรณาการ อย่างเหมาะสมและพัฒนาการเพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรแก่นกลางที่กำหนดไว้

5. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก

การประเมินเด็กวิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ผู้สอนจะต้องสังเกตและประเมินทั้ง การสอนของตนและพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็กว่าได้บรรลุตามจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการ จากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน ครูผู้สอนต้องเก็บรวบรวมผลงานของเด็กตั้งแต่เปิดเรียนตลอดจนถึงสิ้นเทอมแล้วนำผลงานนั้น ออกมาคัดเลือกนำเอาผลงานที่ดีที่สุดมาสัก 10 ชิ้น ในผลงานของเด็กก็จะเห็นการแสดงออกใน สภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากผลงานและครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเองหรือ ผลงานสามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมิน พัฒนาการจะช่วยผู้สอนในการวางแผนการจัดกิจกรรม ซึ่งให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการ ประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

6. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก

การไปเยี่ยมครอบครัว หรือผู้ปกครองของเด็กแต่ละคนเป็นการสร้างความคุ้น และความสัมพันธ์กันระหว่างครูผู้สอนกับผู้ปกครอง ถ้าครูผู้สอนต้องการข้อมูลของเด็กขณะที่ อยู่บ้านกับอยู่ในห้องเรียนว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ ทั้งนี้ เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็ก เจริญเติบโตขึ้นมา ผู้สอน พ่อแม่ และผู้ปกครอง จะต้องมีการเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจ พัฒนาการและเรียนรู้ของเด็กต้องยอมรับ และร่วมมือกันรับผิดชอบ หรือถือเป็นหุ้นส่วนที่ จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้ บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้น ผู้สอนจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยน ความรู้กับพ่อแม่ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึง หลักการจัดที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก

จากแนวคิด และหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาการ ของเด็กที่มีความสัมพันธ์และพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนไปพร้อมกันทุกด้าน แนวคิดที่ เกี่ยวกับการเรียนรู้ที่ชี้ให้เห็นได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริงด้วยตัวเด็กเองในสิ่งแวดล้อมที่เป็นอิสระเอื้อต่อการเรียนรู้และจัดกิจกรรมบูรณาการให้เหมาะสมกับระดับพัฒนาการของ ผู้เรียนแต่ละคน โดยถือว่า การเล่นอย่างมีจุดหมายเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์

ให้กับเด็กและแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อม ซึ่งมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ การพัฒนาศักยภาพและพัฒนาการของเด็กแต่ละคน

สรุป ได้ว่าหลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย แนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัย 6 ด้าน ครูผู้สอนจะต้องจัดให้ครอบคลุมทั้งหมดทุกด้าน เช่น การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมจะต้องมีการสร้าง และปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย และเหมาะสมกับความต้องการของชุมชน โดยให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ชั้นปฐมวัย ผู้ปกครองเด็กมาร่วมกันจัดทำหลักสูตร การจัดกิจกรรมสิ่งที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การสร้างศักยภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก การบูรณาการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เพราะว่า แนวคิดแต่ละด้านมีความสำคัญจะขาดด้านใดด้านหนึ่งก็จะทำให้การศึกษาระดับปฐมวัยไม่มีคุณภาพ และประสิทธิภาพเท่าที่ควร

การจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. ความเป็นมาของการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาก่อนภาคบังคับที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในอันที่จะช่วยส่งเสริมให้เด็กปฐมวัย ได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม สอดคล้องกับวัยและพัฒนาการ ทั้งนี้ เนื่องจากเด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่มีอายุระหว่าง 3 ถึง 6 ปี นั้น เป็นวัยที่มีพัฒนาการทุกด้าน เจริญเติบโตในอัตราสูงที่สุด โดยเฉพาะระบบประสาทและสมอง ซึ่งเจริญเติบโตได้ถึงร้อยละ 80 ของผู้ใหญ่ เป็นระยะที่เกิดจากการเรียนรู้ได้มากที่สุดในชีวิต ศักยภาพแห่งการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่าง ๆ สามารถพัฒนาได้อย่างเต็มที่หากได้รับการส่งเสริมอย่างถูกต้อง

ดังนั้น การจัดการศึกษาปฐมวัยจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะเป็นการวางรากฐานเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ อีกทั้งมีความสำคัญในฐานะที่เป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการจัดการศึกษาของมนุษย์อันเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ การศึกษาปฐมวัยจึงเป็นการพัฒนาทรัพยากรบุคคลสำหรับอนาคตของประเทศบนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ และสังคมศาสตร์

แม้ว่าการจัดการศึกษาปฐมวัยของไทยเราจะมีมาตั้งแต่โบราณ คือ ตั้งแต่ในสมัยกรุงสุโขทัยก็ตามแต่มิได้มีการดำเนินการอย่างเป็นแบบแผนกล่าวคือ เป็นการศึกษาแบบไม่เป็นทางการ (Information Education) คือ ไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ไม่มีโรงเรียน

สำหรับเรียนโดยเฉพาะ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีการบังคับ เป็นการสอนแบบให้เปล่า ไม่มีค่าจ้าง หรือค่าเล่าเรียน การเรียนจึงขึ้นอยู่กับความสมัครใจของผู้เรียน เนื้อหาที่เรียนเน้นพุทธศึกษา และวิชาชีพเป็นหลัก การจัดการศึกษาปฐมวัยลักษณะนี้ดำเนินการมาถึงรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว คือ ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2411 เป็นต้นมา บ้านเมืองได้เกิดการปฏิรูปการศึกษาครั้งสำคัญ จากการปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ส่งผลให้การศึกษามูลนิธิมี รูปแบบที่ชัดเจนขึ้น ถือเป็นการศึกษาปฐมวัยในยุคเริ่มต้นอย่างมีระเบียบแบบแผนรูปแบบการจัดการศึกษาปฐมวัยที่ปรากฏขึ้นเป็นประการแรก คือ การจัดตั้ง “โรงเรียนเล็ก” และมีการจัดตั้ง โรงเรียนขึ้นเป็นครั้งแรก คือ โรงเรียนราชกุมารและโรงเรียนราชกุมารี สำหรับพระเจ้าลูกยาเธอ และพระเจ้าลูกเธอที่ยังพระเยาว์ นับเป็นสถานศึกษาปฐมวัยแห่งแรกที่เปิดดำเนินการอย่างเป็นทางการ โดยมีการกำหนดชั้นเรียน วิชาเรียน และเวลาเรียนที่ชัดเจนความตื่นตัวเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยในยุคนี้ยังปรากฏในช่วงปลายรัชสมัยนี้ด้วย กล่าวคือ ได้มีการเผยแพร่ขยาย แนวความคิดในการจัดการศึกษาปฐมวัยตามแบบตะวันตกของเฟรเดอริคและมอนเตสซอรี เข้ามาในประเทศไทยครั้งแรกและจากการนี้ได้ก่อให้เกิดการศึกษาในรูปแบบ “อนุบาล” ขึ้นใน สมัยต่อมาอย่างแพร่หลาย โดยเริ่มในลักษณะ โรงเรียนราษฎร์เป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนราษฎร์ที่เปิดสอนในระยะแรกมี 3 แห่ง คือ วัฒนาวิทยาลัย มาแตร์เดอี และราชินี หลักสูตรที่ใช้ใน โรงเรียนทั้งสามแห่ง คือ เฟรเดอริค และมอนเตสซอรี

นอกจากนี้ รัฐบาลได้ส่งบุคลากรไปดูงานด้านอนุบาลศึกษาในต่างประเทศและ เมื่อกลับมาได้นำแนวคิดมาจัดตั้ง โรงเรียนอนุบาลของรัฐในปี พ.ศ. 2483 คือ โรงเรียนอนุบาล ลอออุทิศ ซึ่งยึดแนวการสอนแบบมอนเตสซอรี และเริ่มมีหลักสูตรใช้อย่างเป็นทางการและเป็น ต้นแบบของโรงเรียนอนุบาลของรัฐในระยะต่อมา เป็นที่น่าสังเกตว่าปรัชญาการจัดการศึกษาที่ นักศึกษาไทย ได้รับอิทธิพลมาจากการศึกษาดูงานในต่างประเทศจนมีการจัดตั้ง โรงเรียน อนุบาลของเอกชนและของรัฐ โดยยึดแนวการจัดการศึกษาของเฟรเดอริค และมอนเตสซอรี สำหรับหลักสูตรระดับปฐมวัยที่มีการประกาศใช้ครั้งแรกในปี พ.ศ. 2489 มา จนถึงปัจจุบัน ซึ่งสามารถแบ่งได้ 5 ช่วง คือ

1. ช่วง พ.ศ. 2489 - 2496 หลักสูตรที่ใช้ คือ แนวการเตรียมการจัดอนุบาล ศึกษา กำหนดหลักสูตรไว้ 2 ปี วิชาที่เรียน ได้แก่ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม การเล่น ฝึกเชาวน์ ภาษาไทย เลขาคณิต ความรู้เรื่องเมืองไทย วาดเขียน และการฝีมือ ขั้วร้อง สุขศึกษา
2. ช่วง พ.ศ. 2504 - 2502 หลักสูตรคล้ายคลึงกับหลักสูตรในปี พ.ศ. 2489 - 2496 โดยกำหนดให้เรียนวิชา ต่อไปนี้ คือ หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ภูมิศาสตร์

ประวัติศาสตร์ ธรรมชาติการศึกษา สุขศึกษา และพลศึกษา ขับร้องเพลง คนตรี วาดเขียนและการฝีมือ

3. ช่วง พ.ศ. 2503 - 2519 หลักสูตรฉบับนี้เป็นการเรียนการสอนโดยแยกเป็นรายวิชาทั้งสิ้น 7 รายวิชา ได้แก่ ไทย เลขคณิต พละนาฏย ธรรมชาติศึกษา สังคมศึกษา ศิลปศึกษา ขับร้องและคนตรี

4. ช่วง พ.ศ. 2520 - 2534 มีการประกาศใช้แผนการศึกษาชาติ 2520 มีการประกาศใช้ระเบียบการจัดชั้นเด็กเล็กและในแผนการศึกษาชาติฉบับนี้ได้มีการกล่าวถึงการศึกษาปฐมวัยไว้อย่างชัดเจน โดยใช้ชื่อว่า “ระดับก่อนประถมศึกษา” ซึ่งเป็นการศึกษาที่มุ่งอบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนการศึกษาภาคบังคับ เพื่อเตรียมเด็กมีความพร้อมทุกด้าน โดยมุ่งจัดภาษาไทยและคณิตศาสตร์ เตรียมสร้างเสริมประสบการณ์และเตรียมสร้างเสริมลักษณะนิสัย

5. ช่วง พ.ศ. 2535 - 2538 เป็นช่วงหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมีความก้าวหน้ามาก โดยเฉพาะหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาประถมศึกษาแห่งชาติ หรือที่เรียกว่า “แนวการจัดประสบการณ์ระดับอนุบาลศึกษาลบปรับปรุง” โดยมุ่งพัฒนาเด็กทุกด้าน และเน้นพัฒนาคุณสมบัติที่ดีให้แก่เด็กด้วยการจัดในรูปกิจกรรมแทนการสอนเป็นรายวิชาให้สอดคล้องกับการพัฒนาคุณสมบัติที่ดีให้แก่เด็กวัยนี้รวมทั้งยึดเด็กเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรม และคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

2. นโยบายและการจัดกิจกรรมจัดการศึกษาปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยที่ผ่านมามีชื่อเรียกหลากหลาย เช่น การอนุบาลศึกษา การศึกษาก่อนประถมศึกษา การศึกษาก่อนวัยเรียน และการศึกษาปฐมวัย แต่ไม่ว่าจะเรียกว่าอย่างไร ความหมายที่เป็นสากลจะหมายถึง การจัดการศึกษาในลักษณะการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้เด็กแรกเกิด - 5 ปี ก่อนเข้าศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ประเทศไทยมีการจัดการศึกษาปฐมวัยมานานกว่า 50 ปี มีสถานศึกษาหลายประเภท เช่น โรงเรียนในสังกัดสำนักคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โรงเรียนอนุบาลเอกชน ศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด โรงเรียนเทศบาล ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก และเมื่อมีประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 12 ทำให้บุคคล ครอบครัว องค์กร ชุมชน สามารถจัดการศึกษาได้เอง

การจัดการศึกษาปฐมวัยใช้ทฤษฎีองค์ความรู้ด้านการศึกษาหลายทฤษฎีตามความเชื่อของผู้จัดแต่ละแห่ง ความรู้เหล่านี้มีการพัฒนาให้เจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับ รวมทั้งมีการศึกษาค้นคว้า วิจัยอย่างต่อเนื่อง กรมวิชาการ (ปัจจุบัน คือ สำนักวิชาการและมาตรฐาน

การศึกษา) กระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดทำแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา เมื่อ พ.ศ. 2539 ซึ่งต่อมากกระทรวงศึกษาธิการ ได้ปรับปรุงแนวการจัดประสบการณ์ระดับก่อนเป็น หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2540 และได้พัฒนาเป็นหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน หลักสูตรดังกล่าวครอบคลุมอายุเด็กปฐมวัยตั้งแต่แรกเกิด - 5 ปี โดยแบ่งเป็น 2 ส่วนตามช่วงอายุ คือ อายุแรกเกิด - 3 ปี และอายุ 3 - 5 ปี ซึ่งในช่วงกลุ่ม อายุแรก การอบรมการเลี้ยงดูจะมุ่งเน้นที่พ่อแม่ และครอบครัว ส่วนช่วงอายุหลัง มีสถานศึกษา ดูแล ได้แก่ การศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่กระจายอยู่ทั่วประเทศ จัดการศึกษาปฐมวัย ชั้นอนุบาล ศึกษาปีที่ 1 - 2 ดูแลเด็กอายุ 4 - 5 ปี ส่วนการศึกษา ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ดูแลเด็กอายุ 3 ปีขึ้นไป สถานศึกษาที่เป็นสถานพัฒนาการ เด็กปฐมวัยของสถานประกอบการและกระทรวงสาธารณสุข การจัดการศึกษาและการดูแลเด็ก ปฐมวัยเหล่านี้ ต้องเอาใจใส่ดูแลทั้งเรื่องการเจริญเติบโตทางร่างกาย สุขภาพและจิต การจัด ประสบการณ์ให้เกิดพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา พัฒนาสูงสุด เต็มตามศักยภาพ

การที่มีหลายหน่วยงานจัดการศึกษาระดับปฐมวัย แม้จะใช้หลักสูตรเดียวกัน แต่ ปัจจัยพื้นฐานทางด้านครอบครัว ความรู้ ประสบการณ์ และความพร้อมของหน่วยงานที่จัด มี ความแตกต่างกันมาก โดยเฉพาะคุณภาพชีวิตของพ่อแม่วัยทำงานทั้งภาระการเลี้ยงดูลูกเล็ก ๆ ไว้กับผู้สูงอายุและผู้รับจ้างที่ไม่มีความรู้ ทำให้ไม่สามารถพัฒนาเด็กได้อย่างเต็มตลอดจน ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ความยากจน ทำให้เด็กจำนวนมากเกิดภาวะทุพโภชนา มีงานวิจัยหลายชิ้น ที่แสดงให้เห็นผลจากการขาดอาหารต่อการพัฒนาการ ทางสมอง พัฒนาการทางร่างกายจนถึงขั้น พิการ เช่น งานวิจัยของ รศ.พญ.นิศยา คชภักดี จากการศึกษาสภาพโภชนาการการเด็ก 14 หมู่บ้าน 5 จังหวัดทางภาคเหนือ และตะวันออกเฉียงเหนือ ระหว่าง พ.ศ. 2533 - 2539 พบว่า ผลกระทบของภาวะทุพโภชนาการ และปัญหาด้านการพัฒนาทางสมองถึงร้อยละ 25 ระดับ เชาวน์ปัญญามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับต่ำกว่าปกติการขาดแคลนอาหารในวัยเด็ก มิได้มีผลกระทบต่อ การพัฒนาการด้านร่างกายเท่านั้น ยังผลกระทบต่อสมองของเด็ก แพทย์ยืนยันว่าสมองของเด็ก จะเติบโตเร็วที่สุดในช่วงวัยแรกเกิด - 6 ปี แต่ถ้าไม่ได้รับสารอาหารเพียงพอจะทำให้สมองไม่ เติบโต และพัฒนาการตามวัยได้ แผนการศึกษาแห่งชาติ 2545 - 2559 จึงได้กำหนดเป็น นโยบายการพัฒนาตั้งแต่แรกเกิดจนตลอดชีวิต และมีเป้าหมายให้เด็กปฐมวัยอายุแรกเกิด - 5 ปี ทุกคน ได้รับการพัฒนา และเตรียมความพร้อมทุกด้านก่อนเข้าสู่ระบบการศึกษา ในการ ดำเนินงานของรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการจัดทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพ มีความสามารถ

สร้างสรรค์สังคมไทยและสังคมโลก โดยดำเนินการร่วมกันทั้งกระทรวงสาธารณสุข
กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงศึกษาธิการ

จากสภาพการจัดการศึกษาปฐมวัยในชนบทที่มีความขาดแคลนทั้งสถานศึกษา
บุคลากร และสื่ออุปกรณ์ ประกอบกับสภาพความเป็นอยู่ของเด็ก และผู้ปกครองที่มีความ
ยากจน ขาดแคลนในทุก ๆ ด้าน รัฐบาลจึงมีนโยบายให้พัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยใน
ชนบทให้มีคุณภาพเท่าเทียมกับสถานศึกษาในเมือง โดยให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
คัดเลือกสถานศึกษาเป็นศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ ตามเกณฑ์คัดเลือกศูนย์เด็กปฐมวัยต้นแบบ
ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เริ่มดำเนินการตั้งแต่ปีการศึกษา 2548 เป็น
ต้นไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึง นโยบายของรัฐ
และภารกิจในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาหรือการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 42 - 46) การจัดการ
ศึกษาในระยะแรกสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดตามนโยบายของรัฐที่กำหนด
ไว้ในแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2520 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และ
มติคณะรัฐมนตรี โดยจัดทำเป็นโครงการ ได้แก่ โครงการส่งเสริมการศึกษาในท้องถิ่นที่ใช้
ภาษาอื่นมากกว่าภาษาไทย โครงการการจัดชั้นเด็กเล็กในโรงเรียนประถมศึกษาการดำเนินงาน
ในระยะนี้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเป็นตัวอย่างและเพื่อการศึกษาวิจัยผลการดำเนินงานพบว่า
เด็กวัย 4 - 6 ปี มีวุฒิภาวะสูงขึ้น มีความสามารถในการเรียนรู้และมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น

ในปีการศึกษา 2524 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ รับผิดชอบจัด
การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ขณะนั้นมีโรงเรียน 3,585 โรง นักเรียน 144,000 คน และเปิด
ชั้นเด็กเล็กเพียงชั้นเดียว ส่วนอนุบาล 2 มีเฉพาะในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดซึ่งรับมาจาก
กรมสามัญศึกษารวม 77 โรง เฉลี่ยจังหวัดละ 1 โรง และได้จัดการศึกษา ชั้นเด็กเล็ก 1 ปี ใน 37
จังหวัด

ในปี พ.ศ. 2529 คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้กระทรวงศึกษาธิการ ดำเนินงาน
โครงการอนุบาลชนบท สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้ดำเนินการเปิดชั้น
อนุบาลชนบทเริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2529 เป็นต้นมา และเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ
คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 แก้ไขเพิ่มเติม อำนาจหน้าที่
ของคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เพื่อให้มีหน้าที่ครอบคลุมการจัดการศึกษาใน
ระดับอนุบาลด้วย นอกจากนี้ยังได้มีการดำเนินการจัดอนุบาล 3 ขวบ เพื่อเป็นการทดลองใน

ภูมิภาคต่าง ๆ คือ ที่โรงเรียนอนุบาลสามเสน อนุบาลนครนายก อนุบาลแพร่ อนุบาลสุรินทร์ และอนุบาลชุมพร ซึ่งได้ดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน

ในช่วงของแผนพัฒนาการศึกษาระดับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ได้มีนโยบายการส่งเสริมการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาเพิ่มขึ้น เพื่อให้เด็กก่อนวัยก่อนประถมศึกษาที่มีพัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ และสติปัญญาตามศักยภาพ มีคุณธรรม และมีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษา โดยการจัดขยายการจัดการศึกษาชั้นอนุบาลให้ครอบคลุมพื้นที่ ในปีสุดท้ายของแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 7 กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายปฏิรูปการศึกษา และมอบหมายให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินการจัดชั้นอนุบาล 3 ขวบ

ในแผนพัฒนาการศึกษา ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ได้ให้ความสำคัญในการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ให้กับเด็กที่มีอายุ 3 - 5 ปี ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และเน้นการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญาเป็นสำคัญ การจัดการศึกษา

ในระดับประถมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในแต่ละระดับ มีดังนี้

ระดับกรม มีหน้าที่รับผิดชอบส่งหน่วยเสริมพัฒนาการจัดการศึกษาพัฒนาหลักสูตร และสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา ศึกษาวิจัยเพื่อการพัฒนาการนิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผลการดำเนินงาน และเสนอแนะแนวทางการบริหารและการปฏิบัติงาน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับจังหวัด มีหน้าที่รับผิดชอบ สนับสนุน ส่งเสริมปัจจัยในการพัฒนาศูนย์พัฒนาการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ซึ่งจัดตั้งที่โรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัดทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะการวางแผนการดำเนินงานของหน่วยงานและโรงเรียนในสังกัด สนับสนุนงบประมาณ บุคลากร วิชาการ นิเทศ ติดตาม กำกับ วิจัย ประเมินผลเพื่อรายงานผลการดำเนินงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ มีหน้าที่รับผิดชอบรวบรวมข้อมูล ศึกษาวิเคราะห์และเสนอแนะการวางแผนการดำเนินงานของโรงเรียนในสังกัด สนับสนุนงบประมาณบุคลากร วิชาการ นิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผลและรายงานผลการปฏิบัติงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ระดับโรงเรียน มีหน้าที่การจัดทำข้อมูลสารสนเทศเบื้องต้น โดยจัดทำสำมะโนนักเรียนที่มีอายุถึงเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนดในเขตบริการได้อย่างทั่วถึง วางแผนการรับเด็กเข้าเรียน ดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาจัดทำแผนงาน/โครงการ

เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียน จัดครูเข้าสอน ให้ความช่วยเหลือสนับสนุนแก่ครูผู้สอน การจัดสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก จัดบริการในด้านส่งเสริมคุณภาพอนามัย ความปลอดภัยในด้านโภชนาการ และความปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจจัดให้มีการปฐมนิเทศ การประชาสัมพันธ์และการให้ความร่วมมือซึ่งกันและกันระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง เพื่อพัฒนาเด็ก และการจัดการศึกษาของโรงเรียนให้บรรลุเป้าหมายบริหารงบประมาณให้ตรงตามวัตถุประสงค์ตามระเบียบและสนองความต้องการในการจัดนิเทศ ติดตาม กำกับ ประเมินผล และรายงานผลการจัดการศึกษาต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รูปแบบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติจัด มี 3 รูปแบบดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 รูปแบบการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา

หลักสูตร	รูปแบบที่ 1	รูปแบบที่ 2		รูปแบบที่ 3		
	1 ปี	2 ปี		3 ปี		
ช่วงอายุ	5 ปีบริบูรณ์ถึง 6 ปี หรือ	อนุบาล 1	อนุบาล 2	อนุบาล 3 ขวบ	อนุบาล 1	อนุบาล 2
	อายุก่อนเกณฑ์ภาคบังคับ 1 ปี	4 ปีบริบูรณ์ถึง 5 ปี		เด็กที่จะเข้าเรียนอนุบาล 3 ขวบ ต้องมีอายุ 3 ปีบริบูรณ์ถึงปี 4 ปี		

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2543 : 44)

การจัดประสบการณ์ระดับก่อนประถมศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ดำเนินการตามแนวการจัดประสบการณ์ และแผนการจัดประสบการณ์ในระดับก่อนประถมศึกษา โดยยึดหลักการในการจัดการด้วยการคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง โดยการเล่นและลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง การจัดสภาพแวดล้อมเป็นปัจจัยที่เอื้อต่อการพัฒนาการของเด็ก พัฒนากุศลกรให้มีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการส่งเสริมพัฒนาการของเด็ก และมีทักษะการจัดประสบการณ์การเรียนรู้หลักในการจัดประสบการณ์ดังกล่าวมุ่งเน้นให้เด็กได้พัฒนาการทุก ๆ ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา มีความมุ่งมั่นให้เด็กเรียนรู้เนื้อหาวิชา แต่ต้องการ

ให้พัฒนาคุณลักษณะด้านพัฒนาการรับรู้ และประสาทสัมผัส พัฒนาการสื่อสาร โดยการฟัง การพูด (ภาษา ท่าทาง คำพูด) พัฒนาการด้านบุคลิกภาพ มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และผู้อื่นมีการตัดสินใจ ได้ถูกต้อง รู้จักคิดวางแผนในการทำกิจกรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม และสามารถปรับตัวอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข มีความรัก ชื่นชมและภูมิใจในศิลปวัฒนธรรมประเพณีที่ดี และมีคุณธรรมจริยธรรม จัดกิจกรรมในลักษณะบูรณาการการเป็นหน่วยการสอนให้เด็กพัฒนาเต็มตามความสามารถของแต่ละคน และยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูจะเป็นผู้ควบคุมกิจกรรมและอำนวยความสะดวกแก่เด็กเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ทำกิจกรรมเต็มที่

การจัดกิจกรรมและประสบการณ์สำหรับเด็กก่อนประถมศึกษาดังกล่าวได้มีการประเมินความสามารถและพัฒนาการของเด็กในการแสดงพฤติกรรมที่คาดว่าจะปรากฏในแต่ละช่วง อายุเพื่อนำผลมาเป็นข้อมูลในการพิจารณาเสริมสร้างประสบการณ์ให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านเต็มตามศักยภาพของแต่ละคน มิได้เป็นการประเมินเพื่อตัดสินใจได้ หรือตก วิธีการประเมินหลายวิธี เช่น การสังเกต การสนทนา การสัมภาษณ์ และการศึกษาผลงาน ตัวอย่างผลการประเมินพัฒนาการทางกายภาพและสติปัญญา นักเรียนชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในปีการศึกษา 2542 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ทำการประเมิน โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 4,040 คน ทั้ง 12 เขตการศึกษา จำนวน 26 จังหวัด ผลการประเมินภาพรวมพบว่า คะแนนเฉลี่ยร้อยละ และระดับพัฒนาการเฉลี่ยเท่ากับ 50.76 และ 3.25 และพบว่า นักเรียนร้อยละ 72 มีพัฒนาการอยู่ในระดับดีและดีมาก และร้อยละ 9 อยู่ในระดับต่ำกว่าปกติ

ในส่วนของพัฒนาการทางกาย ซึ่งประกอบด้วย ความแข็งแรง การเจริญเติบโต และสุขนิสัย พบว่า พัฒนาการทางด้านสุขนิสัยมีคะแนนเฉลี่ยร้อยละสูงสุดเท่ากับ 83.65 นักเรียนร้อยละ 87 มีพัฒนาการดี และระดับดีมาก ซึ่งมีพัฒนาการด้านการเจริญเติบโตและความแข็งแรงมีค่าคะแนน เท่ากับ 77.90 และ 65.87 โดยมีร้อยละนักเรียนเท่ากับ 78 และ 37 มีระดับพัฒนาการดีและดีมาก ตามลำดับ ซึ่งผลการประเมินส่วนนี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์ ซึ่งได้ดำเนินการวิเคราะห์ผลกระทบจากเป็นเพียงส่วนหนึ่งของข้อมูลที่ได้รับการวิเคราะห์ ซึ่งได้ดำเนินการวิเคราะห์ผลกระทบจากตัวแปรอื่น ๆ ประกอบด้วย เช่น ตัวแปรเรื่องเพศ อายุ ที่ตั้งของโรงเรียน เป็นต้น

นอกจากนี้ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติได้ศึกษาและวิจัยพัฒนาจิตพิสัยร่วมกับกระบวนการคิดได้ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ซึ่งผลการศึกษาระยะแรก พบว่า เด็กที่ได้รับการทดลองการจัดประสบการณ์โดยวิธีการ 6 M และการ

เสริมพลังจิตใจ ด้วยวิธีการทางบวก พร้อมทั้งได้ทำการประเมินพัฒนาการเด็กด้วย โดยใช้แนวทางของ LOWENFELD ซึ่งผลจากการประเมินภาพรวมส่วนใหญ่ เด็กอยู่ในเกณฑ์ของพัฒนาการทั้งร่างกาย สติปัญญา จิตใจสูงขึ้นและเป็นไปตามเกณฑ์การพัฒนาของเด็กในวัยนี้ สภาพของอารมณ์ และจิตใจเด็กวัยนี้ เมื่อได้รับความรัก ความเมตตา ความอบอุ่นจากครู เพื่อน ๆ ในโรงเรียนจากบุคลากรในโรงเรียนเป็นผลทำให้เด็กอยากไปโรงเรียนเป็นผลทำให้เด็กอยากไปโรงเรียน มีพฤติกรรมที่ดีให้ความร่วมมือ และสนใจกิจกรรมสูงขึ้น มีความรับผิดชอบต่อตนเองดีขึ้น ร้อยละ 83.75 และความรับผิดชอบต่อการเรียนดีร้อยละ 90.84 ดังนั้นหากเด็กได้รับการฝึก และได้รับการจัดประสบการณ์ด้วยวิธีการวิจัยนี้ จนถึงสิ้นสุดตลอดระยะเวลา ที่อยู่โรงเรียน และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อสิ่งที่เด็กวัยนี้แล้ว ก็จะทำให้เด็กมีพื้นฐานคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยที่ผ่านมา ซึ่งจัดได้ครอบคลุมทุกพื้นที่ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ซึ่งในแต่ละแห่งมีความเหลื่อมล้ำด้านความพร้อม คุณภาพและการยอมรับของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จึงได้จัดเครือข่ายสหวิทยาเขตมหามงคลขึ้น เพื่อให้โรงเรียนเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา ทำหน้าที่ให้ และรับบริการวิชาการต่าง ๆ ในส่วนของเครือข่ายสหวิทยาเขต โรงเรียนอนุบาล ได้กำหนดให้โรงเรียนใช้รูปแบบ และสัญลักษณ์โรงเรียนในระดับอำเภอทุกอำเภอ ๆ ละ 1 โรงเรียน และอาจจะขยายไปยังโรงเรียนอื่น ๆ ที่มีความพร้อมและศักยภาพเต็มที่การเป็นแม่ข่าย ทั้งนี้ได้เริ่มเตรียมความพร้อมการจัดทำโรงเรียนลูกข่ายในปี 2541 เพื่อดำเนินการในปีการศึกษา 2542 โดยได้กำหนดชื่อโรงเรียนลูกข่ายเป็น “โรงเรียนอนุบาล.. (ระบุชื่ออำเภอ)” “หรือ” โรงเรียนราชวินิต.. (ระบุชื่อจังหวัด) เป็นต้น การได้รับสนับสนุนของโรงเรียนลูกข่าย เช่น การปรับปรุงรูปแบบการบริหารโรงเรียน การปรับปรุงรูปแบบการจัดประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน การจัดทำสื่อ การประเมินผลพัฒนา นักเรียน การนิเทศ กำกับดูแลและรับรองมาตรฐานจากโรงเรียนต้นแบบ การพัฒนาบุคลากรครู และผู้บริหารโรงเรียน การหมุนเวียนการสนับสนุนปัจจัยจากสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาในระดับปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

จากบทบาทหน้าที่ และภารกิจที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งได้พัฒนาการดำเนินงานด้านนี้มา โดยตลอด ทั้งในด้านหลักสูตร และการพัฒนาบุคลากร จนกระทั่งปัจจุบัน ปีการศึกษา 2543 สำนักงาน

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีนักเรียนในระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 1,469,189 คน คิดเป็นร้อยละ 22 ของนักเรียนทั้งหมด 6,724,390 คน และขณะนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มุ่งเน้นให้มีการจัดการศึกษาปฐมวัยครอบคลุมทุกพื้นที่ จัดกิจกรรมที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง โดยเน้นให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติ ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้เด็กปฐมวัยได้รับการเตรียมความพร้อมอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน

2. เน้นการพัฒนาความพร้อมทุกด้าน ความมีเหตุผล ความสามารถ ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม

3. ขยายขอบข่าย และแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยที่มีคุณภาพและตอบสนองความต้องการในแต่ละท้องถิ่น

4. เสริมสร้างบรรยากาศ และสภาพแวดล้อม (หลักสูตรการจัดการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2546)

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ซึ่งเป็นหน่วยงานของการศึกษา ในจังหวัดร้อยเอ็ด มีจำนวน 8 อำเภอ ประกอบด้วย สุวรรณภูมิ โพนทราย พนมไพร หนองฮี อาจสามารถ เมืองสรวง ปทุมรัตน์ เกษตรวิสัย จำนวน 339 โรงเรียน ปีการศึกษา 2554 มีห้องเรียน 415 ห้องเรียน นักเรียน จำนวน 9,730 คน ครูผู้สอน จำนวน 706 คน เปิดการสอนในระดับการศึกษปฐมวัยในการศึกษาที่ผ่านมาได้ประสบปัญหาในด้านต่าง ๆ มาโดยตลอด ในการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย จากผลการดำเนินงานการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ได้จัดการศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัยหรืออนุบาล ประจำปีการศึกษา 2554 จากสังกัดสำนักเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2. 2555 : 3) พบว่า ประสบปัญหาหลายประการ อาทิ ในด้านการจัดการศึกษาระดับการศึกษาปฐมวัย ยังมีเด็ก 3 - 5 ปี อีกรายกลุ่ม ยังไม่ได้รับการเตรียมความพร้อมในการเข้าเรียนชั้นประถมศึกษา เพราะว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 มีปัญหาในการจัดการศึกษาด้านที่ 1 คือ ด้านการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม หลักสูตรการศึกษาถือเป็นแนวทางสำหรับจัดการศึกษา การสร้างหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนส่วนมากไม่คำถึงขั้นตอนในการปรับปรุงหลักสูตรจากหลักสูตร

การศึกษาปฐมวัยเป็นหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัย เช่น ไม่มีการศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรปฐมวัย พ.ศ. 2546 ไม่ได้มีการประชุมวางแผนการจัดทำหลักสูตร ส่วนมาแล้วจะเป็นหน้าที่ของครูผู้จัดทำหลักสูตร ออกหน่วยการเรียนรู้และหาแผนการจัดประสบการณ์สำหรับการนำไปใช้จัดประสบการณ์ให้กับเด็ก เมื่อขบวนการในการทำหลักสูตร ไม่มีประสิทธิภาพ ผลที่ได้รับ จึงทำให้ได้หลักสูตรที่ไม่มีคุณภาพ ด้านที่ 2 ด้านการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กครูผู้ไม่จัดกิจที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กที่สำคัญพัฒนาการด้านสติปัญญา จึงทำให้พัฒนาการด้านนี้มีระดับคุณภาพต่ำ ด้านที่ 3 ด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก มีการจัดสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนที่ดีเหมาะแก่การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กแต่สภาพแวดล้อมภายนอกห้องเรียนมีการปรับปรุงยังไม่ค่อยดีเท่าที่ควรจะเป็น อย่างเด็กเล่นบางที่แห่งไม่ปลอดภัยสำหรับเด็ก ด้านที่ 4 ด้านการบูรณาการการเรียน จะเห็นว่า ครูผู้สอนไม่มีการสอดแทรกคุณธรรม และจริยธรรมเข้าไปในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้เด็กขาดคุณธรรม และจริยธรรม นำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ด้านที่ 5 ด้านการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก มีการประเมินพัฒนาการไม่ครอบคลุมพัฒนาการทุกด้าน ทุกกิจกรรมเป็นขาดเครื่องมือในการประเมินที่หลากหลาย ประเมินแล้วไม่ได้นำผลการประเมินมาตัดสินผลการเรียนว่าได้หรือตกเพียงนำผลการวัดไปปรับปรุงการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก ด้านที่ 6 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างครูผู้สอนกับครอบครัวเด็ก ครูผู้สอนกับผู้ปกครองจะต้องมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อจะได้ช่วยกันพัฒนาปรับปรุง แก้ไขเด็กให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้น และพฤติกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสังคมและประเทศ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2. 2553 : 3)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาร้อยเอ็ดเขต 2 นับว่า ประสบปัญหาหลายประการ ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานการจัดการศึกษาปฐมวัย จำเป็นจะต้องให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าว เริ่มตั้งแต่ การวางแผน การกำหนดนโยบาย การดำเนินงาน ที่จะส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา ที่จัดการศึกษาในระดับการศึกษาปฐมวัย ให้มีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

รัตนา เฝ้าวงศ์ (2542 : 162 - 163) ได้ทำการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร ในด้านการวางแผนการรับนักเรียน ด้านขออนุญาตเปิดทำการสอน ด้านการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย และด้านนิเทศ กำกับ ติดตามการเรียนการสอน ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้าราชการครู โดยส่วนรวมจะจำแนกตามสภาพ มีปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสกลนคร โดยรวมและรายด้าน 4 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง แต่ปัญหาด้านการวางแผนการรับนักเรียน และด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย อยู่ในระดับน้อย โดยมีปัญหารายข้อในแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ได้แก่ การจัดส้วมไม่เหมาะสมกับนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษา ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้บริหารไม่มีเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศติดตามการเรียนการสอน ด้านขออนุญาตเปิดทำการสอน ได้แก่ โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีวุฒินุบาล/ปฐมวัย ด้านการดำเนินงานตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่ การจัดวัสดุ สื่อและอุปกรณ์การจัดการศึกษาไม่เพียงพอ ด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ได้แก่ การจัดพื้นที่สำหรับนอน และเรื่องนอน ไม่ถูกสุขลักษณะ

2. ผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา มีปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา โดยภาพรวมเป็นรายด้าน ทั้ง 6 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

จรัญ เกื้ออนันต์ (2542 : 56-58) ได้ทำการศึกษาปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหาร โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ในด้านบุคลากร ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และด้านพัฒนาการเด็ก ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารมีปัญหาการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี ในส่วนรวม และ 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากสูงไปต่ำ คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง ด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย และอีก 1 ด้านที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาตามขนาดโรงเรียน พบว่า ผู้บริหาร โรงเรียนที่มีขนาดตั้งแต่

12 ห้องเรียนขึ้นไป มีปัญหาโดยภาพรวม และ 4 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านการจัดประสบการณ์ และด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดต่ำกว่า 12 ห้องเรียน มีปัญหาโดยภาพรวม และ 5 ด้านอยู่ในระดับปานกลาง คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ด้านบุคลากร ด้านการจัดประสบการณ์ ด้านความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครอง และด้านส่งเสริมสุขภาพอนามัย และมีปัญหาอีก 1 ด้านที่เหลืออยู่ในระดับน้อย

สุชน แก้วบุตร (2540 : 75 - 87) ได้ศึกษา เรื่อง ปัญหาการบริหารงานระดับก่อนประถมศึกษาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัดสงขลา ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาต่ำกว่า 12 ห้อง กับโรงเรียนขนาด ตั้งแต่ 12 ห้องขึ้นไป มีปัญหาการบริหารงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า งานบุคลากรแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยผู้บริหารโรงเรียนต่ำ ตั้งแต่ 12 ห้องเรียน ขึ้นไป มีปัญหาการบริหารงานมากกว่าผู้บริหารโรงเรียนขนาด ตั้งแต่ 12 ห้องเรียน ขึ้นไป ส่วนองค์ประกอบอื่น ๆ ไม่แตกต่างกัน

สุกัญญา มหาวงศ์ (2542 : 1) ได้ทำการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูผู้สอนใน โรงเรียนประถมศึกษา สังกัด สำนักงานการศึกษาจังหวัดสกลนคร ผลการศึกษาพบว่า ครูผู้สอนระดับก่อนประถมศึกษา จัดกิจกรรมการเรียนการสอน อยู่ในระดับมากกว่าทุกกิจกรรม เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเล่นกลางแจ้ง กิจกรรมการเคลื่อนไหว และจังหวะ กิจกรรมการเล่นตามมุม กิจกรรมในวงกลมและกิจกรรมเกมการศึกษาตามลำดับ และครูผู้สอนที่สำเร็จการศึกษาวิชาเอกต่างกัน มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแตกต่างกัน โดยครูผู้สอนที่สำเร็จวิชาเอกการศึกษาปฐมวัย หรืออนุบาลศึกษา มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมากกว่าครูผู้สอนที่สำเร็จการศึกษาวิชาเอกอื่นทุกกิจกรรม

จิตวีรรณ บุญยรัตน์ (2550 : 46) ได้ศึกษา เรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ใน โรงเรียนเครือข่ายสหวิทยาเขต สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดนครราชสีมา พบว่า

1. ด้านครูผู้สอนทั้ง โดยรวม และรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับปานกลางและด้านที่มีปัญหาสูงสุด 3 อันดับแรก คือ เวลาที่ใช้ในการเตรียมการสอน ไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก และขาดความรู้ความชำนาญในการสอน

2. ด้านหลักสูตร ทั้ง โดยรวม และรายด้านมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย ด้านที่มีปัญหาสูงสุด 2 ระดับแรก คือ ขาดเอกสารคู่มือประกอบหลักสูตรที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน และครูไม่เข้าใจหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540

3. ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ทั้ง โดยรวม และรายด้าน มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย และด้านที่มีปัญหาสูงสุด 3 ระดับแรก คือ กิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียนได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ครูขาดการเตรียมแผนการจัดประสบการณ์ก่อนทำการสอน และครูไม่ใช่เทคนิคการสอนที่หลากหลายในกระบวนการเรียนการสอน

สิริมา ภิญโญอนันตพงษ์ (2545 : 1-2) ได้วิจัยศึกษาภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในประเทศไทย ผลการวิจัย พบว่า

1. ด้านการจัดการศึกษา และบริหารจัดการศึกษาปฐมวัย จำแนกเป็นรายด้าน โดยภาพรวมแล้ว โรงเรียนมีศักยภาพอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ ดังนี้ ปรัชญาและเป้าหมาย การจัดการศึกษาปฐมวัย บุคลากรที่มีลักษณะเหมาะสมกับการเป็นครูปฐมวัย และการจัดการด้านอาคารสถานที่

2. ด้านคุณภาพการบริการที่จัดแก่ผู้เรียนในโรงเรียนเป็นรายด้าน โดยรวม และโรงเรียนมีศักยภาพด้านคุณภาพการบริการที่จัดให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียนอยู่ในรับมาก เรียงลำดับ ดังนี้ การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก แนวการจัดประสบการณ์ การเรียนการสอน การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและการบริการที่ให้กับนักเรียน

3. ด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัย โดยภาพรวมแล้วโรงเรียนมีศักยภาพด้านคุณภาพของเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับ ดังนี้ เด็กปฐมวัยร่าเริง ยิ้มแย้ม มีความสุข และอารมณ์เหมาะสมกับสถานการณ์ มีน้ำหนักร่างกาย และส่วนสูงเหมาะสมเป็นไปตามเกณฑ์ ช่วยเหลือตนเอง ได้เหมาะสมกับสภาพวัย การใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็กได้คล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน ทำงานอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ใช้ภาษาได้ตอบสนองทางาได้เหมาะสมกับวัย และมีวินัยในตนเอง และมีความรับผิดชอบ

วิวรรณ เขตรมรรคา (2548 : 79) ได้ศึกษา เรื่อง ปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากาฬสินธุ์ เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านงบประมาณมีปัญหาอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบผู้บริหารกับครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารกับครูผู้สอน โดยมี

ความเห็นต่อปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาภาคเหนือ เขต 1 ทั้งโดยรวม และรายด้านไม่แตกต่างกัน

เกียรติจิตร ชัยอมฤต (2550 : 137) ได้ศึกษาการดำเนินงานตามหลักการจั ดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดมหาสารคาม โดยรวมมีการดำเนินงานอยู่ใน ระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านมีการดำเนินงานอยู่ในระดับมาก โดย เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ ด้านการบูรณาการการเรียนรู้ ด้านการ สร้างหลักสูตรที่เหมาะสม และด้านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ด้าน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับครอบครัวของเด็ก เมื่อเปรียบเทียบระดับการดำเนินงานตาม หลักการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนเอกชน ในจังหวัดมหาสารคามของผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครองนักเรียน พบว่า ทั้งโดยรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

อวยชัย เลิศยะโส (2550 : 137 - 149) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักการ จัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดย พบว่า การ ดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัย สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าอยู่ในมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับ ค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการสร้างหลักสูตรที่เหมาะสม ด้านการสร้างสภาพแวดล้อม ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก ด้านการจัดกิจกรรมที่เสริมพัฒนาการ และการเรียนรู้ของเด็ก ด้าน การบูรณาการ และการเรียนรู้ด้านการประเมินพัฒนาการเรียนรู้ของเด็ก

สมบัติ สิงห์คำ (2550 : 91 - 104) ได้ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการจัดการศึกษาระดับ ปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี ผลการศึกษาพบว่า

1. ปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีในภาพรวม พบว่า การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยด้านงานวิชาการของ โรงเรียนมีปัญหามากที่สุด รองลงมา คือ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยด้านงบประมาณของ โรงเรียน การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยด้านงานบุคคลของ โรงเรียน และมีปัญหาน้อยที่สุด คือ การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยด้านงานบริหารทั่วไปของ โรงเรียน ตามลำดับ

2. การเปรียบเทียบระดับปัญหาการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรี จำแนกตามตำแหน่ง วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ใน การทำงาน และขนาดของโรงเรียน พบว่า ผู้บริหาร และครูผู้สอนระดับปฐมวัยที่มีตำแหน่ง วุฒิ การศึกษา ประสบการณ์ในการทำงาน และขนาดของโรงเรียนมีการรับรู้เกี่ยวกับปัญหาการจัด การศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสิงห์บุรีไม่แตกต่างกัน

2. งานวิจัยต่างประเทศ

บูฟอร์ด (Burford. 1997 : 5688 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่องทักษะของผู้ปกครองที่มีต่อการเรียนการสอนระดับอนุบาล ได้ข้อเสนอจากผลการวิจัย พบว่า การสอนชั้นอนุบาลควรเน้นพัฒนาการอารมณ์เป็นลำดับแรก การพัฒนาการทางร่างกายเป็นลำดับถัดมา และควรมีกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กมีกิจกรรมที่จะช่วยให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองให้มากที่สุด

มอนตาอู (Montague. 1998 : 702 - A) ได้ศึกษาการเรียนรู้อารมณ์ของนักเรียนอนุบาลที่พูด 2 ภาษา พบว่า มีผู้ปฏิบัติต่าง ๆ คิดหาประสิทธิภาพของการสำรวจการเรียน 5 วิธีการของการใช้ 2 ภาษา ของเด็กอนุบาล เพื่อจะได้เขียนได้ ขณะที่การใช้ 2 ภาษาจะผูกพันกับกระบวนการเรียนที่เป็นหลักสูตรของโรงเรียน ข้อมูลที่รวบรวมประจำวัน การได้ยิน และการบันทึกวีดีโอเทป การสัมภาษณ์นักเรียน ทดลองการเรียนเพื่อวัดทักษะการมีส่วนร่วมในการพูดภาษาสเปนหรือฟังได้บ้างโดยสมาชิกครอบครัวเป็นระยะ ๆ การศึกษาแสดงให้เห็นว่า ผลสำเร็จของกระบวนการเรียนรู้ทางภาษาของเด็กอนุบาล พัฒนาการของการใช้ 2 ภาษาร่วมกัน รวมถึงการคิดสร้างสรรค์รู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ของตนเองและสาธารณะ กลุ่มขุนนาง จึงให้ความสำคัญกับการอ่านออกเขียนได้มากในกระบวนการปฐมนิเทศในการจัดหลักสูตรของโรงเรียนนั้น ๆ

อัลบิวรี่ (Albury. 1999 : 5687 - A) ได้ทำการวิจัยเรื่องการพัฒนาเกณฑ์สำหรับก่อตั้งโรงเรียนอนุบาลประจำตำบล จากผลการวิจัย พบว่า เกณฑ์การจัดตั้งต้องพิจารณาถึงสถานการณ์งบประมาณ การสรรหาครู โครงสร้างของหลักสูตรให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและความต้องการของชุมชน

พีค (Peak. 1999 : 2261 - A) ได้ศึกษาการเรียนเพื่อไปโรงเรียนในญี่ปุ่นการเปลี่ยนแปลงจากบ้านสู่โรงเรียนของเด็กก่อนประถมศึกษา ผลการศึกษา พบว่า

ตอนที่ 1 เป็นการตอบคำถามหรือข้อสงสัยที่ว่า พ่อ - แม่ ผู้ปกครองมีการเตรียมลูกของตน เพื่อให้มีพฤติกรรมที่ทางโรงเรียนก่อนประถมศึกษาต้องการอย่างไร จากการสัมภาษณ์ พบว่า คุณแม่ชาวญี่ปุ่นคิดว่าพฤติกรรมของลูกขณะอยู่กับที่บ้านกับอยู่ที่โรงเรียนแตกต่างกัน ชีวิตของลูก ๆ ที่อยู่ที่บ้านจะต้องเป็นไปตามกฎ หรือกติกาที่ว่า ต้องตามใจหรือเอาใจ และยึดความต้องการของตน แต่ชีวิตในโรงเรียนจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับปัญหา และอุปสรรคต่าง ๆ ต้องกล้าแสดงความคิดเห็นและเข้ากับเพื่อน

ตอนที่ 2 เพื่อหาคำตอบข้อสงสัยที่ว่า โรงเรียนก่อนประถมศึกษาในญี่ปุ่นจัดบรรยากาศการเรียนการสอนอย่างไร เช่น การจัดสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอกห้องเรียน

บุคลากรที่รับผิดชอบรายการการจัดกิจกรรมประจำวันในชั้นเรียน พบว่า ทั้งโครงสร้างพื้นฐานของโรงเรียน และกิจกรรมประจำวันของเด็กต่าง ๆ ไม่ได้เขียนเอาไว้เป็นลายลักษณ์อักษร โดยเฉพาะหลักสูตรเพื่อเตรียมการสร้างพื้นฐานทางลักษณะนิสัย และทัศนคติของเด็ก

ตอนที่ 3 เพื่อตอบคำถามที่ว่า เด็ก ๆ ชาวญี่ปุ่นเปลี่ยนจากชีวิตในบ้าน ไปสู่โรงเรียนได้อย่างไร พบว่า เด็ก ๆ จะผ่านพิธีกรรมก่อนไปโรงเรียนวันแรก ความยากลำบากในการปรับตัว และปัญหาพฤติกรรม

แบลค (Black, 2001 : 3304 - A) ได้ทำการวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างสถานภาพทางสังคม และรูปแบบของการสื่อสารในเด็กก่อนวัยเรียนที่มีความคุ้นเคย และไม่คุ้นเคยกัน ผลการวิจัย พบว่า ความแตกต่างของสถานภาพทางสังคมในรูปแบบของการสื่อสาร จะมีความสัมพันธ์กับเพศ และสภาพของเด็กที่คุ้นเคย และไม่คุ้นเคยกัน เด็กหญิงจะมีสัดส่วนของการพูดคุยต่อเนื่องสูงกว่าเด็กเพศชาย แต่เด็กเพศชายมีสัดส่วนของการพูดคุยแบบไม่ต่อเนื่องสูงกว่าเด็กหญิง

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาปฐมวัย พบว่าผู้บริหาร และครูผู้สอน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัยส่วนใหญ่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นผู้บริหาร โรงเรียน และครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ โดยผู้บริหารโรงเรียนมีความคิดเห็นมากกว่าครูผู้สอน ปัญหาการจัดการศึกษาปฐมวัย ที่มีความเร่งด่วน คือ ด้านการจัดสภาพแวดล้อม ได้แก่ การจัดส้วมไม่เหมาะสมกับนักเรียนระดับการศึกษาปฐมวัย ด้านการนิเทศ กำกับ ติดตามการเรียนการสอน ได้แก่ ผู้บริหาร ไม่มีเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศติดตามการเรียนการสอน ด้านขออนุญาตเปิดทำการสอน ได้แก่ โรงเรียนขาดบุคลากรที่มีวุฒินุบาลศึกษา / ปฐมวัย ด้านการดำเนินการตามนโยบายการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา ได้แก่ การจัดวัสดุ สื่อ และอุปกรณ์การจัดการศึกษาไม่เพียงพอ ด้านการจัดบริการส่งเสริมสุขภาพอนามัย ได้แก่ การจัดพื้นที่สำหรับนอนและเครื่องนอนไม่ถูกสุขลักษณะ ขาดเอกสารคู่มือประกอบหลักสูตรที่จะนำมาใช้ในการเรียนการสอน เวลาที่ใช้ในการเตรียมการสอน ไม่เพียงพอ ครูขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาการของเด็ก และขาดความรู้ความชำนาญในการสอน กิจกรรมการเรียนรู้นี้ที่มุ่งเน้นให้นักเรียน ได้สัมผัสกับธรรมชาติอย่างแท้จริง ครูขาดการเตรียมแผนการจัดประสบการณ์ก่อนทำการสอน และครูไม่ใช้เทคนิคการสอนที่หลากหลายในกระบวนการเรียนการสอน จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประณตศึกษาร้อยเอ็ด เขต 2 ว่า มีการดำเนินงานเกี่ยวกับการดำเนินงานตามหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยในสถานศึกษาอยู่ในระดับใด เพื่อใช้เป็นแนวทางพัฒนางานที่รับผิดชอบ และเป็นแนวทางแก้ปัญหา ปรับปรุง พัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ และก้าวต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY